

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1950

ΑΡ. 176

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ (*)

Ῥῶδη ἀφιερωμένη στον κ. Ν. Κλ. Δανιή.

Ῥταν σύννεφα μαύρα σκλαβιάς στὸ γλαυκὸν οὐρανὸ σου θαραῖναν
Καί, θολοῦ ποταμοῦ ἀφροσυρμές ἀπ' τῆς Μπόρας τὸ κράτος,
Ῥγριοὶ ἀπὸ Ῥνατολὴ καὶ Νοτιὰ ξεχυνόνταν ἀπὰ σου Κουρσάροι·
Ῥταν ὁ παγωμένος Βορριάς κ' ἡ ἀσυνείδητη Δύση ἐωροῦσαν,
Μὲ φιδιοῦ στοχασμὸ, τὸ σκληρὸ τοῦ μεγάλου λαοῦ σου μαρτύριο,
Κι ἀπαντέχαν γιὰ κέρδος δικό τους, δάγκωμα εὐκαιρο, θανατερό:
Νὰ βοηθῆσαι Σε ἀνήμπορη ἢ Μάνα ἀλυσοδέτη κείτουναι ὅμοιοι:
Τυλιγμένη σὲ φλόγες ὄργῆς, τὰ θαθεῖα βογγητά σου ἀγροικοῦσε,
Κι ἀντιβόγγιζε σὰν τὸ μοσχάρι ποῦ τὸ χέρι ἀπαντέχει τοῦ σφάχτη.
Μόνη δύναμη τῆς ἀνημπορίας τὸ καμῖνι τοῦ πόθου τῆς ἦταν.

Ῥμως, ὁ δοξασμένος Λαός, ποῦ ὁμομήτρια ἀδερφή του τυχαίνει,
Ῥ Λαός, ποῦ κι αὐτός, στῆς Σκλαβιάς, στῆς Εὐτέλειας, στοῦ Τρόμου τὰ νύχια,
Πάλεψε, ὅπως καὶ σύ, καὶ ξανά νὰ τινάξει παλεύει ζυγὸ,
Ποῦ βαρὺ στὸ τραχήλι τῆς Μάνας τὸ περήφανο ἢ Δύση ἔχει βάλει,
Ῥπ' τ' ἀφίονια τοῦ Πόνου ξυπνώντας, σὲ καλεῖ τώρα, ὦ Γῆ τῶν Τελχίων,
Πλάσμα ἐσὺ τῆς προκόσμιας τῆς Φλόγας, ἀφρογέννητη Κύπρο ἀδερφή!
Βαρὺ κάλεσμα, σὰν τοῦρανοῦ τῆ βροντῆ σὲ ἀχνοσκέπαστο πόντο,
Σεισμικὴ προσταγὴ τῆς Θεᾶς, ποῦ τῆ λένε οἱ θνητοὶ Λευτεριά,
Δικαιοσύνη ἢ κι Ῥλήθεια, ναοὺς στὶς καρδιές τους θαθεῖα στήναντάς Της,
Ῥπ' τὰ Σύμπαντα κύλησε μέσα στῆ θαθεῖα τῆ σιωπῆ: «Ἐσσηκώσου!»
Ῥαστροπέλεκτου βρόντος, ἀστραπῆς ἀντιλάμπισμα· κύμα στὸ κύμα
Καὶ βουνὸ στὸ βουνό, ἢ προσταγὴ συνεπαίρνει τῆ ράθυμη Γῆ,
Καὶ τινάζεται ὀρθὸς ὁ Λαός, στέλνοντάς τη σὲ σένα: «Σηκώσου!
Οἱ καιροὶ τῶν ἀξύπνητων ὕπνων εἶναι πιά περασμένοι γιὰ πάντα!»

Ῥ! σηκώσου καὶ πιάσου μαζί μας στὸ χορὸ τῶν καινούργιων ἀγώνων!
Μὴν ὀκνεῖς, μὴ φοβάσαι, σηκώσου! Σε καλοῦμε νάρθεις στὸ πλευρὸ μας·
Σὲ καλοῦν τὰ παιδιὰ τῆς Ῥλλάδας στὸν καινούργιο πυρρίχιο χορὸ τῆς
Φεύγουν, σβήθουν συστήματα, θρόνοι, πλοῦτη, τὰ ἔργα τῆς Βίας, τὰ πάθη·
Κι αταπίνει ὁ Καιρὸς, ὅπως ὁ ἄμμος τὸν ἀφρὸ τῶν κυμάτων, τὰ κράτη·
Ῥλλὰ τὰ ἔθνη ποτές δὲ γνωρίζουν καὶ δὲ γνώρισαν θάνατον. Ῥελα·
Τὸ βαρὺ ζυγὸ σπᾶσε μαζί μας τῶν Σαξόνων τυράννων, καὶ ψάλε
Τῆς Ῥρμῆς τὸν παῖάνα, — καστόρια μελωδία μιᾶς Σπάρτης καινούργιας!
Πάνου ἀπ' τὰ ταπεινὰ βοητά, — τοὺς μικροὺς στοχασμοὺς τῶν ἀνθρώπων,
Ῥ σκοπὸς τῆς ξεχύνεται, πότε σὰν φοβέρα Τιτάνων ἐναντία
Στοῦ τυράννου τοῦ Δία τὸ κράτος, πότε σὰν οἰμωγῆ, πότε πάλι
Σὰν ἀχὸς ἠθικῆς ἀνταρσίας, — ἀχὸς δικίου σὲ νύχτα ἀδικίας,
Ποῦ περνάει, ζωτικότητα ἀγάπης, τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων ὄντων.
Ῥαπαλόφθαλμη ἀχτίδα σελήνης, ποῦ, ἀπὸ νέφη ξεφεύγοντας, δίνει
Τῆν ἐλπίδα στὸ νύχτιο διαβάτη, φτερουγίζει ὁ ἀσυγκράτητος τόνος:

Σὲ καλοῦμε νάρθεις! Ῥ κατάρρα τῶν Τυράννων καὶ Σκλάβων, διωγμένη,
Σὰν ἀκόμορφη ἀρρώστια, ἀπ' τῆ λάμψη τῆς Συνείδησης ποῦ ἔχει ξυπνήσει,
Στῆς ἀούχῃς τὸ χαμόγελο, φέυγει, σβήνει, λύνεται, πέφτει, ρουφιέται

(*) Ῥπὸ τὸν ἀνέκδοτο τόμο «Ῥδὲς καὶ Ῥγμοὶ».

Στου Καιρού τὸ ἀδυσώπητο χάος.
 Σὲ καλοῦμε νάρθει· Καλαμένιοι οἱ φραγμοὶ
 Πού, γιὰ νίκη τῶν λίγων τυράννων, στηλώνουν
 Ρασοφόροι τοὺς δούλοι στῶν Λαῶν τὴν πορεία.
 Δὲ γνωρίζουν ἐμπόδια τὸ δρολάπι, ἡ πηγή,
 Τὸ χρυσὸ τοῦ ἡλίου μάτι, τὸ ἀφρισμένο ποτάμι,
 Τοῦ ἀηδονιοῦ τὸ τραγοῦδι καὶ τῶν ἀστρων τὸ φῶς.
 Δὲ γνωρίζουν ἐμπόδια τῆς Ἀγάπης ἢ φλόγα,
 Τὸ βαρὺ, σταθερὸ βῆμα τῆς Ἱστορίας,
 Τῶν κυμάτων ἢ ἀνάσα, τῶν ἠφαίστειων ὁ σπασμός.
 Μέσα στῶν καταιγίδων τὸν ἀνείπωτον ἄδην,
 Ἡ φωνὴ τῆς Ἀλήθειας τῆς χαλκόφτερης ψάλλει:
 Λευτεριά! Τῶν ἀνθρώπων ἐσὺ πρόοδο μονάχη!
 Φλογερὸ τὸ σπαθὶ τὸ δικό σου ξεσκίζει
 Τὰ σκοτάδια κι ἀνοίγει τὸ δρόμο στὸ φῶς,
 Που περήφανη λούζει τὴ σημαία τὴ δική σου
 Ἀγιασμένη ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν δικῶν σου παιδιῶν.
 Τῶν παιδιῶν σου; ποτέ· τοὺς δὲ γνωρίσαν ἀφέντη·
 Δὲ γινήκαν ζητιᾶνοι τῆς σ τ ι γ μ ῆ ς τῶν Τυράννων,—
 Στιγμῆς κούφιας πού σέρπει σὰν βρεθὴ μπρὸς στοὺς ἄξιους!

Σὲ καλεῖ δοξασμένος Λαός, ἀδερφός σου.
 Μὴ φοβάσαι: γενναῖοι πότε οἱ τύραννοι ὑπάρξαν;
 Στους ξεθέμελους πύργους κλεισμένοι
 Τῆς ἀνήθικης δύναμης, τρέμουν
 Στὴν ἀνάσα τοῦ ἐλευτέρου, ὡς τρέμουν
 Τὰ καλάμια στὴν πνοὴ πού μηνὰ καταιγίδα.
 Μισητοὶ σὰν τὴν ψεύτικη ἀγάπη, σὰν τ' ὀλόσκεπο μίσος φριχτό,
 Στέκουν μπρὸς στὸ λαὸ πού σὲ κρᾶζει θαρρετὰ καὶ μὲ ἀλύγιστη πίστη:
 Εἶν' αὐτὸς ἰσχυρός, γιὰτ' εἶν' ἡ Ἀλήθεια·
 Εἶν' ἀτρόμητος, γιὰτ' εἶν' ἡ Ἀλήθεια·
 Εἶν' ἀνίκητος πάντα, γιὰτ' εἶν' ὁ Λαός.

Σὲ καλοῦμε νάρθει· Κοίτα πέρα· χαράζει.
 Στῆς αὐγῆς τὸ γλυκύτατο ἀντίφωγο Ἐκεῖνος,
 Που ἀπὸ βάρβαρα χέρια σ' εἶχε κάποτε ἀρπάξει
 Καὶ πού ἀγκάλιασε καὶ πεθαμένος τὴ Νίκη (*),
 Ζωντανὴ στήνει ἀκόμα τὴν πελώριαν ἡσικιά του.
 Μὴ φοβάσαι, κινήσου! Τὸ σπαθὶ τοῦ σπαθί σου·
 Οἱ παλιῆς οἱ Βασίλλιες σεισμοπέφτουν καί, ἀντίς τους,
 Χίλιοι—μύριοι Θρασύβουλοι ἀσάλευτοι στέκουν·
 Ὁ Καιρὸς ἔχει πιά λιγοστέψει τοὺς Λίγους,
 Τοὺς Ἀδύναμους τώρα δυνατοὺς ἔχει κάμει:
 Τῆς Ψευτιάς καὶ τῆς Βίας οἱ Κράχτες χλωμιάζουν
 Μπρὸς στοὺς Γιούς τῆς Ἀλήθειας, τῆς ζωῆς κληρονόμους.

Ὅταν πάλι τὸ κάστρο τῆς Θήβας μαγικά ἀπὸ τὴ γῆς ὑψωνόταν
 Μὲ μονάχο τὸ βουίσμα τῆς λύρας τοῦ Διογένητου Ἀμφίωνα—Λόγου,
 Ἀκατόρθωτος ἀπ' τῆς Διχόνοιας τὴν κατάρρα, αὐτὸ πύργος δὲν ἦταν
 Τῆς Βαβέλ· ἦταν ἔργο ἐνὸς ἔθνους,—τῆς νικητῆρας Ἐνότητος ἔργου.
 Καί, ὡς σωριάστηκαν τῆς Ἰερικῶς τὰ πυργιά, τοῦ Ναυῆ τὴ θεουργία,
 Τὸ ἴδιο καί, στὴ φωνὴ τῆς Ἑλλάδας, τὰ τευχιά τῆς φριχτῆς Ἀνομίας,
 Που σὲ πνίγουν, θὰ πέσουν! — ὦ Κύπρῳ! Πόσο ἀναίσθητος κείνος π' ὄμπρός Της,
 Σὰν ὄμπρός στὴν Παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, τὸ κορμί του δὲ γέρνει!
 Στὴν Ἑλλάδα πιστεύοντας, πῶς νὰ πιστέψεις στὸ Ἀδύνατο θάταν;
 Νά! τίς σάρκες Της σκίζει στερνὸς Γύπας, καί, μὲς σὲ ἠφαίστεια μιὰ φλόγα,
 Τὰ δεσμὰ Της ἀρχίζουν νὰ λιώνουν, καί—ἄκου! κρᾶζει βροντόχη ἢ φωνὴ Της:
 Στὴ ζωὴ πού ἀνηχεῖ τὸν πικρὸν ἢ χαρμόσυνο βόγγο τοῦ ἀνθρώπου,
 Μιὰ ψυχὴ μόνο ὑπάρχει: τὸ θέλω· καὶ μιὰ ἀγάπη καὶ δύναμη: ἡ πίστη!

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ — ΜΙΛΑΝΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Ὁ Κίμων.— Σ. Π.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Τὸ σπουδαιότερο—κι' ἀσφαλῶς τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ—στοιχεῖο τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἦταν ἡ διαμόρφωση κ' ἡ καλλιέργεια τοῦ ἰδεωδους τῆς ἐλευθερίας σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημόσιου βίου τοῦ πολίτη. Ἐλευθερία στὴ σκέψη, ἐλευθερία στὸ λόγο, ἐλευθερία στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, καί—πάνω ἀπ' ὅλα—ἐλευθερία στὴ συγκρότηση τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου τῶν ἀτόμων, ἐλευθερία σὰν μέσο πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ σὰν ἀπώτερος ἠθικὸς σκοπός.

Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ποῦ ἔδωσε στὴν ἔννοια αὐτὴν πνευματικὴ σημασία κ' ἠθικὸ περιεχόμενο. Πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες εἶχαν ἀναπτυχθῆ ἄλλεπάλληλοι πολιτισμοὶ στὴν κοντινὴ καὶ μακρινὴ Ἀνατολή. Κανένας ὅμως ἀπὸ τοὺς πολιτισμοὺς ἐκείνους δὲν εἶχε τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, γιατί κανενὸς τὰ ἔργα δὲν εἶχαν τὴ σφραγίδα τῆς πνευματικῆς ἀνωτερότητας, ποῦ ἐμπνέει στὰ άτομα καὶ τοὺς λαοὺς τὸ ἰδεώδες τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἄνθρωπος γιὰ πρώτη φορὰ μπόρεσε μέσ' ἀπὸ τὸ ἰδεώδες αὐτὸ νὰ ἰσορροπήσει τὸν ἑαυτοῦ τοῦ μέσα στὴ φύση, νὰ στηρίξει τὴν ἠθικὴ του δύναμη καὶ νὰ δώσει οὐσιαστικὸ περιεχόμενο στὶς ἐπιδιώξεις καὶ τὶς ἀναζητήσεις του. Ὁ χαρακτήρας τῶν ἔργων του ἔγινε τότε πνευματικώτερος. Οἱ δεσμοὶ τοῦ μετὰ τὴ γῆ στερεώτεροι. Οἱ σκοποὶ του ξεπέρασαν λίγο-λίγο τὰ ὅρια τῆς ἐποχῆς του καὶ πήρανε τὴν ἔννοια τοῦ ἀπόλυτου. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε φυσῆξει στὴν πνευματικὴν περιοχὴ ἕνας τόσο ζωογόνος ἄνεμος, ὅπως ὁ ἄνεμος τῆς ἐλευθερίας. Στὸ πέρασμά του θρυσματίστηκαν τὰ ἐμπόδια μετὰ ὅποια ἡ ὑλικὴ βία εἶχε περιχαράκσει κι' εἶχε καταπνίξει—τόσα χρόνια—τὸ πνεῦμα, κ' ἡ ἠθικὴ δύναμη τοῦ ἀτόμου ξεχύθηκε ἐλεύθερη καὶ παντοδύναμη, δημιουργικὴ, ἀνυπόμονη ν' ἀποδώσει τὸν ἄνθρωπο στὸν ἀρχικὸ προορισμὸ του, νὰ τὸν ἀποσπᾶσει ἀπὸ τὴ στενωπὴ τῆς ὑλικῆς του φύσης καὶ νὰ τὸν ἐντάξει στὸν ἀπέραντο κόσμον τῆς ἀέαντης πνευματικῆς δημιουργίας.

Μέσα στὸν ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν χώρον τὸ ἄτομο ἔπαυε πιά νᾶναι μιὰ ἀπρόσωπη μονάδα τοῦ ἀνθρώπινου συρφετοῦ, ποῦ ἔσυρε ξωπίσω του ὁ ἐκάστοτε ἰσχυρός. Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτοῦσε τώρα ὄντοτητα, προσωπικότητα. Ἦταν ἐλεύθερος νὰ διαμορφώσει τὰ ἰδανικά του καὶ νὰ ἐπιδιώξει τὴν πραγμάτωσή τους σ' ἕναν κόσμον ποῦ τὸν εἶχαν ἐλεύθερα δημιουργήσει ὁ ἴδιος, μαζί με τοὺς ἄλλους συμπολίτες του. Ὁ πολίτης γίνονταν πιά στὴν πόλιν του ἕνας μικρὸς θεός!

Ποῦ ὀδήγησε τὸ ἰδεώδες τῆς ἐλευθερίας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες εἶναι τόσο γνωστό, ποῦ δὲν πρόκειται τώρα ν' ἀσχοληθούμε μ' αὐτό. Ἡ θεία φλόγα, ποῦ ξεπήδησε ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα καὶ φωτίζει ἀκόμη τὸ δρόμον τῆς ἀνθρωπότητας, δὲ θὰ ἀναβε ποτὲ χωρὶς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀκλόνητη πίστη στὸ ἰδεώδες ἐκεῖνο. Φωτισμένα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ἔπαιρναν τὴν αἰνιγματικὴν ἀκρίβειαν, αἰνιγματικὸν περιεχόμενον κι' ἀφάνταστη γοητεία. Ἡ φυσικὴ ἔφεση τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπεκτείνει τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὅσον τὸ δυνατόν περιεχόμενον ἐξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ὑλικῆς του ὑπόστασης, νὰ ἀγωνιστῆ καὶ νὰ προβάλλει παντοῦ τὸ ἠθικόν του κάλλος καὶ τὴν πνευματικὴν του δύναμιν, εὑρίσκει μέσ' ἀπὸ τὸ ἰδεώδες τῆς ἐλευθερίας τὴν πιὸ ἱκανοποιητικὴν διέξοδον. Ἡ ἀνθρωπότης ἐμπαινε ἔτσι — χάρις στὸ Ἑλληνικὸν αὐτὸ ἰδεώδες—στὸ δρόμον τοῦ πραγματικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν οἱ Ἕλληνες μετᾶδωσαν στοὺς Ῥωμαίους, ποῦ—χάρις στὶς ἀρετὲς του—μπόρεσαν νὰ ἐπιβληθῶν καὶ νὰ κυριαρχήσῃ σ' ὅλοον τὸν κόσμον. Ὅταν ὅμως ἀργότερα τὸ Ῥωμαϊκὸ κράτος στηρίχθηκε περισσότερο στὴν ὑλικὴν παρά στὴν ἠθικὴν του δύναμιν, ὅταν τὸ ἰδεώδες τῆς ἐλευθερίας ἄρχισε νὰ προδίδεται καὶ νὰ καταρρακοῦται, ἡ ἀνθρωπότης βυθίστηκε πάλιν σὲ βαθύ σκοτάδι. Οἱ δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀτόνισαν, τὸ πνεῦμα ἔπαυσε νὰ θερμαίνεται ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς ἐλευθερίας κι' ὁ ἄνθρωπος ἔγινε πάλιν δούλος, δούλος τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ δούλος τοῦ ἑαυτοῦ του· δούλος τῶν παθῶν καὶ τῶν κατωτέρων ἐνστικτῶν του. Ἐτσι ἀπλώθηκε

πάλι τὸ σκοτάδι ἀπάνω στὴ γῆς, οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν εὐγένειαν, πού χαρίζει στους λαοὺς ἡ ἐλευθερία, καὶ βυθίστηκαν στὸ ζόφο τοῦ Μεσαίωνα. Ἡ ὕλική βία κ' ἡ δύναμη τοῦ ἰσχυροῦ ἐκυριάρχησαν πάλι. Οἱ λαοὶ μεταβλήθηκαν σὲ ἀνδράποδα τῶν ἰσχυρῶν. Ἡ ὄρεξη κ' ἡ προθυμία γιὰ τὴν ἐλεύθερη δημιουργία κόπηκαν· οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα παραμελήθηκαν. Ὁ μεγάλος παρφορητής, ἡ αἴσθησις τῆς ἐλευθερίας, εἶχε λειψεί, κ' εἶχαν λειψεί μαζί του ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ που κάνουν τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὠραία καὶ δίνουν στὴν ὑπαρξὴ τους νόημα καὶ περιεχόμενο.

Χίλια χρόνια ἔμεινε ἡ ἀνθρωπότητα βυθισμένη σ' αὐτὸ τὸ σκοτάδι, μέχρις ὅτου μὲ τὴ μελέτη πάλι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων οἱ ἄνθρωποι ἀρχισαν λίγο-λίγο νὰ ἀνακαλύπτουν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ νὰ ξαναβρίσκουν τὸ δρόμο τους. Τὸ περιφρονημένο «ἄτομο» ἀποκτὰ καὶ πάλιν τὴν ὄντοτήτα του· οἱ λαοὶ κινουῦνται γιὰ τὴν ἐλευθερία τους, οἱ ἄνθρωποι ἀπολυτρῶνουνται ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ φόβου καὶ τῆς πρόληψης, ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὴ δεισιδαιμονίες τους καὶ διεκδικοῦν ἐντακτικὰ τὰ δικαιώματά τους. Ἡ Ἀναγέννησις ἤρθε σὰν ἓνα ζύπνημα τοῦ ἀτόμου, σὰν ἓνα αἶτημα ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ σὰν προοίμιον τῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν λαῶν.

Ἐκτοτε ἡ πρόσδος τῆς ἀνθρωπότητος ἐβάδισε ἀνάλογα πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς ἐλευθερίας πού ἀνακτοῦσε. Ἡ ὁμίχλη τῆς μεσαιωνικῆς δουλείας μὲρα μὲ τὴ μὲρα διαλύονταν. Τὰ ἄτομα καὶ οἱ λαοὶ πάλιν τὴν σκληρὰ γιὰ τὴν ἐλευθερία τους. Πολιτικὴ ἐλευθερία, ἐθνικὴ ἐλευθερία, ἀτομικὴ ἐλευθερία, ὑπῆρξαν συνθήματα προσφιλή που ἐνθουσίασαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐνθουσιάζουν ὅλους τοὺς λαοὺς. Ἀπὸ τὸ 18ον αἰῶνα μέχρι σήμερα ὅλοι οἱ πόλεμοι ἔγιναν ἐν ὀνόματι τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐλευθερίας· καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ ἀλλεπάλληλες γενεές ἀνθρώπων κλήθηκαν νὰ καταβάλλουν βαρῦτατον φόρον αἵματος.

Ἡ ἐλευθερία εἶναι πάλιν σήμερον τὸ πρόεχον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ μας. Αὐτὴ εἶναι τὸ ὑπέρτατον ἰδεῶδες καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ διεθνεῖς Διακηρύξεις τοποθετοῦν τὴν ἐλευθερία σὰν τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν κ' αὐτὴν προσπαθοῦν νὰ προασπίσουν καὶ νὰ διαφυλάξουν διεθνεῖς ὀργανισμοὶ καὶ συλλογικὰ συμβάσεις. Κι' ὅμως τὸ ὑπέρτατον αὐτὸ ἀγαθὸν, ἡ ἐλευθερία, δὲν εἶναι ἀκόμη δυστυχῶς κοινὸν κτῆμα. Ὑπάρχουν ἄτομα καὶ λαοὶ πού αὐθαίρετα ἐστερήθηκαν καὶ στεροῦνται τοῦ θεῖου αὐτοῦ δώρου.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς εἶναι κ' ὁ Ἑλληνικὸς Κυπριακὸς λαός, πᾶνω στὸν ὅποιον, ἀπὸ ὀκτακόσια περίπου χρόνια, ἔχει ἐπιβληθεῖ ἓνας σκοτεινὸς πολιτικὸς μεσαίωνας. Τὸ μεσαίωνα αὐτὸν ἀγωνίζεται σήμερα ν' ἀποτινάξει ἡ Κύπρος.

Τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας εἶναι βαθύτατα ριζωμένο στὴν ψυχὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων καὶ καμμιά δύναμη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀποσπᾶσει ἀπὸ αὐτό. Διότι δὲν εἶναι μόνον τὰ ἱστορικὰ κ' ἔθνολογικὰ δίκαια, καὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἐπίσημες συμμαχικὲς διακηρύξεις καὶ διαβεβαιώσεις πού ἐπιβάλλουν τὴ λύση τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος· Περισσότερο ἀπ' ὅλα τὴν ἐπιβάλλει ὁ πῶθος καὶ τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας, πού δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀναγνωρισθῇ σ' ἓνα λαὸ μὲ 40 αἰῶνες πολιτισμό, σ' ἓνα λαὸ πού ἀπόδειξε ἔμπρακτα πόσο τὸ ἐκτιμᾷ καὶ τὸ σέβεται.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ σημασίαν ἔχει κ' ἡ πρόσφατη μεγαλειώδης εἰρηνικὴ Κυπριακὴ νίκη τῆς 15ης Ἰανουαρίου. Ὁ Ἑλληνικὸς Κυπριακὸς λαὸς ἔθεσε ἀκόμη μιὰ φορὰ ἐπίσημα καὶ ἐπιτακτικὰ ἐνώπιον τῆς κρατοῦσης δυνάμεως καὶ τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας του. Καὶ θὰ εἶναι στίγμα γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας—ἓναν πολιτισμὸ πού στηρίζεται ἀκριβῶς πᾶνω στὸ ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας—ἂν τὸ ἠθικὸ καὶ δίκαιο αὐτὸ αἶτημα δὲν ἀναγνωρισθῇ καὶ δὲν δικαιωθῇ.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Είναι καιρός τώρα που διαβάζοντας τη νεοελληνική μας λογοτεχνία αρχίσει να μου γενιέται μια ιδέα για κάποια αντίνομια ανάμεσα στη νεοελληνική ζωή και τέχνη, και ειδικότερα τη λογοτεχνία. Από τη μία δηλ. μου φαίνεται πως οι εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής του νεοέλληνα είναι σά μιά συνέχεια της μεσαιωνικής. Η χριστιανική του πίστις και η θρησκευτικότητά του εκδηλώνονται κάθε στιγμή στις πράξεις του, στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή του. Όταν ακούη την καμπάνα και σταυροκοπιέται ή κάνει το ίδιο σαν περνάει απ' έξω απ' την εκκλησία, παρουσιάζεται σαν ένας γνήσιος μεσαιωνικός "Ελληνας τὸν θαθεῖα ριζωμένη τὴν ἀνάγκη τῆς χριστιανικῆς ἐκδηλώσεως. Όταν πολεμά τὸν ἐχθρὸ τῆς πατρίδας γιὰ νὰ ὑπερασπιστῇ τὰ ἱερά του καὶ τὰ δαιὰ του, θλέπει νὰ τοῦ παραστέκεται καὶ νὰ μάχεται δίπλα του ἡ Παναγιά ἢ ὁ "Αγ. Δημήτριος. Κι' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς συνειθισμένους ὀπτασιασμοὺς τῶν φανατικῶν. "Οχι" γιὰ τὸν "Ελληνα αὐτὸ εἶναι μιὰ πραγματικότης, ποὺ ἡ ἄρνησή της δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἐλασφημία, ἀλλὰ ἀληθινὴ τύφλωση σὲ μιὰ χειροπιαστὴ πραγματικότητα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὅμως στὶς μεγάλες του ἰδεολογικὲς ἐξορμήσεις πδὲν πίσω στὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα, θαρρεῖ καὶ τὸ διάστημα τοῦ μεσολαθεῖ δὲν ὑπάρχει καθόλου γι' αὐτόν. "Η ψυχὴ του εἶναι χριστιανικὴ, (γιατὶ αὐτὸ παίρνω σαν τὸ κύριο στοιχεῖο τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ), ὅμως τὸ πνευμά του, θάλεγε κανεῖς, εἶναι ἀκόμη ἑλληνικὸ. Καὶ σὰ πιὸ ἀξιόλογα πνευματικὰ του δημιουργήματα εἶναι φανερὴ αὐτὴ ἡ ἀναδρομὴ πίσω στὸν κλασσικὸ κόσμο. Εἶναι μάλιστα περιπτώσεις ποὺ ἀντιμάχονται χριστιανικὸ καὶ ἑλληνικὸ στοιχεῖο, ἢ καλύτερα παραμένουν ξέχωρα τὸ ἓνα δίπλα σὸ ἄλλο, ἐνῶ συνήθως συγχωνεύονται σ' ἓνα περίεργο κράμα χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνισμοῦ, ὅπου ὁ δευτέρος ἐξαγιάζεται ἀπὸ τὸν πρῶτο. Ἄλλωστε, ὅπως ξέρομε, σ' αὐτὸ ὀφείλεται καὶ ἡ ἐπικράτηση τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνάμεσα στὸν ἑλληνικὸ κόσμο. "Οχι γιατί «συνέτριψε τὰ εἰδωλα» ὅπως συνέθε ἀλλοῦ, ἀλλὰ γιατί τὰ... θάφτισε χριστιανούς; "Η οὐσία τοῦ ἑλληνισμοῦ παρέμεινε πολλές φορές πίσω ἀπὸ τοὺς καινούργιους τύπους κι' αὐτὸ γιατί πολλές ἀλήθειες τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦσαν οἱ ἴδιες ποὺ ἀναγνώρισε κατὰ θάθος καὶ ὁ χριστιανισμός, τοὺς ἔδωσε μόνο τὴν ἐρμηνεία ποὺ εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ χριστιανικὸ δόγμα.

Παρά τὸν συγκερασμὸν λοιπὸν αὐτὸν ποὺ ἐπέτρεψε νὰ θεμελιωθῇ γρηγορώτερα καὶ σταθερώτερα ὁ χριστιανισμὸς στὸν ἑλληνικὸ κόσμο, καὶ νὰ γίνουν οἱ "Ελληνας οἱ κύριοι φορεῖς τοῦ χριστιανισμοῦ, παρατηρεῖται σὲ πολλές ἐκδηλώσεις μας αὐτὴ ἡ ἀντινομία ποὺ εἴπαμε: πολλές πνευματικὲς μας ἐκδηλώσεις καὶ κυρίως ἡ λογοτεχνία μας νὰ διατηροῦν ἀκόμη ξέχωρο τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο.

Παίρουμε γιὰ παράδειγμα τὸ δημοτικὸ μας τραγοῦδι. Καὶ τὸ παίρουμε ἐπίτηδες, γιατί αὐτὸ ἀποτελεῖ ὁμαδικὴν ἐκδήλωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ὄχι ὄρισμένον ἀτόμων, ὅποτε θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεῖς πως πρόκειται περὶ ἀτομικῆς ἰδιοσυκκρασίας. Σ' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι φανερὸ πὼς παρ' ὅλη τὴν εὐλάβεια καὶ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ αἶσθημα ποὺ τὸ διαποτίζει, τὸ καθ' αὐτὸ χριστιανικὸ στοιχεῖο εἶναι κάπως ἀόριστο καὶ ἄτονο μπροστὰ στὴν ἔντονη ἐκδήλωση τοῦ ἄλλου στοιχείου, τοῦ ἑλληνισμοῦ του. Ὑπάρχουν μάλιστα παραδείγματα ποὺ γίνετα σύγχυση καὶ ὑποκατάσταση τοῦ ἑνὸς στοιχείου, τοῦ χριστιανικοῦ, μὲ τὸ ἄλλο, τὸ ἑλληνικὸ, σαν νὰ ἦταν ὁλότελα τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Θυμηθῆτε γιὰ παράδειγμα τὸ τραγοῦδι τοῦ Διάκου: «Γίνεσαι Τοῦρκος, Διάκο μου, τὴν πίστη σου ν' ἀλλάξης;—Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θὰ νὰ πεθάνω». Γραικός, ὄχι Χριστιανός, ὅσο κι' ἂν αὐτὸ ὑπονοεῖται μὲ τὸ Γραικός, ὅπως μὲ τὸ Τοῦρκος τὸ Μωαμεθανός.

Πιὸ ἐνδεικτικὰ ὅμως γιὰ τὴν περίπτωσή μας εἶναι τὰ τραγοῦδια ποὺ ἀναφέρονται σὸ θάνατο. Οἱ ἀντιλήψεις πρῶτα πρῶτα ποὺ ἐκφράζονται σ' αὐτὰ εἶναι σχεδὸν ὁλότελα ἑλληνικὲς, ὄχι χριστιανικὲς. Δὲ μιλοῦμε εἰδικὰ γιὰ τὸ συναῖσθημα τῆς ἀπελπιστικῆς σχεδὸν θλίψεως, ποὺ ἐκφράζουν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τραγοῦδια αὐτὰ καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι, ὅπως θέλουν μερικὸι μελεητές τους, ἀπήχησις τῆς καταδυναστευμένης ζωῆς τοῦ "Ελληνας σὰ μαῦρα χρό-

νια τῆς δουλείας. Στὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ ὁ ἴδιος ὁ θάνατος δὲν ἔχει τίποτε κοινὸ μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου, ὅπως τὴ θέλει ὁ χριστιανισμός. Ὁ θάνατος γιὰ τὸν νεοέλληνα εἶναι πάντα ἕνας ἀναπάντεχος χωρισμός, πάντα σκληρὸς καὶ πάντα ἀδίκος καὶ γιὰ κείνους ποὺ φεύγουν καὶ γιὰ ὄσους μένουν. Καμμιά παρηγοριά δὲν μποροῦν νάχουν μήτε οἱ δεῦτεροι μήτε κι' οἱ πρῶτοι. Γιατί

Κάτω στὰ τάρταρα τῆς γῆς, τὰ κρουπαγωμένα
μοιρολογοῦν οἱ λυγερὲς καὶ κλαῖν τὰ παλληκάρια,

σάν ἀναπολοῦν τὸν ἀπάνω κόσμο, τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ ζηλέψη κανεὶς.

Καλότυχά 'ναι τὰ θουνά, καλότυχοι εἶν' οἱ κάμπο
ποῦ χάρο δὲν ἀκαρτεροῦν, φονιά δὲν περιμένουν·
μόν' περιμένουν ἄνοιξη, τ' ὄμορφο καλοκαίρι
νὰ πρασινίσουν τὰ θουνά, νὰ λουλουδοῦν οἱ κάμποι.

Ἐκεῖνος ποὺ πεθαίνει δὲν ἔχει νὰ ἐλπίση τίποτε στὴν ἄλλη ζωὴ· κι' ἂν θρυκολακιάζῃ κάποτε, εἶναι γιατί κάτι τὸν δένει μὲ τὸν κόσμο τοῦτο. Φτάνει μάλιστα ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς μέχρι τοῦ σημείου νὰ βάζῃ τὴν ἀπόλαυση τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς σάν τὸν πιὸ λογικὸ σκοπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τόσο πρόχειρα τὰ παραδείγματα, ποὺ δὲ χρειάζεται ν' ἀναφέρουμε κανένα. Ἄκόμα καὶ τὰ ἄλλα στοιχεία ποὺ περιέχονται στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια, ἡ φυσιολατρεία τους, ἕνας κάποιος πανθείσμος, ἡ θανατερὴ νοσταλγία τῆς πατρίδος, ἡ ὠραιολατρεία, εἶναι τόσο ἔντονα, ποὺ θαρρεῖς πὼς προέρχονται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ἀνεπηρέαστη ἀπὸ κάθε χριστιανικὴ ἐπίδραση. Τόσο ἔντονα ζῆ μέσα στὰ θάβη τῆς ψυχῆς τοῦ νεωτέρου Ἑλλήνος ἡ κλασσικὴ του κληρονομία.

Κι' ὄχι νὰ πῆ κανεὶς πὼς αὐτὰ ἀποτελοῦν μονάχα μιὰν ἀσυναίσθητη ἐκδήλωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ προσωπικὴ μας λογοτεχνία ἀπλώνεται μὲ μεγαλύτερη ἄνεση μέσα στὴν ἑλληνικὴ παράδοση. Δὲ λέω πὼς ἡ χριστιανικὴ παράδοση εἶναι ξενὴ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Κάθε ἄλλο. Τὸ παράδειγμα τοῦ Παπαδιαμαντῆ καὶ μόνο θὰ ἦταν ἄρκετὸ νὰ μὲ διαφεύσῃ. Ἄν καὶ θὰ μπορούσε νὰ παρατήρησῃ κανεὶς πὼς κι' ἐδῶ ἀκόμη πρόκειται πιὸ πολὺ περὶ σχημάτων ποὺ ἐκφράζουν τὴ θρησκευτικὴ τοῦ Ἑλλήνος καὶ στὰ ὁποῖα εὗρισκε διέξοδο ἡ θαθεῖα μυστικοπάθεια τοῦ συγγραφέως. Δὲ ξέρω δηλ. ἂν μπορούσαμε νὰ τὰ ὀνομάσουμε πιὸ πολὺ χριστιανικὰ νοήματα παρά θρησκευτικὰ γενικά σχήματα. Ἐξ ἄλλου τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμαντῆ στὸ σύνολό του εἶναι ἡθογραφικόν. Καὶ ἡ ἠθογραφία εἶναι πιὸ πολὺ ἔκφραση παρά σύνθεση, μορφὲς ζωῆς παρά δικαίωσή της. Γενικὰ ὅμως γιὰ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία καὶ ἐπιπλέον ἀνάγνωση εἶναι ἄρκετὴ νὰ μᾶς πείσῃ πὼς τίς πηγὲς ὄχι τῆς ἐμπνευσεώσ της, ἀλλὰ τῆς ζωῆς της, τῆς ἰδιαίτερης λογοτεχνικῆς ὕφης της, τίς ἔχει πιὸ πολὺ στὴν ἑλληνικὴ παράδοση. Τὰ στοιχεῖα της καὶ τὰ σχήματά της εἶναι πιὸ πολὺ ἑλληνικὰ παρά χριστιανικά. Εἶναι αὐτὸ ἕνα ξεχωριστὸ γνῶρισμα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ποὺ τὴν κάνει ἰδιόρρυθμη, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἴσως δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὴ νοιώσῃ κανεὶς τόσο καλὰ ὅσο ὁ ἴδιος ὁ Ἑλληνας. Στὴ λογοτεχνία τῶν ἄλλων λαῶν ἐρίσκουμε ἔργα ποὺ εἶναι, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, γιὰ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ἢ γιὰ ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους ἢ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκόμη καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα δημιουργήματα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ χαρακτηρίσῃ μόνο μὲ τὸν ὄρο· χριστιανικά. Τόσο οὐδέτερο εἶναι τὸ φυλετικὸ ἢ τὸ ἔθνικὸ στοιχεῖο σ' αὐτά. Γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ὅμως λογοτεχνία αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Εἶναι περισσότερο καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα ἑλληνικὴ. Καὶ μάλιστα ἡ ἑλληνικότης αὐτὴ εἶναι κυρίως ἀπήχηση τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως παρά τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς.

* * *

Στὰ προηγούμενα ἀναφέρθηκα κυρίως στὴ χριστιανικὴ παράδοση, γιατί αὐτὴ θεωρῶ τὸ ἰδιαίτερο στοιχεῖο τῆς Μεσαιωνικῆς μας παραδόσεως. Δὲν εἶναι φυσικὸ τὸ μόνο. Οὐτὲ καὶ λείπει ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν ἑλληναμὸν τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ θεωρήσουμε σάν συνδέμα τῆς παλαιότερης, τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως. Ἡ καθ' αὐτὸ μεσαιωνικὴ παράδοση χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ στοιχεῖο, ποὺ εἶναι γνησιώτερα χριστιανικό, καὶ ποὺ διαποτίζει σχεδὸν ὀλόκληρη τὴ μεσαιωνικὴ μας λογοτεχνία, ὄχι

μόνο τη θρησκευτική και την ἐκκλησιαστική, στήν ὁποία φυσικά εἶναι τὸ κυρίαρχο καὶ κάποτε καὶ τὸ μόνο στοιχεῖο. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ μεσαιωνικό-χριστιανικό στοιχεῖο δε φαίνεται νὰ εἶναι τόσο κυριαρχικό καὶ στὴν νεώτερη ἑλληνική λογοτεχνία, ὅσο τοῦλάχιστο εἶναι τὸ ἑλληνικό. Κι' αὐτὸ ἀντίθετα, ἐπαναλαμβάνω, μὲ τὴν καθημερινὴν μας ζωὴ, στήν ὁποία κυριαρχεῖ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ καὶ τὴν κάμνει νὰ μοιάζει ἔτσι σὰν ἄμεση συνέχεια τῆς μεσαιωνικῆς μας ζωῆς. Θά-λεγα λοιπὸν πὺς τὴ ζωὴμ νὰ εἶναι μεσαιωνική μας παράδοση, μὰ χωρίς νὰχομε ὅσο ἔπρεπε συνειδήσῃ τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ δὲ μπορέσαμε ἀκόμη νὰ τὴν ἐκμεταλλε-τούμε καρποφόρα στὴ λογοτεχνία μας.

Μ' ἀλήθεια, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς καὶ τῆς ἱστορικῆς μας μεσαιωνικῆς ζωῆς δὲν πάει πολὺς καιρὸς πὺς ἔχομε συνειδήσῃ. Ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο πρῶτιστα καὶ τὸν Ν. Πολίτη (κυρίως) χρονολογεῖται τὸ ζῦτημά μας μέσα στὸ μεσαιωνικό μας παρελθόν. Ὁ Παπαρρηγόπουλος μὲ τὴν βυζαντινὴν τοῦ ἱστορίας ὄχι μόνον ἀνάστησε ἕνα λαμπρὸν παρελθόν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποκατάστησε τὸν μεσαιωνικὸν ἑλληνισμό μέσα στὴ συνειδήσῃ μας, πὺς ἦταν τόσο ξεπεσμένος ἀπὸ τὰ διδάγματα τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Κι' οἱ λαο-γραφικὲς ἐργασίαι τοῦ Πολίτη μᾶς βοήθησαν νὰ βροῦμε μέσα μας τὴν ἄμεση συνέχεια τῆς σημερινῆς μας ζωῆς. Φαίνεται ὅμως οἱ προσπάθειαι αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων τούτων σοφῶν καὶ ὕστερα καὶ ἄλλων δὲν ἀπλώθηκαν ὅσο ἔπρεπε, πὺς θεωρήθηκαν κι' ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους σὰν ἔρευνα καὶ σὰν ἐπιστήμη παρά σὰν ἐκφάνσεις τῆς ἐθνικῆς καὶ ἀτομικῆς μας ζωῆς.

Καὶ τώρα θὰ μὲ ρωτήσετε ἴσως: Εἴμαστε λοιπὸν οἱ σημερινοὶ Ἑλληνες πῶς πολὺ Ἑλληνες καὶ λιγώτερο χριστιανοί; (Ξανάρχομαι στὸ χριστιανικό παράγοντα). Ὁχι, δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Ὑστερα τὸ ἐρώτημα μποροῦσε νὰ ἀντιστραφῇ περίφημα, καὶ ἀποβλέποντας στὴ ζωὴ μας, νὰ ρωτήσομε, ἂν εἴμαστε πῶς πολὺ χριστιανοὶ παρά Ἑλληνες. Δὲν πρόκειται λοιπὸν γι' αὐτό, ἂν καὶ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἰσχυριστῇ μὲ κάποια βάση, πὺς μέσα σὲ 1500 περίπου χρόνια ὁ Ἕλληνας δὲ μπόρεσε ἀκόμη νὰ ἀφομοιώσῃ ἐξ ἴσου συνειδητὰ τὰ δύο κύρια στοιχεῖα τῆς ἱστορικῆς του ζωῆς· καὶ πὺς τὸ ἑλληνικό, πῶς συνειδη-τό, περιορίζει τὸ χριστιανικό στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του. Πάντα ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλλη-νος ἦταν ἕνας ἀγῶνας ἐσωτερικοῦ συγκερασμοῦ στοιχείων ἀλλογενῶν στὴν ἐμφάνισή τους, πὺς τοὺς ἔδινε ὅμως μεγίστην σημασία, γιατί κατανοοῦσε ἡ καὶ ἀπλῶς αἰσθανόταν τὴν ἀξία τους. Γι' αὐτὸ θὰ λέγαμε ἡ ζωὴ τοῦ Ἑλλη-νος, ὕφαινόταν καὶ διαμορφωνόταν συνεχῶς καὶ ἀδιάκοπα, χωρίς ποτὲ νὰ καταστα-λέξη σὲ κάτι τὸ στατικό κι' ἀξεχώριστα μορφοποιημένο. Καὶ τοῦ νεωτέρου Ἑλλη-νος ἡ ζωὴ προσανατολίζεται ἀκόμη καὶ ἀγωνίζεται νὰ συνυφάνῃ ἀπὸ τὴν κληρονομία καὶ τὴν πειρὰ του ἕνα ἰδανικό ζωῆς, πὺς νᾶναι ἀρμονικό μὲ τὴ ψυχικὴ του ἰδιοσυστασία καὶ νὰ τὸν ἰκανοποιεῖ σ' ὅλες τῆς πνευματικῆς του ἀνάγκες. Ἰσως νὰ συμβαίνει πραγματικά ἐκεῖνο πὺς ἡ ποιητικὴ διαίσθησις τοῦ Παλαμῶ συνέλαβε:

Δὲν εἴμαστε οὔτε χριστιανοί, καὶ εἰδωλόλατρες οὔτε·
ἀπὸ σταυροὺς καὶ ἀπὸ εἰδῶλα νὰ πλάσομε ζητᾶμε
τὴν νέα ζωὴ, πὺς εἶν' ἄγνωρον ἀκόμη τ' ὄνομά τῆς.

Κι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἔμβλημα τῶν μεγάλων ἀγῶνων τοῦ νεωτέρου Ἑλλη-νισμοῦ: «Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἅγια καὶ γιὰ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθε-ρία», πὺς φαίνεται μᾶλλον σὰν σύνθημα πὺς τοῦ παρέδωσαν οἱ λόγιοι του, δείχνει πῶς πολὺ τὸν αὐτόνομο τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἔνοιωθαν αὐτὰ τὰ δύο στοι-χεῖα οἱ Ἑλληνες μέσα στὴν ψυχὴ τους, παρά τὴν τέλεια ἀφομοίωσή τους.

Δὲ μποροῦμε ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, νὰ θέσομε ἔτσι ἀπόλυτα τὸ ἐρώτημα, ἂν εἴμαστε πῶς πολὺ Ἑλληνες παρά Χριστιανοί. Λέμε μάλιστα πὺς ἡ ζωὴ μας εἶναι θαυτάτα χριστιανική, τοῦλάχιστο στῆς ἐκδηλώσεις ἐκείνες πὺς φαίνον-ται, στὴν ἠθική μας, θὰ λέγαμε. Στῆς αὐθόρμητες ὅμως καλλιτεχνικῆς μας δη-μιουργίαις γενικά, καὶ ἰδιαίτερα στῆς λογοτεχνικῆς, ἐκδηλωνόμαστε πῶς πολὺ σὰν Ἑλληνες μόνο, δηλ. εἶναι σ' αὐτῆς καταφανέστερη ἡ ἐπικράτησις τοῦ πρῶ-του στοιχείου τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως. Καὶ στὴν πολιτικὴν μας ἀκόμη, στῆς ἐνέργειαις ἐκείναις πὺς ἔχουν κάποιο πνευματικό πε-ριεχόμενο, ἐμπνεόμαστε καὶ ἐμπνέομε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσις. Ὅποτε παρουσιασθῇ ἀνάγκη νὰ ἐξάρουμε τὸ ἰδεολογικό περιεχόμενο τῶν πολιτικῶν μας ἀγῶνων καὶ προγραμμάτων, κινούμαστε μὲ ἄνεσις ἀνυποψίαστα ἐκπληκτι-

κή μέσα στις σφαίρες τών ἑλληνικῶν ιδεωδῶν. Τόσο πού στά μάτια τών ξένων, ἀκόμη καί στά δικά μας κάποτε, νά φαίνεται αὐτό σάν μιὰ κούφια προγονο-πληξία, σάν μιὰ ἀρχοντοχωριάτικη πατραγαθία, ἐνῶ στήν πραγματικότητα εἶναι ἕνας φυλετικός ἀταξισμός.

Γιατί ὅμως νά εἶναι αὐτή ἡ παράδοση τόσο πρόχειρη στις ἐμπνεύσεις μας καί νά ἐπιηρεάζη τόσο μεροληπτικά, νά ποῦμε, τήν πνευματική μας ζωή; Ὁ πρῶτος, νομίζω, λόγος εἶναι ἀκριβῶς αὐτός ὁ φυλετικός ἀταξισμός, πού ἀναφέραμε. Ὅταν οἱ Ἕλληνες πῆραν τόν Χριστιανισμό, ἀποτελοῦσαν ἕνα μικρὸ ποσοστὸ μέσα σ' ἕνα ἀρραγτὸ κόσμο, πού τὸν ἔδενε σ' ἐνιαῖο σύνολο στήν ἀρχὴ τὸ Ρωμαϊκὸ Ἰμπερίον καί ὕστερα, μὲ τὴν ἐξάπλωσή του, ὁ ἴδιος ὁ Χριστιανισμός. Ξέρουμε ὅμως πόσο ζηλότυπα οἱ Ἕλληνες θέλουν νά κρατοῦν ὅ,τι θεωροῦν σάν ξεχωριστὰ δικά τους. Ἀναγνώρισαν πρόθυμα τὴν ἠθικὴ ὑπεροχὴ τῆς νέας θρησκείας, δὲν ἀπεμπόλησαν ὅμως γιὰ χάρη τῆς τὰ φυλετικὰ καί ἔθνικα τους στοιχεῖα. Προσπάθησαν, νά ποῦμε, νά κάνουν τὸ Χριστιανισμό δικό τους, κί' ὄχι ἀπλῶς νά γίνουν χριστιανοί. Κί' ὅπως θυμόμαστε ἀπὸ τὴν Ἱστορία τὸ πέτυχαν. Γι' αὐτὸ τὸν θρησκευτικὸ τους ζήλο τὸν χαρακτήριζε πάντα μιὰ ἐπιφύλαξη, πού δημιουργοῦσε ἀντινομίες μέσα στὴν ψυχὴ τους. Τὸ ἴδιο δηλ. κί' ἐδῶ τὸ ἐσωτερικὸ δράμα τοῦ Ἕλληνας, πού ἀγωνίζεται, ὅπως εἶπαμε, πνῆτα νά σμίξει τίς ἀντιθέσεις μέσα στὴ ψυχὴ του. Κί' ἡ ἐπιφύλαξή του αὐτὴ ἦταν ἀκόμη πιὸ δικαιολογημένη ὕστερῶτερα, ὅταν ὁ ἑλληνισμὸς δοκιμάστηκε τόσο ἀπὸ τοὺς λογῆς λογῆς χριστιανούς. Βέβαια δὲ μίσησε τὸ Χριστιανισμό. Μίσησε τοὺς χριστιανούς ἢ πιὸ σωστὰ χριστιανούς καί ξεχώρισε τὸν ἑαυτὸ του μέσα στὸ Χριστιανικὸ κόσμο, μὲ τὸ νά κρατιέται γερὰ ἀπὸ τίς φυλετικὲς καί ἔθνικες του ρίζες.

Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη καί αὐτὴ τὴν πίστη καλλιέργησαν ἐπὶ αἰῶνες μέσα στὴ ψυχὴ τοῦ Ἕλληνας οἱ διαθασμένοι του καί οἱ πνευματικοὶ του ἡγέτες. Δημιουργήθηκε ἔτσι σιγά μιὰ λόγια παράδοση, πού ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νά θαρραίνει καταπιστικὰ μέσα στὴν ἔθνικὴ μας συνείδηση. Ἰδιαιτέρα στὰ χρόνια τῆς δουλείας ἡ προσφυγὴ τῶν λογίων στὴν κλασσικὴ ἑλληνικὴ παράδοση ἦταν σχεδὸν ἀποκλειστικὴ, γιὰ νά ξεπνήσουν μέσα στὴ ναρκωμένη καί καταπτομένη ψυχὴ τοῦ σκλαβωμένου Ἕλληνας τὴν ἑλληνικὴ του παράδοση ἐντονώτερη, τὴν ἀρχικὴν του κληρονομία, ὅπως νά ποῦμε ὁ Χριστιανισμὸς ἐζήτησε νά θυμίσῃ στὸν ἔκπτωτον Ἀδὰμ τὸν ἀπολεσθέντα Παράδεισὸ του. Εἶδαν λοιπὸν ὀρθὰ οἱ λογάδες τοῦ ἔθνους τὴν πραγματικότητα. Νά, γιὰτὶ δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ ὑποτιμοῦμε τὴν προσπάθειά τους καί ἀκόμη λιγώτερο νά τοὺς εἰρωνεύομαστε γιὰ τὴ μονόπλευρὴ τῶν συμβολῶν τους. Νά, ὅμως καί γιὰ ποῖο λόγο ὡς τὰ σήμερα ἀκόμη παρουσιάζεται αὐτὴ ἡ ἀντινομία στὴν ψυχὴ τοῦ Ἕλληνας, πού δὲ μπόρεσε νά συγκεράσῃ σ' ἕνα ἐνιαῖο κράμα Χριστιανισμὸ καί Ἑλληνισμὸ καί νά ἐμπνέεται ὄχι ἀνάλογα ἀπὸ τὸν πρῶτο ὅσο κί' ἀπὸ τὸν δεύτερο, ἀλλὰ κί' ἀπὸ τὰ δυὸ ρεύματα σάν ἀπὸ μιὰ πηγὴ. Κί' ἡ ἀντινομία αὐτὴ σ' ὅσους Ἕλληνες τὴ ζητοῦν συνειδητὰ παίρνει μιὰ μορφὴ τραγικὴ. Ἐχουμε πάνω στὸ θέμα αὐτὸ μιὰ πολὺ ἀποκαλυπτικὴ μαρτυρία, πού θαρρῶν κοιτάχτικη ἴσαμε τώρα μὲ περιωρισμένη σημασία. Εἶναι ἡ ἐξομολόγησις τοῦ Παλαμᾶ στὴν περιφήμη Ἀπόκρισὴ του, τοῦ Παλαμᾶ πού θέλει καί τὸ πιστεύει, ὅπως μᾶς τὸ λέει ἐμφαντικὰ ὁ ἴδιος, «νά εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Γένους του καί τοῦ Καιροῦ του». Ἡ ἀπόκρισις αὐτὴ θεωρήθηκε σάν ἔκφρασις τοῦ προσωπικοῦ μονάχα δράματος τοῦ ποιητοῦ, τῆς πάλῃ τῆς ψυχῆς του σὰ βρέθηκε στὸ σταυροδρόμι τοῦ χριστιανισμοῦ καί τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ Παλαμᾶς ὅμως εἶναι σ' ἀλήθεια ὁ ποιητὴς τοῦ καιροῦ του καί τοῦ γένους του καί ὅ,τι λέει στὸ ποιήμα του αὐτὸ — μὰ καί σὲ πολλὰ ἄλλα — εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ἀντινομίας αὐτῆς, πού τὴν ἐνοιῶμε πιὸ συνειδητὰ ὁ ποιητὴς στὴν προσπάθειά του νά χαράξῃ τοὺς καινούριους ὀρίζοντες τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνας.

Αὐτὴ τὴν κυρίαρχη ἑλληνικὴ παράδοση, πού συνδαύλιζε γιὰ χρόνια ἡ λόγια μας παράδοση, αἰσθάνεται κί' ὁ ἴδιος ὁ Παλαμᾶς νά προβάλλῃ σὲ κάθε πέταγμα τῆς ἐμπνεύσεώς του καί σάν ν' ἀπολογιέται γι' αὐτὸ μὲ τ' ἀκόλουθα λόγια στὴν Ποιητικὴ του : «Ἡ Βυζαντινὴ Πόλις μπορεῖ νά στάθῃκε τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ καρδιά... Ἡ Ἀθήνα στέκεται στὸ βάθος ἀπαρασάλευτη καί, μ' ὅλη τῆς τὴν ἐρήμωση, ἡ ἀρχή... Οἱ ἀρχαῖοι στὴν πνευμα-

τική μας τή ζωή, θέλουμε δὲ θέλουμε, καλὰ κακὰ, δὲν εἶναι μόνο τὰ δείγματα τῆς κάποιας, μετρημένης, ξεδιαλεγμένης ὁμορφιάς κάποιας χάρις μέσα στὴν ἐντέλεια, πού εἶναι τοῦ καιροῦ τῆς, μαζὶ προσαρμόζεται μὲ τοὺς καιροὺς καὶ μὲ τοὺς τόπους ὅλους καὶ δίνει μαθήματα καὶ μοιράζει χαρίσματα σὲ σοφοὺς καὶ σὲ ἄσοφους ἀκόμα φυλῶν καὶ ἔθνῶν κάθε λογῆς. Οἱ ἄρχαίοι, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, εἶναι οἱ πατέρες μας, ὅσο κι' ἂν εἶναι μακροσημῆνοι καὶ διαφορετικοί». Αὐτὰ φυσικὰ λέγονται γιὰ νὰ δικαιολογήσουν ἓνα ἔργο. Εἶναι ὅμως καὶ μιὰ μαρτυρία γιὰ τὴν ἀντινομία πού εἴπαμε.

Πιστεύουμε ὅμως πὼς γιὰ τὴν ὀριστική διαμόρφωση καὶ ὁλοκλήρωση τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ μας χρειάζεται νὰ καλλιεργηθῆ μ' ἐπίγνωση ἢ καλύτερα νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε μ' ἐπίγνωση καὶ τὴν ἀμεσώτερή μας προγονική κληρονομία : τὴ χριστιανική καὶ γενικώτερα τὴ μεσαιωνική μας παράδοση, «Ὅσο πιὸ πολὺ γνωρίζουμε, τόσο πιὸ πολὺ ἀγαπάμε», γιὰ νὰ μεταχειριστῶ τὴ φράση τοῦ Λεονάρδου Νταβίντσι. Ἰδιαίτερα ἡ λογοτεχνία μας εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ μπῆ μ' αὐτὸ στὴν πιὸ γόνιμη καὶ ἀληθινή τῆς φάση. Ὅπως θαρραίνει ἡ κληρονομία αὐτὴ στὴ ζωὴ μας καὶ δείχνει τὸν σημερινόν Ἕλληνα σὰν ἄμεσον ἀπόγονο τοῦ μεσαιωνικοῦ, (αὐτὸ διαπιστώνουν καὶ οἱ λαογραφικὲς μελέτες πάνω στὸν σημερινὸ καὶ τὸν Βυζαντινὸ Ἕλληνα, σὰν ἐκείνες τοῦ καθηγητοῦ Κουκουλέ καὶ ἄλλων), ἔτσι πρέπει ἡ παράδοση αὐτὴ νὰ ζωντανέψη καὶ σ' ὅλες τὶς πνευματικὲς μας ἐκδηλώσεις, κυρίως στὴ λογοτεχνία μας.

Τὴν ἀνάγκη αὐτὴ δὲν τὴν ἔνοιωσαν μόνον οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ κοινωνιολόγοι μας, μὰ εὐτυχῶς καὶ οἱ ἴδιοι οἱ λογοτέχνες μας. Ἄλλο ζήτημα, ἂν ἀκόμα βρισκόμαστε στὸ στάδιο τῶν ἀναζητήσεων καὶ πὼς δ,τι γράφτηκε ὡς τώρα στὸ πεδίο αὐτὸ εἶναι μᾶλλον σὰν συνέπεια τῆς ἐργασίας τοῦ Παπαρηγόπουλου καὶ τοῦ Πολίτη καὶ δίνει τὴν ὑποψία καινούργιων θεμάτων πιὸ πολὺ, παρά πού εἶναι προῖον ἀληθινῆς ἐμπνεύσεως. Θέλω δηλ. νὰ πῶ πὼς οἱ λογοτέχνες μας, πεζογράφοι καὶ ποιητὲς, βλέπουν τὴ μεσαιωνική μας παράδοση σὰν ἓνα γόνιμο καὶ παρθένο ἔδαφος γι' ἀναζήτηση θεμάτων, παρά πού τὴ ζητοῦν πνευματικὰ καὶ ἐμπνέονται καλλιτεχνικὰ ἀπ' αὐτήν. Ὁ Προβελέγγιους π.χ., γιὰ νὰ περιοριστοῦμε σὲ μερικὰ πρόχειρα παραδείγματα, θέλει μᾶλλον νὰ μᾶς γνωρίσῃ διὰ μέσου τῆς λογοτεχνίας τὴ Βυζαντινὴ Ἱστορία καὶ ὁ Ποριώτης δοκίμασε νὰ μεταφυτέψῃ σὲ κλίμα μεσαιωνικὸ ἢ καλύτερα σὲ περίοδο μεσαιωνικὴ (ἑλληνικὴ ὅμως) τὰ γνώριμα σχήματα καὶ τὶς μορφὲς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας. Καὶ στίς ἡμέρες μας ὁ Πετσάλης μὲ τὸ μυθιστόρημά του δὲν κατάφερε ἀκόμη νὰ μᾶς δώσῃ, κατὰ κοινὴν σχεδὸν ὁμολογίαν τῆς κριτικῆς, πειστικὲς λογοτεχνικὲς μορφὲς πού νὰ μαρτυροῦν γνήσια μεσαιωνικὴ διάθεση καὶ νὰ γεννοῦν γνήσια λογοτεχνικὴ συγκίνηση, γιατί μοιάζει ἀκόμη σὰν ὑπολογισμένη — καὶ γι' αὐτὸ κάπως ψυχρὴ κι' ἀπίθανη — ἀναδρομὴ στὸ ἀμεσώτερό μας παρελθόν, πού τὴν αἰσθάνεται ἴσως πιὸ πολὺ σὰν ἠθικὴ ὑποχρέωση παρά λογοτεχνικὴ διάθεση.

Ὅπου ὅμως καὶ στίς προσπάθειες αὐτὲς μιλάει πιὸ αὐθόρμητα ἢ ἀδύνατη ἀκόμα φωνὴ τῆς γνήσιας χριστιανικῆς καὶ μεσαιωνικῆς μας παραδόσεως, ἢ φωνὴ τῆς χαιρετίζεται σὰ γνωρίμη ἀπὸ καιρὸ μὲ ἰδιαίτερη συγκίνηση καὶ σὰ νὰ δροσιέται ἡ διψασμένη καρδιά μας στὴ δροσερὴ πηγὴ τῆς. Νὰ γιατί πιστεύω πὼς μέσα στὸ χωνευτήρι τῆς φυλετικῆς μας συνειδήσεως μπορεῖ νὰ χωνευτοῦν σὲ ἀξεδιάλυτο κράμα τὰ δυὸ στοιχεῖα τῆς ἔθνικῆς μας ζωῆς. Νὰ εἶναι τάχατες αὐτὸ πού ἀναζητοῦσε ὁ μεγάλος μας Σολωμός, ὅταν ἐπιχειρώντας τὴ σύνθεση τῶν Ἑ λ ε ὕ θ ε ρ ω ν Π ο λ ι ο ρ κ η μ ἔ ν ω ν του ὑπέβαλλε στὸν ἑαυτὸ του πῶς «εἰς αὐτὸ (τὸ ποίημα) θὰ ἐνσαρκωθῆ τὸ οὐσιαστικώτερο καὶ ὑψηλότερο περιεχόμενο τῆς ἀληθινῆς ἀνθρωπίνης (ἔδῳ πρέπει νὰ διορθώσουμε: ἑλληνικῆς) φύσεως, ἢ Πατρίδα καὶ ἡ Πίστις.». Τάχατες νὰ μὴν ἔπαι ἀκόμη ὁ καιρὸς γιὰ μιὰ τέτοια δημιουργία; Τί κρίμα, ἀλήθεια, πού ἡ ἔμπνευση ἐκείνη τοῦ Ποιητοῦ δὲν ἔδεσε σὲ ἔργο ἄρτιο καὶ ὁλοκληρωμένο γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ κρίνομε.

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΛΕΜΕΣΟΝ

Ζητούν την συμβολήν μου τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» καὶ ὁ τόσῳ καλὸς καὶ εὐγενικὸς διευθυντὴς ταν διὰ νὰ μὲ διευκολύνη μοῦ ὑποδεικνύει καὶ τὸ θέμα: «Ἀναμνήσεις!» Ἀλλοίμονον! Εἶναι μιὰ ὑπόμνησις τοῦ γήρατος καὶ ἐγὼ θέλω νὰ πιστεύω πῶς ζῶ ἀκόμη τὴν περασμένην ζωὴν καὶ πῶς ἔχω νὰ προσθέσω ἀκόμη κάποιες σελίδες σ' αὐτὴν. Καὶ ὅμως εἶναι τόσον θελκτικὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν νὰ στρέφῃ κανεὶς τὸν ὄψον τοῦ πρὸς τὰ περασμένα, τὰ μακρυνὰ περασμένα, ποῦ ἀφίνω εὐχάριστα τὴν σκέψιν μου νὰ στραφῇ ἐξήντα καὶ πλέον χρόνια πίσω.

* * *

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1887 ἐπήγαινα γιὰ πρώτη φορά, παιδί 14 χρόνων, στὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ καταταθῶ στὸ Γυμνάσιον, τὸ Βαρβάκειον. Δυὸ στενοὶ συγγενεῖς μου καὶ ἀχώριστοι παιδικοὶ φίλοι ἀνοίξαν τὰ πρώτα θήματα τῆς ζωῆς μου; ὁ Γιώργος Φραγκοδουλῆς καὶ ὁ Σίμος Μενάρδος. Ὁ πρώτος, δυνατὸς πεζοπόρος, φίλος τοῦ ὑπαίθρου καὶ τῆς γυμναστικῆς, ὁ δεύτερος συνεχιστὴς τῶν Ἑλληνικῶν παραδόσεων εἰς τὸν δρόμον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἐμειλάμεν ἀχώριστοι εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν. Ὅταν ὁ Σίμος, ἀριστοῦχος δύο ἐπιστημῶν, τῆς φιλολογίας καὶ τῆς νομικῆς, ἦλθε στὴν Λεμεσό, ἀνοίξαμε μαζί συνεταιρικὸν «Δικηγορικὸν Γραφεῖον Λανίτη καὶ Μενάρδου». Ἐμοιράσαμεν τὴν ἐργασίαν. Ὁ Σίμος ἐπήρην «ἐκ προθέσεως» τὰ λεγόμενα «πολιτικά», δηλ. χωραφοδουλεῖς, ὅπως ἔλεγαν οἱ πρακτικοὶ δικηγόροι τῆς ἐποχῆς. Καὶ διεξήγοντο συχνὰ οἱ ἐξῆς διάλογοι μεταξύ πελάτου καὶ δικηγόρου, εἰδικοῦ, βλέπετε, διὰ τὲς χωραφοδουλεῖς:

—«Τὸ χωράφι μου εἶναι στὴν τοποθεσίαν Βοῦππα».

—«Πῶς τὸ εἶπες; Βοῦππα; Μιά στιγμή».

Ὁ Μενάρδος ἔπαιρνε τὸ δευτεράκι του, ἐσημείωνε καὶ ἀφηρεῖτο ἀναζητῶν τὴν ἐτυμολογίαν. Ἄλλ' ὁ πελάτης ἐβιάζετο.

—«Βοῦππα, ἀφεντικό, ποῦ πάνω ποῦ τὴν (χ) Ἀλασαν».

—«Ἄλασα. Μιά στιγμή. Ἄλασα, Ἀλασία».

—«Ὅχι ἀφεντικό. Ἀλασία, Ἀλασα».

Ὁ Μενάρδος ἐσηκῶνετο, ἐπερπατοῦσε εἰς τὸ εὐρύχωρον γραφεῖον, παραπλεύρως τῆς ἀστυνομίας, καὶ ὁ χωρικός διέκοπτε τὸν εἰρμόν τῶν σκέψεών του.

—«Ἰντα δικαιοῖζεσαι, ἀφεντικό, ἡ δουλειὰ ἐν κερδιζομένη!»

Μετὰ 2—3 χρόνια ὁ συνεταιρισμὸς διελύθη. Ὁ Μενάρδος, θαδίζων διὰ τῆς Βοῦππας καὶ τῆς Ἀλασσας, ἀνήλθεν εἰς τὰς ὑψηλότερας πνευματικὰς θέσεις τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ὁξφόρδης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐγράφαμε μαζί εἰς τὴν «Ἀλήθειαν» τοῦ Ἀριστοτέλους Παλαιολόγου, καὶ κατόπιν τοῦ Μενελάου Φραγκοῦδη, ἰδίως τὸ «Δελτίον» ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δελτιογράφος». Εἴμεθα κατὰ τὸν Μπρερικὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Μπόέρων. Ἐνα δελτίον του διὰ τὸν Ἐρατοσθένη τῆς Βιρμιγιάμης, τὸν Ἰωσήφ Τσάμπερλαιν, ἔμεινε ἱστορικόν.

Εἶχαμε εὐρύν φιλολογικὸν κύκλον τότε εἰς τὴν Λεμεσό, ἡ ὁποία εἶχεν παλαιότερας παραδόσεις. Ἦτο τότε ἡ Λεμεσὸς καὶ τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς νήσου. Ἐνθυμοῦμαι μὲ συγκίνησιν τοὺς λόγιους τῶν παιδικῶν μου χρόνων. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὰς πρώτας ὁμιλίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐξαιρετικὸς ὁμιλητὴς ἦταν ὁ Δημήτριος Νικολαΐδης Λανίτης, μαθητὴς τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου. Μετὰ τὸν θάνατον ἐξεδόθησαν οἱ λόγοι του. Πύρινοι λόγοι εἰς ἀμιγῆ καθαρεύουσιν. Ἦταν ὁ πρώτος διευθυντὴς τῆς Ἀνωτέρας Ἑλληνικῆς Σχολῆς Λεμεσοῦ. Οἱ λόγοι του ἦσαν αἱ κραυγαὶ τοῦ Σόλωνος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τοῦ Τυρταίου ἦσαν οἱ στίχοι, τοῦ Φερραίου τὰ θούρια. Ὁ Δημήτριος, ὁ δάσκαλος βουλευτὴς Λεμεσοῦ, ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἐπάλλεξον. Μεταβαίνω εἰς Λευκωσίαν διὰ τὸ Νομοθετικὸν ἠσθένησε καθ' ὁδόν καὶ ἀπέθανεν ἐν Λάρνακι. Ἦμην τότε μαθητὴς τοῦ Βαρβακείου εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅταν μετὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν μου ἐπανῆλθον εἰς Κύπρον ἀνεδίφησα παλαιὰ χαρτιά. Εὐρήκα ἕνα γράμμα μου πρὸς τοὺς γονεῖς μου. Ἦρχιζεν ἔτσι: «Τεθλιμμένοι γονεῖς μου, Ἐκομισάμην τὴν ὑμετέραν ἐπιστολὴν δι' ἧς μοι ἀνεκοινοῦτο, ὅτι τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἀφήρπασε τὸν θεῖον μου...».

Ἦτο ἡ δευτέρα Θλίψις πού μου ἐπροξένησε, μετὰ 69 χρόνια, ὁ θάνατος τοῦ θείου μου, ἡ γλῶσσα αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς.

* * *

Περιέργους τύπους λογίων καὶ μορφωμένων ἀνθρώπων εἶχε τότε ἡ Λεμεσός. Ἐνας ἀπ' αὐτοῦς ἦταν ὁ Ὁνούφριος Ἰασωνίδης, λόγιος ἀπεριόριστος ἐκκεντρικότητος. Εἶχε σπουδάσει εἰς τὴν Ὁξφόρδην καὶ προσεπάθει ν' ἀποδώσῃ τὰ συνέτα τοῦ Σαίξπηρ εἰς ἀμιγῆ καθαρεύουσαν. Ὅταν μιά φορά ἐδιάβασε τὰς μεταφράσεις του, εἰς τὸν Παρνασσόν, ὁ μακαρίτης ὁ Νίκος Λάσκαρης, εἰς τῶν εὐφυστέρων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς, μ' ἐπλησίασε μὲ σοβαρότητα καὶ μου εἶπε: «Δὲν μου λές, Λανίτη, τί τοῦ ἔκαμεν ὁ κακομοῖρης ὁ Σαίξπηρ τοῦ Ἰασωνίδη;» Ἐκαμεν ἓνα εἶδος πύργου στὴν Λεμεσὸν καὶ ἔμεινε μόνος μέχρι τοῦ θανάτου του. Κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Ὁ Ἐσταυρωμένος τῆς Ἁγίας Νάπας εἶναι ἔργον του. Ὅταν ἐτελείωσεν ἐκάλεσε τὸν ἀνεψιὸν του Κλέωνα Περισιτιάνην, καὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην του. Καὶ ὁ Κλέων μὲ σοβαρότητα μεγάλου κριτικοῦ τοῦ ἀπήντησεν, ἀνεύζων τὸ ἔργον: «Θεῖε μου, δὲν τοῦ ἔφθαναν τόσα παθήματα τοῦ Χριστοῦ, ἦταν ἀνάγκη νὰ τοῦ προσθέσῃς καὶ ἄλλο;» Εἶπεν ἐπιτύχει μιά φορά ὡς βουλευτῆς μὲ ἀντίπαλον τὸν μακαρίτην Γεώργιον Παυλίδην, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριζα μὲ πολλοὺς Λεμεσιανούς. Τὸν Ἰασωνίδην ὑπεστήριζαν οἱ ἀγρόται ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν παλαιὰν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἠγόραζε τὰς κουμανδάριας τῆς Πιτσιλιᾶς. Ὁ Ἰασωνίδης ἐξέδωκε νικητήριον προκήρυξιν «Τὸ πνεῦμα, κύριοι, ἐνίκησε τὴν ὄλην». Ἐγὼ εἶχα τότε παρατηρήσει, ὅτι ἦτο τυπογραφικὸν λάθος: «Τὸ οἰνόπνευμα ἐνίκησε». Διεκόψαμεν τὰς σχέσεις μέχρι τοῦ θανάτου του. Δὲν ξεύρω τί ἀπέγιναν τὰ χειρόγραφα του. Εἶχε συλλογὰς ποιημάτων ἐρωτικῶν, πολιτικῶν καὶ μεταφράσεις. Μερικὰ εἶχαν δημοσιευθῆ εἰς τὴν «Σάλπιγγα» τοῦ Χουρμουζίου.

* * *

Διακεκριμένοι ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος τῆς παλαιᾶς Λεμεσιανῆς ἐποχῆς ἦσαν οἱ Φραγκοὺδηδες. Ὁ Εὐρυβιάδης Φραγκοῦδης ἔθεωρεῖτο στυλιστ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἦταν ἀνταποκριτῆς τῆς «Κλειοῦς» καὶ κατόπιν τῆς «Ἡμέρας» τῆς Τεργέστης. Θαυμάσιος χειριστῆς τῆς παλαιᾶς καθαρεύουσας. Εἶχαν ἐπιδράσει ἐπὶ τοῦ ὕψους του οἱ Βυζάντιοι, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἀναστάσιος. Εἶχαν τότε δι' αὐτοῦ ἀκουσθῆ αἱ πρώται κραυγαὶ κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς διοικήσεως. Ἐξέδωκε καὶ δίτομον ἐγχειρίδιον Ἱστορίας καὶ Χωρογραφίας τῆς Κύπρου. Ἄπαθεν ἀγαμος εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἄδελφός τοῦ Εὐρυβιάδου ἦταν ὁ ἄλλος θαυμασιὸς τύπος τῆς ἐποχῆς, γλωσσομαθῆς καὶ λόγιος, ὁ Σωκράτης Φραγκοῦδης, βουλευτῆς Λεμεσοῦ, τοῦ ὁποῖου ὠραία ἀνέκδοτα ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἑλλην. Δημιουργίαν» τῆς 15ης Νοεμβρίου. Πατὴρ τοῦ ἀξιωματικοῦ συγγραφέως, μαχητικοῦ δημοσιογράφου, πολιτευομένου καὶ λογίου, ἱδρυτοῦ τῆς Παντείου Σχολῆς, Γεωργίου Σ. Φραγκοῦδη.

* * *

Μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς παλαιᾶς Λεμεσοῦ ἦταν καὶ ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης, ὁ ἔθνικὸς ποιητῆς τῆς Κύπρου. Ἐχουν πολλὰ γραφῆ διὰ τὸν ἐμπνευσμένον ἔθνικόν βάρδον. Ἀξία λόγου εἶναι ἡ περὶ αὐτοῦ μελέτη σημερινοῦ λογίου τῆς Λεμεσοῦ, τοῦ κ. Παπαγγέλου, καὶ δημοσιεύματα καὶ μελέται τοῦ κ. Ἰντιάνου καὶ ἄλλων. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ μελετηθῆ. Πολλὰ τοῦ ἐμπνεύσεως, τὰς ὁποίας εἶχε πίνων κρασί εἰς τὸ κάφενεῖον τοῦ Καπαρᾶ, εἶναι ἀξία μεγάλων ποιητῶν. Ἀληθινὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα.

* * *

Μέσα στοὺς παλαιούς Λεμεσιανούς λογίους ἐνθυμοῦμαι τὸν πρῶτον μου δάσκαλον, τὸν Γεώργιον Μαληκίδην, χρηματίσαντα καὶ αὐτὸν βουλευτὴν Λεμεσοῦ. Ἐξεπροσώπει διὰ τῆς γλώσσης τὸν θραδὺν ρυθμὸν τῆς ἐποχῆς. Καλοκτενισμένη καθαρεύουσα μὲ μακροσκελεῖς ἀτελειώτους προτάσεις. Ἐνάρετος ἄνθρωπος. Ἦτο συλλογὸπλήκτος. Ὁ ἱδρυτῆς τῆς γηραιᾶς «Ἰσότητος», εἰς τὴν ὁποίαν μὲ σεβασμὸν ἀνεύζων τὴν εἰκόνα του. Καὶ πόσα δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐπεισόδια τῶν νεανικῶν μου χρόνων συνδεόμενα μὲ τὴν πολυλογίαν του καὶ τὴν λεπτολόγον ἐξουσίαν τῶν πάντων. Ἐζῆ τότε εἰς τὴν Λεμεσὸν μιά εὐφύης φειτογνωμία τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν οἱ νεώτεροι ἀπελαμβάναμεν. Σπινθηροβόλος χιουμοριστῆς, ὁ Γεώργιος Μοριδῆς, πατὴρ τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ πενθεροῦ

τοῦ ἐπιφανοῦς συνθέτου Σόλωνος Μιχαηλίδου. Ὁ Μαληκίδης εἶχε καλέσει γενικὴν συνέλευσιν πρὸς «τροποποίησιν ἄρθρων τινῶν τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῆς Ἰσότητος». Εἴμεθα μὲ τὸν Μενάρδον καὶ εἶδαμεν τὸν Μορίδην μεταξύ ἀκροατηρίου. «Προοιωνίζομαι τὰ θέλτιστα», μού λέγει ὁ Μενάρδος, καὶ ἔτσι ἐπήγαμεν καὶ ἡμεῖς. «Κύριοι, λέγει μεταξύ ἄλλων ὁ Μαληκίδης, τὸ ἄρθρον πρέπει νὰ τροποποιηθῇ. Τὸ ἄρθρον λέγει ὅτι ὁ προσφέρων λίρας πέντε εἶναι δωρητής, ὁ προσφέρων λίρας δέκα εὐεργέτης καὶ ὁ προσφέρων λίρας εἴκοσι μέγας εὐεργέτης τῆς «Ἰσότητος». Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ὠνομάζετο ἐκεῖνος τοῦ θὰ προσέφερε λίρας 100 ἢ 500, ἢ καὶ 1000;»

Καὶ ὁ Μορίδης ἐγειρόμενος τῆς θέσεώς του, ὑπὸ τὰ περίεργα βλέμματα τῶν παρεστώτων, φωνάζει μὲ τὴν βαρειάν του φωνήν: «Μέγας παράφρων, κύριε πρόεδρε». Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προχωρήσῃ ἡ συνέλευσις καὶ διελύθη.

* * *

Ἦταν εὐρὺς ὁ κύκλος τῶν λογίων τῆς Λεμεσοῦ τῆς περασμένης γενεᾶς. Μεταξὺ αὐτῶν δύο διακεκριμένοι ἱατροί, ὁ Γεώργιος Διαγκούσης καὶ ὁ Ἰωάννης Καραγεωργιάδης. Ὁ πρῶτος ἐδημοσίευσεν ἐκλεκτὰ ποιήματα εἰς τὴν δημοτικὴν. Ἐνα, τὸ ποίημα εἰς τὸ παιδί του, ποῦ πέθανε φοιτητῆς στὰς Ἀθήνας, εἶχε ἐξαιρετικὸν λυρισμὸν καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ ἀνεδημοσιεύθη. Καὶ ὡς γλῶσσα καὶ ὡς ρυθμὸς καὶ ὡς περιεχόμενον δὲν ἦτο καθόλου σὺνηθες. Ὁ Καραγεωργιάδης ἐξέδωκε καὶ ποιήματα καὶ εἰδύλλια εἰς ὑπερκαθαρεύουσιν. Ἰατρός καὶ ἐπὶ ἔτη δήμαρχος Λεμεσοῦ ἄφινε τὰς ἐργασίας του, ἐκλείετο εἰς τὸ φαρμακεῖόν του καὶ ἔγραφε στίχους. Μόνον τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο χαρακτηριστικὸν τῆς τότε πνευματικῆς κινήσεως.

* * *

Φυσιογνωμία τῆς παλαιᾶς πνευματικῆς Λεμεσοῦ ἦταν ἡ Πολυξένη Λοιζιάς. Μαθήτρια τῆς Σαπφούς Λεοντιάδος (Λεοντιάς, ἐξ οὗ καὶ τὸ Λοιζιάς) τῆς Κωνσταντινουπόλεως: ἦταν ἴσως ἡ πρώτη πνευματικὴ γυναίκα τῆς νεωτέρας Κύπρου. Ἐγραψεν, ἐξέδωκεν, ἐδημοσίευσεν, ἀπήγγειλε πολλά. Ποιήματα, θούρια, εἰδύλλια. Μερικὰ ποιήματα ἔχουν ἐμπνεύσεις, ὅπως τὸ πρὸς τὴν Μαρίαν τὴν Συγκλητικὴν. Ἐνα ποίημα πρὸς τὸν «Ναύαρχον Μισοῦλην» τὸ πολεμικὸν σκάφος, εἶναι ἐνθουσιῶδες καὶ ἀπηγγέλλετο τότε ἐδῶ. Ὡς πρὸς τὰ εἰδύλλια, τὰ χαρακτηρίζει ἕνας λόγος τοῦ Μενάρδου: «Φράσιν δὲν βρῆκα τραγικὴν ἐν τὸς τοῦ εἰδυλλίου, παρὰ μονάχα αὐτὴν ἐδῶ: «Τιμάται σελίνου».

Πάντως ἡ Πολυξένη Λοιζιάς ἐδίδαξε καρποφόρως ὡς διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου δύο γενεάς Λεμεσιανῶν γυναικῶν.

* * *

Ἐπὶ κεφαλῆς ὅλης τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῆς παλαιᾶς Λεμεσοῦ ἦταν ἡ ἀδρά ἐκείνη φυσιογνωμία τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Ἀνδρέου Θεμιστοκλέους, ποῦ ἐδίδαξε δύο Κυπριακὰς γενεὰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν. Τὴν ὥραν αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν, ποῦ ἡ Ἑλλάδα αὐτὴ ἐδῶ τοῦ Νότου καλεῖται νὰ σταθῇ ἀπάνω στὸ βᾶθρον τῶν ἐθνικῶν της δικαίων γιὰ νὰ πῆ εἰς τοὺς σκληροὺς ξένους καὶ τὸν κόσμον δλόκληρον ὅτι μισεῖ τὴν δουλείαν καὶ ἀπαιτεῖ νὰ ζῆσῃ ἐλεύθερη, ἡ σκέψις ὅλων μας ἄς στραφῇ εὐγνώμων πρὸς ἕνα τῶν κυριωτέρων θεμελιωτῶν τοῦ βᾶθρου αὐτοῦ, τὸν Ἀνδρέαν Θεμιστοκλέους. Καταθέτω εἰς τὴν ἱεράν του μνήμην τὰ βαθύτατα σέθη μου.

* * *

Ἐτσι ἔγραψα προχείρως ὅσα ἤλθαν στὸν νοῦν μου ἀπὸ τὴν περασμένην Λεμεσό. Σκόρπια φύλλα ἀπάνω στὴν περασμένην ζωῆ. Ἄν ὁ Θεὸς μοῦ χάριση ἀκόμη λίγα χρόνια, ἴσως νὰ μπορέσω ν' ἀσχοληθῶ περισσότερο μὲ τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς γενεᾶς μου πόλεως καὶ νὰ παρουσιάσω τὴν περασμένην πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν τῆς ζωῆν ὡς ζηλευτὸν παράδειγμα μιμήσεως. Ἡ παράδοσις ποῦ μᾶς ἔσωσε χιλιάδες τῶρα χρόνια ἄς καθοδηγῇ καὶ τώρα τὰ βήματά μας μέσα στὸν δρόμον τῶν πεπρωμένων μας, ποῦ τὸν φωτίζει ἀσβεστον τὸ ἀθάνατον Ἑλληνικὸν πνεῦμα.

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗΣ

ΦΟΥΣΚΟΘΑΛΑΣΣΙΑ

...Ἡ πολυτελέστατη κούρσα σταμάτησε πρὸς τὸ Καραβοστάσι. Τρεῖς δλόξανθες Βιενέζες κατέβηκαν καὶ πεταχτές—ἴδιες πολύχρωμες πεταλουδίτσες—τράβηξαν γιὰ τὸν Κήπο. Ὁ κύριος, ποῦ ὀδηγοῦσε, διόρθωσε τὸ μονόκλ καὶ μ' ἔκφραση κουρασμένου ἀνθρώπου ἄφησε τὸ θολάν καὶ κατέβηκε. Τὸν πῆρε ἡ ἀρμύρα κι' ἔκανε νὰ συρθεὶ πρὸς τὴν ἀκρογιαλιά. Καιρὸ τώρα πεθύμησε τὴ θάλασσα. Ν' ἀγναντέψει τὸ μᾶκρος τῆς. Νὰ χαθεὶ ἡ ματιά του στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς. Νὰ ρουφήξει τ' ἀρώμά τῆς. Ν' ἀπαλύνει ἡ ψυχὴ του στὴν εὐθεία γραμμὴ, ποῦ σχηματίζεται ἐκεῖ, ποῦ φιλιέται ὁ οὐρανὸς μετ' τὴ θάλασσα καὶ γίνεται ἓνα χρῶμα. Ἐκεῖ, ποῦ δὲν ξέρεις, ποῦ τελειώνει τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο κι' ἀρχίζει τ' οὐρανοῦ ὁ θόλος...

Ἐνας γερομάστορας χάζευε μὲ τ' ἀποκριάτικα ντυσῆματα τῶν παιδιῶν. Εἶχεν ἀκουμπήσει στὴ νιόχτιστη θάρκα καὶ ρουφοῦσε τὸ τοιμπούκι του. Ἡ ματιά του σταμάτησε σὲ μιὰ γυναικούλα κι' ἓνα παιδάκι, ποῦ ἀπὸ ὥρα βασάνιζαν ἓνας τὸν ἄλλο.

—Ἐχω ἴδει καὶ παραιδεῖ μικρά, μωρμούρισεν ὁ γέρος. Μὰ τοῦτο εἶναι ἄλλο πράμα! Κοίταξέ το. Οὔτε στ' ἀμαξάκι, οὔτε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς παραμᾶνας λουφάζει. Τόπιασε τὸ νευρικό του...

Ἡ γυναικούλα ἀποκαμωμένη ἄρχισε νὰ χτυπάει τὸ μωρὸ στὰ ποδαράκια του. Βλασθημοῦσε τὴν ὥρα ποῦ γεννήθηκε, γιὰ νὰ παιδεύεται μὲ τὰ ξένα βυζανιάρικα...

Κοντὰ τῆς βρέθηκεν ὁ κύριος μὲ τὸ μονόκλ. Θέλησε νὰ ἐπέμβει.

—Γιατί, κυρά μου, δέρνεις τὸ μωρὸ; Μὰ κείνη ἔκανε, πὼς δὲν ἄκουσε. Ἐδωκε δυὸ—τρεῖς ἀκόμα τοῦ μωροῦ.

—Γιατί, σὲ παρακαλῶ, τὸ δέρνεις; Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτό!

—Καὶ τί σᾶς νοιάζει ἐσᾶς, Κύριε; Δὲ βλέπετε, ποῦ μ' ἔβγαλε τὴν ψυχὴ; Ἄμάν! Νὰ τῆς τὸ παραδώσω καὶ νὰ πάρω τὰ μάτια μου νὰ φύγω!... Ἄμάν!

Ἄπλωσεν ὁ κύριος τὰ χέρια του στ' ἀμαξάκι, νὰ πάρει τὸ μικρὸ, ποῦ τιναζόταν ἀπ' τὸ κλάμα. Κι' ἐκεῖνο δόθηκε πρόθυμα, σηκώνοντας τ' ἄσπρα χερράκια του, σὰν τὸν πιγμένο, ποῦ βλέπει τὸ σανίδι τῆς σωτηρίας του. Τὸ πῆρε μὲ καλὸσύννη στὴν ἀγκαλιὰ του καὶ κείνο κόλλησεν ἀπάνω του. Μετρίασε τὸ κλάμα του καὶ σὲ λίγο ἔπαψε νὰ κλαίει. Μόνο κάπου—κάπου ξεσποῦσε σὲ παραπονήρικα ἀναφυλλητά. Ἡ παραμᾶνα σταυρώνοντας τὰ χέρια ψιθύρισε:

—Χριστὲ καὶ Παναγιᾶ. Ἐμένα, ποῦ τῶχω ἐνάμιση χρόνον, μάνα μου, δὲν μὲ θέλει! Κι' ἓναν ξένον ἀνθρώπον νὰ τὸν ἀγκαλιάζεται καὶ νὰ λουφάζει; Ἦντα θάμα;

—Τίνος εἶναι τὸ παιδί; Ρώτησ' ἐκεῖνος. Καὶ μὴν παίρνοντας ἀπάντηση κοίταζε τὸ προσωπάκι τοῦ παιδιοῦ. Μιά ἄλλου εἶδους συγκίνηση ἔνοιωθε τώρα μέσα του. Κάτι ξύπνησε κι' ἀνατάραξε τὸν ἐσωτερικό του κόσμο. Συλλογίστηκε, πὼς κάπου τόσο θᾶναι καὶ τὸ δικό του τώρα. Κι' ἔχει δεκαοχτῶ μῆνες νὰ τὸ δεῖ!... Ἄπὸ τότε ποῦ γεννήθηκε καὶ τοῦ τηλεφώνησαν καὶ πῆγε στὴν κλινική!...

—Πές μου, τίνος εἶναι τὸ παιδί; Ξαναρώτησε μ' ἐπιμονή.

—Τῆς κυρᾶς μου, ἀπάντησε θυμωμένα ἡ Παραμᾶνα.

—Πὼς τὴ λένε τὴν κυρά σου;

—Κυρία Λίλια, ἀπάντησ' ἐκεῖνη κι' ἔκανε νὰ πάρει τὸ παιδί. Μὰ κείνος δὲν τ' ἄφησε. Τὸ κοίταξε παράξενα. Τὰ μάτια του ἔλαμψαν. Τὸ φίλησε παράφορα. Τόσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ του. Τὸ ξανακοίταξε. Τὸ ξαναφίλησε καὶ τράβηξε πρὸς τὴν ἀκρογιαλιά!...

—Δώστε μοῦ το, Κύριε, μὴ φτάσει ἡ κυρία μου. Ποῦ τὸ πᾶτε;

Ὁ γερομάστορας, ποῦ τᾶθλεπε ὄλα σιωπηλός, ρούφηξε τὸ τοιμπούκι του καὶ προχώρησε λίγο νὰ παρακολουθήσει τὴ σκηνή.

—Βοήθεια! Βοήθεια! Μοῦ παίρνουν τὸ παιδί! Ἀκούστηκαν φωνές.

Ἐνας ἀστυνομικὸς πλησίασε βιαστικὸς τὴν παραμᾶνα.

—Τὶ τρέχει, Κυρά μου, καὶ σήκωσες τὸν κόσμο στὸ πόδι;

—Τὸ παιδί! Τὸ πῆρ' αὐτός, ὁ ξένος, ποῦ φεύγει! Πιάστε τον!

Κείνη τὴν ὥρα ἔβγαине ἀπ' τὸν κήπο κι' ἡ κυρία, ἀνήσυχη, νευριασμένη, γιὰ εἶχε χάσει στὰ χαρτιά. Δὲ βρῆκε τὴν παραμᾶνα μὲ τὸ παιδί στὴ θέση,

πού τῆς εἶχεν ὀρίσει στὸν κῆπο κι' ἦταν ἀλαφιασμένη. "Άκουσε τὶς φωνές, εἶδε τὴ σκηνὴ κι' ἔσπρωχνε τὸν κόσμο νὰ φτάσει γρήγορα. Τὴν εἶδεν ὁ μάστορας καὶ μουρμούρισε.

— Τώρα, ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του! 'Ο Βοριάς κι' ἡ Τραμουντάνα συναπαντιοῦνται. Θάχουμε μεγάλη φουσκοθαλασσιά!...

'Ο ἀστυνομικὸς ἔφερε τὸν κύριο μετὸ παιδί κοντὰ στὸ ἀμαξάκι. 'Η παραμὰνα ξεφώνιζε πρὸς τὴν κυρία τῆς:

— Αὐτὸς ὁ ξένος, κυρία μου, πῆγε νὰ μᾶς πάρει τὸ παιδί...

Πλησίασε ἐκεῖνη καὶ λοξοκοίταξε τὸν κύριο ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω μετ' ὄψος ἀγέρωχο. Τὴν κοίταξε καὶ κείνος μετὸν ἴδιο τρόπο. Τὸ μαρὸ εἶχε πέσει στὸν ὄμο του καὶ κόντευε ν' ἀποκοιμηθεῖ. 'Η παραμὰνα ἔκανε νὰ ξαναβάλει τὶς φωνές. 'Ο γέρος περιέμενε τὸ ξέσπασμα. 'Ο κόσμος χάζευε...

— Δὲν ντρέπεστε, ξένος ἀνθρώπος, τσίρσεν ἡ παραμὰνα.

— Δὲν ἔχετε δικαίωμα, ἔνας ξένος ἐσεῖς, εἶπεν ὁ ἀστυνομικὸς.

— Συγγνώμη, διέκοψεν ἡ κυρία. 'Ο κύριος ἔχει δικαίωμα. Εἶναι...ὀ...πατέρας του, εἶπε χαμηλόφωνα, μέσ' ἀπ' τὰ δόντια τῆς.

— Σοῦτ'! μουρμούρισεν ἐκεῖνος καὶ σκύβοντας στ' ἀμαξάκι τοποθέτησε τὸ παιδί μετ' προσοχὴ, ἀπαλά, σὰν ἱερέας τ' ἅγια τῶν ἁγίων. Κι' ἐκεῖνο κοιμόταν ἡσυχο πιά. 'Ιδια ζωγραφιά τοῦ Ραφαήλου. Μιά γαλήνη, μιὰ εὐτυχία, ἀχτιδοβολοῦσε τὸ προσωπάκι του. Πρῶτῃ φορὰ βρέθηκε σ' ἕνα οἰκογενειακὸ περίγυρο, ἔστω κατ' τὸ δρόμο, τυχαία, γιὰ λίγες στιγμές, ἕνα ἀποκριάτικο δεῖλι μιᾶς Φλεβαριάτικῆς Κυριακῆς. Τὸ σκέπασεν ἐκεῖνος. Τὸ φίλησε στὰ μαλάκια. Τοῦ χαμογέλασε. Πρῶτῃ φορὰ ἔπαιζε τὸ ρόλο τοῦ πατέρα. Κι' ἦταν τόσο συγκινημένος! Τί σημασία εἶχε, ἀν ὅλη τὴ νύχτα ἔχανε στὰ χαρτιά; Σήμερα κέρδιζε τὸ μεγάλο λαχεῖο: νὰ φιλήσει τὸ παιδί του. Οὔτε ἔνοιωσε τὸν κόσμο, τὸν περίεργο, πού μαζεῦτηκε γύρω...

'Εκεῖνη ἔβραζε μέσα τῆς. Χόρευε. "Ἦθελε νὰ ξεσπάσει. Μὰ ὁ κόσμος, ὁ ἀστυνομικὸς, τὸ παιδί, πού κοιμόταν... Χτυποῦσε μόνο νευρικά τὸ τακοῦνι τῆς στὴν ἀσφαλτο καὶ φουσοῦσε...

Κι' ἐκεῖνος, σὰν ἔκανε ν' ἀνασηκωθεί ἀπ' τ' ἀμαξάκι, ἀργά, σὰν ἱερέας, πού τέλειωσε τὴν ἱεροτελεστία, ἔνοιωσε νὰ τοῦ πέφτει τὸ μονόκλ. "Ἔσκυψε καὶ τὸ πῆρε μετ' ἀργές κινήσεις. "Ἦταν ραγιωμένο... 'Ο ἀστυνομικὸς ἔδωξε τὸν περίεργο κόσμο, χαϊρέτησεν εὐγενικά κι' ἔφυγε. Μὰ οἱ περίεργοι ξαναμαζεῦτηκαν....

'Ο γέρο-μάστορας, πού ὅλα τᾶχεν ἀκούσει κι' ὅλα τᾶχε τώρα ἐξηγήσει μετὸ μαυλὸ του, πού τᾶχεν ἀκόνισει μετὴν πολὺχρονη πείρα του στὸ μεγάλο σχολεῖο τῆς ζωῆς, ψιθύρισε:

— Τὸ παιδί λούφαξε μόνο στὴν ἀγκαλιά τοῦ πατέρα του! Γιὰ δές, τί σοῦ εἶναι τὸ αἷμα!

'Η παραμὰνα στέκονταν ἀπορημένη, μὴ μπορώντας νὰ ἐξηγήσει, πῶς μπορεῖ ὁ Κύριος νάνα ὁ Πατέρας, ἀφοῦ ἐνάμιση χρόνο τώρα δὲν τὸν εἶδε ποτὲ στὸ σπιτί τους....

'Ο Βοριάς κι' ἡ Τραμουντάνα, σὰν κοιτάχτηκαν λίγο, κατέβασαν τὰ μάτια, σὰ δυὸ ἔνοχοι στὸ ἐδῶλιο τοῦ κατηγορουμένου. 'Απ' τ' ἀμαξάκι λές κι' ἀκουγόταν μιὰ φωνούλα:

— Τί φταῖω ἐγὼ γιὰ τὰ καπρίτσια σας; Πῶς θὰ μεγαλώσω μετ' ξεσκισμένη τὴν ψυχὴ μου στὰ δυὸ;...

Κοιτάχτηκαν ἄλλη μιὰ φορὰ. Μὰ τὸ βλέμμα τώρα σάλπιζε τὴ λήξη τῆς ὀλιγόλεπτης ἀνακωχῆς. Διαλαλοῦσε τὴν ἐπανάληψη τῆς μάχης. Καὶ ξανάρχιζεν αὐτὴ πιὸ ἔντονη, πιὸ ὀρμητικὴ, πιὸ πεισματάρικη, ἀθόρυθα, σιωπηλά!...

Χωρίστηκαν, χωρὶς ν' ἀλλάξουνε κουβέντα. 'Εκεῖνη μετὸ παιδί στ' ἀμαξάκι καὶ τὴν παραμὰνα τράβηξε γιὰ τ' αυτοκίνητο, πού τᾶχεν ἀφήσει στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κήπου. 'Εκεῖνος σύρθηκεν ἀργὰ πρὸς τ' ἀκρογιάλι, πού τὸν καλοῦσε ἡ μεθυστικὴ ἀρμύρα. Δὲν ἤθελε πιά νὰ βλέπει κόσμο. Τοῦ φαινόταν, πῶς ὅλοι αὐτοί, οἱ ἀκάλεστοι θεατῆς, φοροῦσαν τὴ μάσκα τῆς ἀνικανοποίητης περιέργειας, πού τὸν πείραζε. Πόσο διαφορετικὸς οἱ μάσκες τῶν μασκαρεμένων παιδιῶν! Τί χαρούμενες κι' ἀστείες! "Ω! 'Η μάσκα! 'Ο ἴδιος, πού χρόνια καὶ χρόνια τὴ φοροῦσε, ἀκόμα κι' ὅταν κοιτάζε τὸν ἑαυτὸ του στὸν καθρέφτη, τὴ στιγμὴ αὐτὴ εἶχε πετάξει τὴ δική του μάσκα γιὰ λίγο. Κι' ἔτσι πρόλαβεν ὁ γιὸς του κι' εἶδε τ' ἀληθινὸ του πρόσωπο. Γι' αὐτὸ καὶ μέρε-

ψε. Λούφαξε. Μά ή μάσκα εκείνης; "Ίδια πάντα, υπεροπτική κι' ανυπόφορη. Και τῶν ἄλλων, τῶν χαϊρέκακων;...

Διασκέλισε τὰ ζύλα τοῦ Καραβοστασιοῦ σκυφτός. Κρατοῦσε τὸ ραγισμένο γυαλί. Διαλογίστηκε, ἂν τὸ μονόκλ ἢ ἡ καρδιά του ἦταν πιὸ ραγισμένη. Στάθηκε στὴν ἀμμουδιά. Δὲ μποροῦσε νὰ ἐξηγήσει γιατί τὸν ἐπιγνε τόσος συναισθηματισμὸς σήμερα. Γιατί δὲ μποροῦσε ν' ἀντιδράσει. Κοίταξε τὴν ἀπέραντη θάλασσα, ποῦ ἦταν τώρα φουρτουνιασμένη. Οἱ γλάροι διέγραφαν κύκλους πάνω ἀπὸ ἓνα ψαροκάϊκο, ποῦ ἄραζε. Τὰ κύματα ἔσκαζαν ἀφρισμένα μπροστά του.

—Φουσκοθαλασσιά, σκέφτηκε. "Ίδια ἢ ψυχὴ μου αὐτὴν τὴν ὥρα!... Κοίταξε τὸ καϊκι, τοὺς γλάρους, τ' ἀγκυροβολημένο ἀεροπλανοφόρο κι' ἢ ματιὰ του χάθηκε στὸν ἀπειρο πόντο....

Τὸ κλάξον τῆς κούρσας του χτυποῦσε δαιμονισμένα. Οἱ Βιενέζες τὸν ἀναζητοῦσαν θιαστικές. "Ἦταν ὥρα γιὰ τὸ καμπαρέ. "Ὁ γέρο-μάστορας σκεφτόταν γιὰ τὴν καινούργια τὴν γενιά καὶ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς της. Κι' ἐκεῖνος—ὁ πατέρας—χαμήλωσε τὰ μάτια. Τὰ κάρφωσεν ἐκεῖδ'α, στὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας. "Ὀλα περνοῦσαν ἀπὸ μπροστά του... Λευκωσία... Ἀθήνα... Ρώμη... Παρίσι... Πλάτες. Ἡ γνωριμιά τους... Ὁ γάμος... Τὸ ταξίδι... Ἡ σύγκρουση... Ὁ χωρισμὸς... Τὸ παιδί... Ἡ ἀνοιχτὴ ζωὴ ἐκείνης... Ἡ ἐκλυτὴ δικὴ του ζωὴ... Τὸ ψεῖσινὸ χάσιμο... Τ' ἀγκάλιασμα τοῦ παιδιοῦ του... Οἱ Βιενέζες, ποῦ τὸν καλοῦσαν....

Κι' ἐνῶ τὰ κύματα βογγοῦσαν στὴν ἀκρογιαλιά, χτύπησε μὲ δύναμη τὸ μονόκλ σὲ μιὰ κυματόδαρτη ἄσπρη πέτρα. Ἐκεῖνο ἔγινε χίλια κομμάτια... "Ἐνα κύμα θιαστικὰ σκέπασε: πέτρες, χαλίκια, γυαλιὰ κι' ἀναμνήσεις, σὰν ἀσπρογάλανη αὐλάα....

Στὸ κάλεσμα τοῦ κλάξον γύρισε δειλιά, μοιραία, κι' ἄβουλα μὲ θαρεμένη τὴν ψυχὴ, σκυφτός, ἀργοπατώντας, ἐνῶ μουρμούριζε:

—Τάχα, νὰ κατὰλαθε τὸ παιδί μου, πὼς εἶμαι ὁ πατέρας του;

"Ὁ ἥλιος γέρνοντας ἄφηνε καλόβολα τὶς παιγνιδιάρικες ἀχτίδες του ν' ἀποτελειώνουν θιαστικὰ τὴ ζωγραφικὴ τους σύνθεση στὰ λίγα ταξιδιάρικα σύννεφα. Λεπταίσθητα ἐκείνες ἐναπόθεταν τὰ πιὸ φανταχτερά πυρόξανθα χρώματα σ' ἀρμονικώτατο συνδυασμὸ, δειχνοντας, ἀνιδιότελα σὲ ποιητὲς καὶ ζωγράφους τί εἶναι τὸ "Ὄμορφο. Μὰ ὁ Λεβάντες, ποῦ ἀγρίεψε, δυνάμωσε τὴ φουσκοθαλασσιά καὶ σκόρπισε τὰ σύννεφα. "Ἐτσι, ἀνίδεος ἀπὸ καλλιτεχνικὲς δημιουργίες κι' αἰσθητικὲς ἀπολαύσεις, ὁ χαλαστὴς ἄνεμος ἔκανε τὶς ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ νὰ φύγουν παραπονιμένες καὶ τὸ στοχαστὴ νὰ διαπιστώσει ἄλλη μιὰ φορά, πὼς τὸ "Ὄμορφο δὲν κρατᾶει πολὺ. "Ὅπως κι' ἢ Χαρά....

Κι' ἐνῶ ὁ γέρο-μάστορας τραβοῦσε γιὰ τὸν παραλιακὸ καφενέ, ἢ πολυτελέστατη κούρσα ἄφησε τὸ Καραβοστάσι καὶ χάθηκεν ἀθόρυβα πρὸς τὴν πόλη....

ΑΠ. ΖΟΡΜΠΑΣ

Ε Κ Σ Τ Α Σ Η

Γιὰ μιὰ στιγμὴν ὁ χρόνος
ἔπαψε γιὰ μένα νὰ κυλᾷ
κι' εὐτὺς μὲ τὸ «αἰώνιο» ἔσμιξα,
μετέωρος σὲ ὕψη ἀπατηλά.

Μὰ εἶναι φοθερός πολὺ ὁ πόνος
τῆς καρδιάς μου καὶ δὲ μὲ ξεγελᾷ
'Αλοίμονο! Στὸ θεῖο ἐναντιώθηκα
καὶ ξέφυγα ἀπ' τὸ νόμο του, τρελλά....

"Ἐτσι, θ' ἀρχίσει πάλι ὁ χρόνος
θαρὺς νὰ κυλᾷ ξανά γιὰ μένα,
ὅσο ποῦ νᾶρθῃ ὁ θάνατος, παλιὰ
ὄνειρα νὰ μοῦ φέρει εὐτυχισμένα.

ΑΛΕΞΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ

ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Στις βόρειες πλαγιές του ὄρους Μαδαρή, ανάμεσα στά χωριά Λαουδερά — Σαράντι — Καννάθκια, καί βορειότερα ὡς τά χωριά Βυζατζιά — Νιτζητάριν, ἀπλώνεται μιὰ μεγάλη ὄρεινὴ περιοχὴ, ποὺ στὴν περισσότερὴν τῆς ἔχταση εἶναι δασωμένη. Σὲ τούτῃ τὴν περιοχὴ θρῖσκεται κι ὁ Δασονομικὸς σταθμὸς μετὰ τὸ ὄνομα «Καίουρα».

Σὲ τούτῃ τὴν περιοχὴ σχηματίζονται τρεῖς κύριες κοιλάδες, μιὰ τῶν Λαουδεράων — Ξυλιάτου, μιὰ τ' "Αἰ Γιώρκη τοῦ Καυκάλλου, καί μιὰ τῆς "Ασίνου.

Στις δύο πρῶτες κοιλάδες ὑπῆρχαν σὲ παλαιότερα χρόνια οἱ πιὸ κάτω μικροὶ συνοικισμοί, ὅπως τοὺς ξέρουν οἱ ντόπιοι ἄνθρωποι τῆς περιοχῆς, καί πολλῶν τὰ ἐρείπια ὑπάρχουν ἀκόμα:

"Αἱς Πιφάνης κάτω ἀπὸ τὰ Λαουδερά. "Αἱς Νικόλας στὴν περιοχὴ τῆς "Αγίας Μαρίας, Καμπιὰ στὴν ἴδια περιοχὴ, "Αἱς Γιώρκης ἀνάμεσα τῆς "Αγίας Μαρίας καὶ τοῦ Ξυλιάτου, Μαραθεύτιτζη στὰ δυτικὰ τῆς "Αγίας Μαρίας, "Αἱς Τζυρκακός, στὰ βόρεια τοῦ Ξυλιάτου, "Αγιά Παρασσιεθκή, στὰ δυτικὰ τοῦ Ξυλιάτου, Λιόχωριν στὰ ἀνατολικά τοῦ Ξυλιάτου, Καύκαλλον, στὰ δυτικὰ τοῦ Ξυλιάτου, Διπλόποταμα, στὰ βόρεια τοῦ Ξυλιάτου, "Αἱς Γιάννης τοῦ Κρηνιάτη κοντὰ στὸ δασονομικὸ σταθμὸ Καπουράς, "Αἱς Γεώρκης τοῦ Καυκάλλου, κοντὰ στὸ Καύκαλλον.

Στὴν κοιλάδα τῆς "Ασίνου ὑπῆρχαν ἄλλοι ἑπτὰ συνοικισμοὶ ποὺ σώζονται τὰ ἐρείπιά τους, χωρὶς νὰ σώζονται καὶ τὰ ὀνόματά τους. "Εἶσι ἔχομε στὴν μικρὴν αὐτὴν περιοχὴ 19 παλιούς συνοικισμοὺς ποὺ ἐξαφανίστηκαν σὲ παλαιότερα χρόνια. Τὰ σημερινὰ χωριά: Λαουδερά, Σαράντι, Σπήλια, Καννάθκια, "Αγία Εἰρήνη, Νιτζητάριν, Βυζατζιά, Ξυλιάτου, "Αγία Μαρίνα καὶ "Αἱς Γιώρκης τοῦ Καυκάλλου, εἶναι ἀπόγονοι τῶν παλιῶν ἐκείνων συνοικισμῶν.

Τὸ πότε ἐξαφανίστηκαν οἱ συνοικισμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἄγνωστον. Τὸ γιατί, φέρεται σὰν παράδοση στὰ στόματα τῶν γεροντοτέρων χωρικῶν τῆς περιοχῆς (1). "Η αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν ἦταν ἡ κατάρα ἐνὸς Μητροπολίτη. Κοντὰ στὸν περίφημο Βυζαντινὸ ναὸ τῆς "Ασίνου ὑπῆρχε Μητρόπολη, στὴν ὁποίαν ὁ Μητροπολίτης τῶν Σόλων παραθέριζε (2). "Ὅλα τὰ γειτονικά χωριά ποὺ ἀναφέραμε ἦσαν χωριά τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Μητροπολίτη. "Ενα καλοκαίρι ποὺ παραθέριζε ἐκεῖ ὁ Μητροπολίτης, συκοφαντήθηκε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν πὼς εἶχε ἀθέμιτες σχέσεις μὲ μιὰ γυναίκα "Οθωμανίδα. "Η συκοφαντία ἐξαπλώθηκε σ' ὅλα τὰ γειτονικά χωριά, καὶ τόσο στενοχώρησε τὸν Μητροπολίτη, ὥστε ἀποφάσισε ν' αὐτοκτονήσῃ. Μάζεψε κάμποσα ξύλα σ' ἓνα μέρος, τ' ἄναψε καὶ βγῆκε ἀπάνω. Μὲ τὰ χέρια σηκωμένα στὸν οὐρανὸ εἶπε:

«Θεέ μου, τζ' ἂν ἔν' ἀλήθεια τοῦτομ ποὺ μὲ κατηγοροῦν, νὰ μεμ πάθη κανέναν κακὸν κανέναν, εἶδὲ τζ' ἂν οὐ, νὰ χαλάσουν οὐλα τὰ χωρκὰ ποὺ μὲ κατηγοροῦν, τζαὶ νὰ μεμ μείνη πέτρα πάνω 'ς πέτρα».

«"Ο Δεσπότης ἐκάηκεν, τζ' ὁ τόπος ποὺ κἀ φαίνεται ὡς τῶρὰ πομαυρισμένος, τζαὶ χόρτον ἔν' ἰθλαστὰ τζαμαί. "Αμμὰ ἡ κατάρα του ἐπικίασεν, γιατί χαπάριν ἔν' εἰσιεν, τζ' ἐκατηρῆσαν τον ἄδικα. "Υστερις ποὺ λλιόν τζαιρὸν ἔπιπεσε θανατικὸν τζ' ἔν' ἐγλίψασεν ἕνας. "Επεθάναν οὐλλοι, τζαὶ τὰ σπιδίκια τους ἔγερημῶσαν τζ' ἐχάλασαν».

"Ενας ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς αὐτοὺς ξανακατοικήθηκε πρώτη φορὰ κοντὰ στὰ 1820 ἀπὸ κατοίκους τοῦ χωριοῦ Τζυπερούντα, τῆς ἐπαρχ. Λεμεσοῦ. Εἶναι ὁ "Αἱς Γεώρκης τοῦ Καυκάλλου. "Ὁ πρῶτος οἰκιστὴς ἦταν ἕνας ὄσοκὸς ποὺ λεγόταν Χατζηχαραλάμπος. Χατζημήχιαηλη. Τὸ κοπάδι του ἔφτανε τὰ 1000 ζωντανὰ (αἴγες) κι ἦταν τὸ μεγαλύτερο τῆς πε-

(1) "Η παράδοση εἶναι καταγραμμὴν ἀπὸ τὸ στόμα δύο χωρικῶν τῆς Κυπερούντας ἀπὸ τὸ ἔτος 1930.

(2) Τὴν ὑπαρξὴ τῆς Μητρόπολης αὐτῆς βεβαιώνει κι ὁ Ι. Περιστιάνης στὴ μονογραφία του γιὰ τὴν "Ασίνου.

ριοχής. Μιά χρονιά βρέθηκε σέ δύσκολη θέση μέ τή διατροφή του κοπαδιού του, στήν Κυπερούντα, γιατί ό χειμώνας ήταν πολύ θερμός και τά χιόνια σκέπαζαν άδιάκοπα όλους τους θάμνους τών βουνών που ήσαν τά θοσκοτόπια του. Έφτά φορές σκεπάστηκαν μέ χιόνι κι ούτε φυλλαράκι φαινόταν πάνω από τή γή. Άποφάσισε λοιπόν νά μετοικήση. Πήρε τό κοπάδι του και κατέθηκε στόν "Αι Γιώρκην. Ήταν τό πρώτο χειμαδιό του. "Έχτισε μία πρόχειρη καλύβα για δί-κή του διαμονή, κι ύστερα μία πρόχειρη μάντρα για τό κοπάδι του, που τώρα φέρεται άφθονη τροφή, όχι μονάχα στούς μήνες του χειμώνα, μα και σ' όλους τους μήνες τής άνοιξης. Αύτην τήν εποχή τό χόρτο θέριευε στήν περιοχή. Τό θέρος γύρισε μέ τό κοπάδι του στήν Κυπερούντα, κι έμεινε ώσπου τέλειωσε κι ό τρυγητός. "Υστερα ξαναγύρισε στό χειμαδιό του, άφου τά κατάφερε νά πεί-ση τόν αδερφό του νά πάρη τό ζευγάρι του και νά τόν ακολουθήση. Τά χέρσα χωράφια γύρω από τά έρείπια του παλιού συνοικισμού ήσαν πολλά, και τό χορτάρι έφτανε τό ύψος του άνθρώπου. Τά δυό άδέρφια έχτισαν τό πρώτο σπίτι, κι ό γεωργός άρχισε νά ζευγαρίζη τά χωράφια και νά σπέρνη. Ή σοδειά ήταν μεγαλύτερη από ό,τι πρόβλεπαν. Δυσκολεύτηκαν νά τή σοδειάσουν και τό ά-χυρο τό προφύλαξαν σέ μία πρόχειρη καλύβα που έχτισαν μέ ξερότοιχο και κλαδιά.

Τά έφτά παιδιά τους τά άποκατάστησαν εκεί άφου τους μοίρασαν τά κτή-ματα και τούς έκαναν δικά τους σπίτια. Τότε ακριβώς (1870) παρουσιάστηκε σάν ιδιοκτήτης όλόκληρης τής περιοχής (4 τετραγωνικά Κυπριακά μίλια) κά-ποιος Τούρκος Άπτουραζάκ από τήν Περιστέρωνα του Μόρφου. Κίνησε άγω-γήν εναντίον τών έφτά οικιστών για επέμβαση στό χτήμα του. Τρία χρόνια θάσταξε ή δίκη, κι άπόφαση δέ μπορούσε νά θγῆ. Έπρεπε νάρθῆ κάποιος Πασάς από τήν πόλη για νά βάλη τήν άπόφαση. "Ο Πασάς έφτασε στή Λάρ-νακα—όνομαζόταν 'Αλή Πασάς—κι' οι έναγόμενοι ειδοποιήθηκαν νά παρουσι-αστούν. Στή Λάρνακα αυτοί είχαν κάποιον φίλον έμπορο που του πουλούσαν τά χαλούμια τους, και προτου παρουσιαστούν στή δίκη, ζήτησαν τή συμβουλή του, γιατί δικηγόροι δέν ύπήρχαν, τότε. Έκείνος τους παράγγειλε νά πουν πώς τό μέρος αυτό τό βρήκαν κληρονομιά από τους πατέρες τους, οι όποιοι ζούσαν εκεί κι είχαν, ό ένας τό κοπάδι του από 1000 αίγες, κι ό άλλος τά ζευ-γάρια του μέ τά όποια καλλιεργούσε τά χωράφια, και πώς τό κοπάδι ύπάρχει άκόμα, και τά ζευγάρια από ένα έγιναν 40 τώρα.

Παρουσιάστηκαν στή δίκη και άνάφεραν αυτά. "Ο Πασάς ειπε πώς δέν πρέπει νά διαχθούν οι άνθρωποι αυτοί από τό κτήμα, όχι τόσο για τό κοπάδι τους από τό όποιον ή ζημιά στο δημόσιον ταμείον είναι μονάχα 500 γρ. (½ γρόσι για κάθε κεφαλή), όσο για τή ζημιά από τά 40 ζευγάρια, για τά όποια πλήρωναν πολύ περισσότερο φόρο. "Ομως δέν πρέπει ν' άδικηθῆ κι ό προη-γούμενος ιδιοκτήτης, κι είναι σωστό νά τόν άποζημιώσουν. Ή άποζημίωση ό-ρίστηκε σέ 50 πουγγιά (50x500=25.000 γρ.) κι οι έφτά οικιστές γύρισαν στό χι ριό, μάζεψαν τά χρήματα, τά πλήρωσαν στόν Άπτουραζάκ κι έγιναν ιδιοκτη-τες τής γῆς του χωριού.

Αργότερα ανακάλυψαν τά έρείπια του ναού του άγίου Γεωργίου, μέ τήν παράδοση πώς οι εικόνες, τά άμφια και σκεύη του ναού αυτού μεταφέρθηκαν στο χωριό Όρούντα από τους Χριστιανούς κατοίκους, οι όποιοι είχαν κατα-φύγει εκεί όταν πλάκωσε τό θανατικό στήν περιοχή. Στά 1930 ξανάχτισαν τόν ναόν του άγ. Γεωργίου στήν ίδια θέση που βρισκόταν ό παλιός, κι έτσι διατη-ρήθηκε ή παράδοση για τήν ύπαρξη του παλιού συνοικισμού.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ

Ἡ ἱστορία τοῦ χειρόγραφου ἔχει ἔτσι :

Ἄγώρασα μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ παλαιοπωλεῖο μιὰ παλιά ἔκδοση Δημοτικῶν Τραγουδιῶν καὶ ὅταν τὴν πῆρα σπῆτι μου ἀνακάλυψα πὼς μέσα σὲ τοῦτο τὸν τόμο ὑπῆρχανε σκορπισμένα ξεχωριστὰ φύλλα, γραμμένα μὲ μελάνι ποῦ ξεθώρασε. Εἶμαι φύση πολὺ περιέργη. Τὰ διάβασα. Δὲν ξέρω ἂν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τὰ διαβάσω καὶ προπαντὸς νὰ τὰ ἐκδώσω. Μιὰ φορὰ τὸ κακὸ ἔγινε.

Στάθηκε ἀδύνατο ν' ἀνακαλύψω ποιὸς τάγραψε. Ποῦ; Πότε; Γιατί; Ἄν ὁποιοσδήποτε ξέρει κάτι σχετικὸ, ἄς εἶναι κι' ἀπλή ὑποψία, θὰ εὐχαριστιοῦμαι νὰ τὸ μάθαινα.

* * *

Τὸ χειρόγραφο ἀρχίζει :

...Εἶναι πέντε ὀλάκερα χρόνια ποῦ τέλεψα τὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου. Εἶμαι ἓνα πλάσμα ἀσθενικὸ καὶ γιὰ τοῦτο δὲ μ' ἀφήνουν νὰ δουλεύω στὰ χωράφια. «Ἀσθενικὸ» μὲ λένε οἱ γονιοί μου. Ἐγὼ αὐτονομάζομαι «παράσιτο». Ἀλήθεια, παράσιτο δὲ λέγεται ἐκεῖνο ποῦ τρέφεται σὲ θάρρος ἄλλωνῶν; Τί σχέση ἔχει ἂν εἶναι ἀσθενικὸ ἢ ὄχι. Τοῦτο εἶναι μικρολεπτομέρεια. Μιὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια: Εἶμαι καὶ παραεἶμαι παράσιτο.....

Θέλω νὰ φύγω. Νὰ φύγω μακριὰ, ὄξω ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ χωριοῦ μου. Πολλὲς φορές τσακῶνω τὸν ἑαυτὸ μου ποῦ κλαίει. Νευριάζω.

—Δὲ σὲ φτάνει ποῦσαι παράσιτο, ἄρχισες τώρα καὶ τὶς κλάψες, σὰν τὶς γυναικοῦλες;

—Μὰ τί νὰ κάνω; Τί νὰ κάνω;

—Νὰ φύγεις. Ὡς πότε θὰ σὲ τρέφουνε οἱ δικοί σου; Μεγάλωσες πιά. Ἐγίνεις κοτζάμ ἄντρας.

Φιλονικοῦνε πολὺ ἄγρια οἱ δυὸ μου ἑαυτοί: ὁ καλομαθημένος, ὁ κλασιάρικος ἦτανε ἄλλοτε ὁ νικητὴς. Τώρα ὅμως τελευταία φαίνεται πὼς κάνει ὑποχώρηση.

Ἐνα θαλασσοπούλι ξεπετάκτηκε μπροστὰ μου σὰν λάμψη. Τὸ ζηλεύω. Πόσο θάθελα νάχα τὴ δική του λευτεριά! Δὲν εἶναι λίγο νὰ μπορεῖς νὰ φτάσεις τὸ ἄπειρο. Νὰ χαίρεσαι μιὰ διάφανη ἀτμόσφαιρα καὶ νὰ χαϊδολογέσαι μ' ἓνα ἄσπιλο σύγνεφο! Τί ἀνοήσιες κάθουμαι καὶ λέω.... Δὲν ἤθελα νάμουνα θαλασσοπούλι. Ὅχι! Χίλιες φορές ὄχι! Θάθελα μονάχα μπράτσα, γερὰ μπράτσα. Γιατί νὰ μὴ μπορῶ καὶ γὼ νὰ χαρῶ τὸ ἰδρωμένο ἀπὸ τὴ δουλειὰ μέτωπο; Θὰ μποροῦσα τουλάχιστο νὰ κοιμόμουνα γαλήνια. Ποιὸς ξέρει, ἴσως ἀκόμα νὰ μποροῦσα νάπλαθα γαλάζια ὄνειρα. Τώρα.....

* * *

—Ἄκουσε, πατέρα. Τὸ πῆρα ἀπόφαση· θὰ πάω στὴν πόλη.

—Παιδί μου!

—Μὴ προσπαθήσεις νὰ μὲ ἐμποδίσεις, σὲ παρακαλῶ. Εἶναι ἀνάγκη, πὼς νὰ σοῦ τὸ πῶ; Θέλεις νὰ πεθάνω; Πές μου· θέλεις νὰ πεθάνω; Δὲ μπορῶ πιά ν' ἀνέχουμε τούτη τὴν κατάσταση. Μὲ τρελλαίνει.

Ἡ φωνή του εἶναι ραγισμένη. Κάτι σὰ στυφὸ τὸν μποδίζει νὰ μιλᾷ καθαρά.

—Μὰ γιατί; Τί θὰ κάνεις στὴν πόλη;

Ἄκου ἐρώτηση.... Ἄν δὲν ἦτανε πατέρας μου θὰ τὸν ἔβριζα.

—Νὰ δουλέψω, νὰ σωθῶ. Εἶμαι πνιγμένος, πατέρα. Δὲν καταλαβαίνεις;

Ἄκούω τὰ συρτὰ θήματα τῆς πικραμένης μου μάννας.

—Πατέρα, μὴν πείς τίποτα τῆς μητέρας. Καλύτερα νὰ τὸ μάθει σὰν θάχω φύγει.

Τὸν ἀγκαλιάζω δυνατά. Ἄπορῶ ποῦ βρῆκα τόση δύναμη! Λὲς νᾶναι στερνὲς ἀναλαμπὲς ἑτοιμοθάνατου; Τοῦ καταφιλῶ τὰ ροζάρικα χέρια.

—Ἄντιο, πατέρα....

Τὸ λυγμικὸ του κλάμα ἀντηχᾷ καθαρά μέσα στὴ γαλήνη τ' ἀπόβραδου. Ταχύνω τὸ θῆμα μου.....

* * *

—Καλημέρα σας, Κύριε.

—Καλημέρα.

—Σας παρακαλῶ, μήπως χρειάζεστε κανέναν υπάλληλο;

—Όχι.

—Καλημέρα σας, Κύριε.

—Καλημέρα.

—Σας παρακαλῶ, μήπως χρειάζεστε κανέναν υπάλληλο;

—Όχι.

Σκέφτομαι μήπως εἶναι ὅλοι τους συνεννοημένοι. Δὲ θὰ ὑποκόψω ὅμως τόσο εὐκόλα. Κάποιος θὰ χρειάζεται ἕναν υπάλληλο. Δὲν μπορεῖ. Φουκτώνω τὸ μισογκρεμισμένο μου θάρρος καὶ προχωρῶ. Συνήθισα τόσο πολὺ μὲ τὰ «ὄχι», «ὄχι», ποῦ δὲ μοῦ κάνουν καμμιά ἐντύπωση. Θὰ παραξενευτῶ μάλιστα πολὺ ν' ἀκούσω: «ναί, χρειάζομεθα ἕναν υπάλληλο».....

Τὴν πρώτη νύκτα τὴν περνῶ σ' ἕνα ἄθλιο χάνι. Ἡ πρωϊνὴ ἰσχυρίτσα μοῦ πείραξε τὸ λαιμὸ. Ξέχασα νὰ πάρω μαντήλι μαζί μου. Ζητῶ ἀπὸ τὴν ἰδιοκτῆτρια ἕνα δανεικὸ καὶ μοῦ τὸ φέρνει μὲ χαρὰ. Ἀρνεῖται μάλιστα νὰ τὴν πληρῶσω. Λέω: Νὰ εἶπὶ τέλους μιά καλὴ γυναίκα. Ὑστερα ἔμαθα πῶς ἦταν χήρα. Τί διεφθαρμένος ποῦ εἶμαι... Ὅλο στὸ κακὸ πᾶει ὁ νοῦς μου.

Ξανάρχισα τὰ «Καλημέρα σας» καὶ τὰ «Σας παρακαλῶ πολὺ»....

Τίποτα. Τίποτα. Μηδὲν εἰς τὸ πηλίκον.

Ὁ «κλαψιάρικος» ξανάρχισε τὰ κλάμματα καὶ θυμήθηκε τοὺς γονιούς του. Μὲ ζαλίζει ἀδιάκοπα:

—Ἔλα λοιπόν, πᾶμε πίσω στὸ χωριό. Τί περιμένεις; Κανένας δὲ χρειάζεται υπάλληλο. Ὅλοι σὲ διώχνουν.

—Σῶπα, ἤλιθιε. «Τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται». Καὶ γελῶ ποῦ βρῆκα τοῦτο τὸ ρητὸ. Τὸ μεταβάλλω: «Τὰ ἀγαθὰ πονηρίαις κτῶνται»....

Ὁ κλαψιάρικος μοῦ λέει:

—Γίνου ἐπὶ τέλους «πονηρὸς». Ἡ ἰδιοκτῆτρια τοῦ χανιοῦ, στράβωσε τὸ στόμα τῆς, χαμογελώντας σου.

—Όχι. Εἶμαι ἠθικὸς ἄνθρωπος. Ἄν καμμιά φορὰ λέω τίποτα ἀνήθικο εἶναι ἔτσι γιὰ γούστο. Σὰς ὀρκίζομαι. Θάτανε γελοῖο νὰ μὲ παίρνατε γιὰ κανένα παλιόπαιδο. Ἀπόδειξή πῶς εἶμαι ἠθικὸς εἶναι πῶς θὰ φύγω ἀπόψε ἀπὸ τὸ χάνι. Ἄ, ὅλα κ' ὅλα, ἐγὼ τέτοιες ἐκδουλεύσεις νὰ τίς θρᾶσω....

* * *

Τί νὰ κάνω τ' ἀπόγευμα; Εἶμαι πολὺ καλοδιάθετος. Γιατί ἄραγε; Οὐτὲ καλοχόρταση τὸ μεσημέρι, οὔτε δουλειὰ βρῆκα. Κατάλαβα. Σίγουρα κάποια σχέση θάχει τοῦτο τὸ συναίσθημα μου μὲ τὴν κυνικὴ φιλοσοφία... Ἄ-ξασφρα θυμοῦμαι πῶς ὑπάρχει μιά δημόσια βιβλιοθήκη σ' αὐτὴ τὴν πόλη. Τρελλαινῶμαι γιὰ τὰ βιβλία. Γιὰ νᾶμαι ὅμως εἰλικρινῆς πολὺ λίγα πράγματα καταλαβαίνω.

—Σας παρακαλῶ, μήπως ξέρετε ποῦ εἶναι ἡ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη;

—Ὅταν στρίψεις ἀριστερά, τὸ πρῶτο κτίριο...

—Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ.

Ἀκολουθῶ τὸ δρόμο ποῦ μοῦ ὑποδείξανε. Μπαίνω στὴ Βιβλιοθήκη καὶ πλησιάζω τὸν ὑπεύθυνο.

—Μοῦ δίνετε, σὰς παρακαλῶ, τὴν «Ἠλιθιότητα»;

—Μήπως ἐννοεῖτε τὸν «Ἠλιθιο» τοῦ Ντοστογιέφσκυ;

—Όχι. Ζητῶ τὴ «Σύγχρονη Ἠλιθιότητα».

Νομίζει πῶς τὸν πῆρα στὸ κορόιδο.

Θυμωμένα:

—Δὲν ἔχουμε, κύριε, τέτοιο βιβλίο.

—Καλά, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ νευριάζετε.

Ἔστριψα νὰ φύγω. Κάποιος ἔπεσε χάμω τὸ βιβλίο ποῦ κρατοῦσε. Θέλω νὰ φανῶ ἱππότης. Τρέχω καὶ τῆς τὸ δίνω. Διαβάξω κρυφὰ τὸν τίτλο του: «Πῶς κατακτῶνται οἱ γυναῖκες». Διάβολε, γιατί τάχα διάλεξε αὐτὸ τὸ βιβλίο; Κατάντησα ἀπελπισία. Ὅλα τὰ παρεξηγῶ, καὶ τὰ πῶ ἀπλὰ πράγματα ἀκόμα. Νυκτῶνει. Βιάζομαι νὰ φτάσω στὸ χάνι. Εἶμαι τρομερὰ μύωψ καὶ φοβοῦμαι καμμιά σύγκρουση. Κάπου ἐδῶ κοντὰ θὰ λιθανίζουν. Ρωτῶ καὶ μὲ πληροφοροῦν πῶς ἔχει ἀπόψε ἔσπερινο. Ἄς πᾶω. Σκέφτομαι πῶς δὲ βλέπω καθαρά. Καλλίτερα. Νὰ μὴ μὲ ἐνοχλοῦν τὰ ἐγκόσμια. Ἄν μποροῦσα ν' ἀπαλλακτῶ ἀπὸ τοῦτο τὸ μολυσμένο μου ἐγκέφαλο, σίγουρα ἡ ψυχὴ μου θὰ φτερούγιζε σὰ λευκὸ περιστέρι.

"Εχω την καλή διάθεση να μείνω ίσα με το τέλος της λειτουργίας. 'Ο άριστερός ψάλτης με έκνευρίζει. Μετάτρεψε τα τροπάρια σε αμανέδες. Μπορεί έτσι να τα αισθάνεται. Ποιός ξέρει; Μιά φορά ἐγώ δὲν εἶμαι ὑπόχρεος νὰ τὸν ἀκούω. Οἱ ἦχοι συνωθοῦνται στὸ μυαλό μου καὶ με καταδιώκουν.

Σίγουρα θὰ με πάρετε γιὰ τρελλό. Γιὰ νᾶμαι εἰλικρινῆς καὶ γὼ τὸ ἴδιο φοβοῦμαι πολλές φορές. "Αν εἶχα τὸ θάρρος θὰ πῆγαινα νὰ με ἐξετάσει ἕνας ψυχίατρος. Μιὰ κι' ὄξω. "Αν μοῦ πει:

—Εἶσαι τρελλός, κύριε. Θὰ τοῦ ἀπαντήσω:

—Εὐχαριστῶ. Τόξερα. Μπορεῖς ὅμως νὰ μοῦ τὸ ἀποδείξεις;

—Πάρε τὸ καλάθι καὶ τράβα νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι.

—Μετὰ χαρᾶς, γιὰτρέ μου. Μήπως ἔχετε κανένα κομμάτι μουσαμᾶ γιὰ νὰ τὸ τυλίξω; Χὰ, χὰ!.....

Εἶμαι ἕνας ἀδιάκριτος. "Ακοῦς ἐκεῖ, μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ συλλογιέμαι χίλιες δυὸ ἀνοησίες. Προσπαθῶ νὰ ξεδιαλύνω τὰ τροπάρια. Τίποτα. Οὐτε λέξη δὲν καταλαβαίνω. Νοιώθω πὼς πρέπει νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. "Ολοένα σκέφτομαι κακοήθειες καὶ ἀμαρτάνω.....

* * *

Στὸ χάνι ὅλοι κοιμοῦνται. Εἶναι φρόνιμοι ἄνθρωποι. Δε μοιάζουνε μεμένα τὸν ἀκαμάτη. Κάνει κρύο καὶ προσπαθῶ νὰ κουκουλωθῶ ὅσο μπορῶ καλύτερα κάτω ἀπὸ τὸ πάπλωμά μου. "Αδύνατο νὰ κλείσω μάτι. Τρυποῦν τ' αὐτιά μου τὰ ροχαλιτὰ τῶν πελατῶν. "Ετσι μούρχεται νὰ τοῦς βουλώσω τὸ στόμα με μιὰ πατάτα. Θάβρισκα ἐπιτέλους λίγη ἡσυχία. Αἰσθάνομαι κάτι νὰ μ' ἀγγίζει κι' ἀναπηδῶ ἀπὸ τὴν τρομάρα μου.

—Φοβήθηκες;

—Τί εἶναι;

—"Εγὼ εἶμαι, καλέ, ἡ νοικοκυρά. "Ηρθα.

Μὲ σφίγγει ἄγρια ἀπάνω της. Καταλαβαίνω.

Ξαφνικά ὁ ἐνάρετος ἑαυτός μου ἀντιδρᾶ:

—"Ασε με, βρωμογυναίκα!

"Αποτέλεσμα: "Αντίο χάνι.

Γυρνᾶω ὅλη νύκτα νὰ θρῶ κάπου νὰ τρυπῶσω. Τὸ κρύο μοῦ τρυπᾶ τὰ κόκκαλα. Καλὰ νὰ πάθω. Βέβαια, θέλησα νὰ φανῶ τίμιος. "Η καυμένη ἡ γυναίκα ἤθελε νὰ με ζεστάνει κι' ἐγὼ τὴν ἔβρισκα... Τράβα τώρα, φιλαράκο.

Φοβοῦμαι πὼς ἀπὸ τὸ κρύο θὰ πεθάνω. "Η ἰδέα τοῦ θανάτου με φοβίζει. Σκέφτομαι τὴ μάνα μου πόσο θὰ τὴ λυπήσει σὰ μάθει τὰ μαντάτα. Δὲν ἀποφασίζω οὔτε τὰ χέρια μου νὰ βγάλω ἀπὸ τίς τσέπες μου, νὰ σφουγγίσω τὰ δάκρμά μου.

Συλλογιέμαι: "Εχω ἄραγε τὸ δικαίωμα νὰ λυπήσω τὴ μάνα μου; Κι' ἀμέσως: "Εχω ἄραγε τὸ δικαίωμα νὰ πουληθῶ στὴ σπιτονοικοκυρά μου, νὰ γίνω «πονηρός», μὰ νὰ ζήσω;

Οἱ δυὸ ἑαυτοὶ μου θιάζονται νὰ δώσουν ἀπάντηση. Οἱ ἰδέες μερδεύονται στὸ νοῦ μου. Τὸ κρύο μοῦ τρυπᾶει τὰ κόκκαλα κ' ἡ νύκτα προχωρᾶ.....

ΦΩΤΟΣ ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΓΕΝΝΗΜΑΝ ΗΛΙΟΥ

"Εχω τὸ παρατήρησιν, ὅπου σὲ συνεμπλάσω
τῆσαι σ' ὅποιαν ὥραν τῆσαι ἂν φανῆς, λιοβούττημαν, ποσπέρας,
θέλεις ἔν σουρουπώματα, θέλεις ἔνι πισσοῦρι,
ἄμ' ἀνεφάνης τσὰ ποτῆσαι λαμπροφεντῆζίζουεν οὐλλα,
τὰ σκοτειν' ἀντιφέγγουσιν, σγιάν πού γεννιέτ' ὁ ἥλιος.
Τῆσαι ἔτσι χασκιάζουμ' ὁ φτωχὸς τῆσαι ἀναελᾶ μ' ὁ κόσμος,
πὼς τέθοικιαν ὥραν τῆσαι νυχτοῦς παίρνω τὴν γιὰ ἡμέραν
τῆσαι ἀντὶ νὰ σὲ καλησπερῶ, λαλῶ σου καλημέρα.

ΑΝΤ. ΚΛΟΚΚΑΡΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

1. **Ἀκολιού**, Λευκωσία.—Σημειοῦται εἰς τὴν Πεντάγειαν. Εἰς Καλοπαναγιώτην ἀπαντῶσι τοποθεσίαι Ἀ κ ο λ ι ο ῦ, καὶ Π ἄ ν ω καὶ Κ ἄ τ ω Ἀ κ ο λ ι ο ῦ, αἱ ὅποια προφανῶς ἀπετέλουν τὸ χωρίον Π ἄ ν ω καὶ Κ ἄ τ ω Ἀ κ ο λ ι ο ῦ, ὅπως αἱ Ἀγκλιεῖδες, Πλάτρες, Κουτραφᾶς, Ἀρχιμανδρίτα. Σήμερον εἶναι τοιφλίτζιν, πρὸς τὴν Λεύκαν μᾶλλον, μὲ χωράφια, περιθόλια καὶ καταφανῆ σημεῖα προτέρου συνοικισμοῦ. Εἰς τὸν Κώδικα Κερυνίας Β' σελ. 773, ἀναγινώσκομεν διὰ τὰς ἐλαίας Ἀγίου Ἰωάννου Λαμπαδιστοῦ: «Εἰς τοῦ κάτω Ἀκολιού ρίζες 10, καὶ τοῦ πάνω ρίζες 12, εἰς τὸ Ἀνεμοκλείδου 17, εἰς τοὺς Ἀγίους Ἀναργύρους ρίζες 39». Τὸ χωρίον ἐνδέχεται νὰ ὑφίστατο κατὰ τὸ 1773, ὡς δύνανται τὶς νὰ εἰκάσῃ ἀπὸ τὴν πρόταξιν, «ἡ ἐληαῖς, ὅπου εὕρισκονται τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου εἰς τὰ χωρία κατ' ὄνομα». Τὸ χωρίον Ἀκολιού σημειοῦται εἰς τὸν Χάρτην Ἀγγλίας, παρὰ τὸν Σατράχην ποταμὸν, μεταξὺ Ἀπλίτζιν—Λεύκας καὶ Νοίκος. Εἰς χάρτην Ἀγγλίας σημειοῦται *Acoliu* παρὰ τὸν ποταμὸν Μαραθάσας, μεταξὺ Κοράκου καὶ Ἀγίου Ἐπιφανίου.

2. **Ἀλασσα**, Λεμεσοῦ.—Ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν χωρίων τῆς Λεμεσοῦ εἰς τὸ Χρονικὸν Λεοντίνου Μαχαίρα. Εὕρεται εἰς τὸν πρὸς Πλάτρες δρόμον, κατὰ τὸν ὁμώνυμον κρεμμὸν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Χωρίον ἄλλοτε, ἐλάχιστος συνοικισμὸς τὸν παρελθόντα αἰῶνα, τοπωνύμιον κατόπιν καὶ χωρίον ἀρχίσαν νὰ συνοικίζεται καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ 1930. Σήμερον εἶναι μικρὸς συνοικισμὸς. Κακῶς σημειοῦται ἐπὶ τοῦ Χάρτου Kitchener καὶ εἰς τὸν Census τοῦ 1900 *Khalassa*.

Ἄλασσα ἐλέγετο καὶ πόλις τῆς Κρήτης (Σβορώνου: Ἱστορία νομοματῶν Α 587), τοπικὸν δὲ ἐπίθετον (Σακελλαρίου Α σελ. 217, γραμμὴ 2) παρέχει Κυπριακὴ ἐπιγραφή: «Ἀνδριάς Πινυτῶ ἔδωκεν Ἀψάσωμος ὁ Σαμαὸς τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἀλασιῶτα ἰνὸν τύχαι». Ὑπάρχει ἐπίσης τοποθεσία Ἀ λ α σ σ ο ς εἰς τὸ χωρίον Λύση—Πέργαμον.

3. **Alexandretta**.—Ἀποκαλεῖται οὕτως ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ πρῶν Καλλινοῦσα, βασιλικὸν φέουδον ἄλλοτε. Ἡ πόλις αὕτη τίθεται παρὰ τὴν *Fonta ἔ Amorosa* πιθανώτερον ὅμως ἔκειτο πρὸς τοὺς Σόλους. Εἰς κόλπον τῆς Χρυσοχοῦς ἔκειτο ἄλλοτε ἡ πόλις Καλλινοῦσα, ἡ ὅποια μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπως καὶ τὸ παρ' αὐτὴν ἀκρωτήριον «Κάβο Ἀλεξανδρέττα». Τὰ ἐκεῖ ὄρη ὀνομάζονται «Τήλλυρος». Ὁ Κυπριανὸς («Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου», ἐκδόσις 1933, σελ. 134) γράφει: «Ὅττοι δὲ ἐλθόντες εἰς Κύπρον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνωκοδόμησαν τὴν Καλλινοῦσαν, μεταξὺ Λιμνίτη καὶ Χρυσοχοῦς τῷ πάλαι κειμένην, καὶ Ἀλεξανδρέτταν ὀνόμασαν, ἧς οὐδὲ ἶχνος τὰ νῦν φέρεται».

Ἡ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρναούτη καὶ Κορματζίτη ἐξέχουσα χερσόνησος σημειοῦται Καλλινοῦσα, Ἄκρα Ἀλεξανδρέττα, νῦν δὲ κάπο Λιμνίτη. «Ἐκεῖθεν κλίνων πρὸς τὴν δύσιν, εὕρισκε τὴν ἄκραν Καλλινοῦσαν, ἡ τῆς Ἀγίας Ἐλένης, καὶ κοινῶς Κάπο δὲ Σάντα Ἐλενα» (Κυπριανὸς «Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς Νήσου Κύπρου», ἐκδόσις 1902, σελ. 13). Ὁ Στέφανος Βυζάντιος γράφει: «Ἀλεξάνδρεια, ὀγδόη τῆς Κιλικίας, ἐνάτη ἐν Κύπρῳ». Σήμερον Καλλινοῦσα ἄκρα λέγεται πλατεῖα προεξοχὴ τῆς Τηλλυρκᾶς, τῆς ὁποίας δεξιότατον σημεῖον ἀποτελεῖ ὁ Κάβο Πωμός.

Ἄλλα ἄκρα εἶναι ἡ Μούττη τοῦ Μάλῃ, καὶ ἡ Μούττη τοῦ Γερονήσου. Μεταξὺ τῆς ἄκρας αὐτῆς (Λιμνίτης) καὶ τοῦ Κάπω Σέντ Ἐλένα, ὅπου κεῖται τὸ χωρίον Πωμός, Πάφου εἰς τὸν Χάρτην Ἐνετοκρατίας σημειοῦται πέραν τοῦ St. Todoru καὶ πρὸς τὴν παραλία, μεταξὺ δύο ρυακίω, πρὸς τὸν Λιμνίτην ρεόντων, ἡ πόλις Ἀλεξανδρέττα, ὅπου περὶ τοῦ Πύρκος τῆς Τηλλυρκᾶς. Τὸ χωρίον ποῦ ἀνήκεν εἰς τὸν Κόντε ντ' Ἐδέσσε, περιήλθεν εἰς τὸ Ντομίνιον Ρόγιαλ, μὴ ὑφιστάμενον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μᾶς Λατρή. Εἰς μικρὸν λιμῆνα, μεταξὺ Λεύκα—Χρυσοχοῦ, ὑπάρχουν ἐρείπια παλαιοῦ συνοικισμοῦ, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέττας. Εἰς τὸν Χάρτην Ἐνετοκρατίας σημειοῦται τοῦ St. Todoru καὶ Saint Juani. Εἰς τὸ χειρόγραφον Μουσείου (φ. 270 α) σημειοῦται μεταξὺ τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Alexandretta. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου Μανσοῦρα (Τηλλυρκᾶ) εὕρεθη, εἰς δύο δωμάτια, ψηφιδωτόν. Εἰς τὸ ἐν τούτων ἀναγράφεται: «Καλῶς-λουει-φιλοθα-λασσο». Εἰς δὲ τὸ ἕτερον εἰκονίζε-

τα σκύλλος πατών δια τοῦ ἔμπροσθίου ποδὸς πέρδικα, καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν του πλάγια. Ἐνωθεν τούτων γράφεται: «Φηρια καλῆ».

4. **Misochielepsi.** — Ἀναγράφεται οὕτω μεταξύ τῶν προαστείων Λευκωσίας εἰς τὸ Χειρόγραφον Λειμωνίδα, ἐνῶ εἰς τὸ Χειρόγραφον τοῦ Μουσειοῦ (φ. 972 β) ἀναγράφεται μόνον μετὰ τῆς Ὀμορφίας, ὡς *Misochielepsi* ὁμως. Διὰ τοῦτο, ὡς θὰ φανῆ καθαρώτερον περαιτέρω, φρονούμεν, ὅτι εἶναι λανθασμένη ἢ γραφὴ *Misochielepsi* ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀντιγραφέως, ἢ τοῦ γράσαντος (Μι—ὡς *Ali-sochielepsi* δι' ἀποσυνθέσεως τοῦ Μι εἰς *Ali*). Τοῦτο ἐνίσχυει καὶ τὸ ἐξῆς. Εἰς τὸν Κτηματικὸν Κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς (σελ. 49) συνητήσαμεν σχετικὸν σημείωμα περὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου Μι σ ο κ ε λ ε ὐ σ ι καὶ χωραφίων αὐτοῦ, εἰς τὰς τοποθεσίας «Χάντακαν, Ἄμμον, Βαριές, Λάνταν, Κάμαριν, Σημηνητῆριν καὶ περθόλιν Ἀρχαγγέλων». Εἰς σχετικὴν ὁμιλίαν ἐπιληροφηρήθημεν παρὰ τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ Ἰππολύτου καὶ τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Μυριανθοπούλου, ὅτι τὸ *Misochielepsi* φέρεται ὡς παλαιότερα ἔπωνυμία τοῦ Κ α ἱ μ α κ λ ῖ. Μελετώντες τὰς σημερινὰς τοποθεσίας τοῦ Καϊμακλίου, εὐρίσκομεν τοὺς «Ἄμμηδες», τὲς «Βαρκές», τὲς «Λάντες» ὅπως καὶ τὸ «Μισοκελεύσι». Ἐπὶ πλεόν, μεταξύ τῶν συνοικισμῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Σίμου Μενάρδου: Τοπωνύμια 416) ἀναφέρονται τὸ *gay magly*, τόπος ὅπου γίνεται καϊμάκκιν, καὶ τὸ *Kuneyhly* (Κιόνελι), διότι ἀπὸ τὸ Κιόνελι ἐξάγονται κίονια, ἢ ἀπὸ τὴν Κόνιαν — Ἰκόνιον. Ἀμφότερα τὰ χωρία φαίνεται ὅτι μετέλλαξαν ὄνομα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὑφιστάμενα ὑπ' ἄλλο ὄνομα ἐπὶ Φραγκοκρατίας: Καϊμακλίν, ἀντὶ Μισοκελεύσι, καὶ Κιόνελι, ἀντὶ Ἀτά. Δηλαδὴ συνέβη κατὰ ἀνάλογον μὲ τὸ Καλὸν Χωρκὸν Λάρνακος, γνωστὸν παλαιότερον ὡς *Vindas*, (ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη πολλὰκις οὕτω ἀποκαλούμενον ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἰδίᾳ τοῦ χωρίου τούτου), καὶ τὸ Καλὸ Χωρκὸν Μόρφου, ἄλλοτε ἀλλὰ καὶ τώρα καλούμενον *C puti*.

N. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ο ΞΥΛΟΚΟΠΟΣ

Μυρίζουν οἱ ἐξοχές, μοσχοβολοῦν οἱ λαγκαδιές, γεμίζει ἡ ἀτμόσφαιρα ἀπὸ τὰ ἀρώματα, ποὺ χύνουν τὰ πράσινα πεῦκα.

Χύνεται ἡ πλαγία τοῦ βουνοῦ, σάν ἓνα ἄγριο κύμα, στὸν γκρεμὸ, ὀλοπράσινη, ἀνεβαίνει πιὸ πέρα, καμπυλώνει πάλι, γιὰ νὰ ξαναφανῆ πιὸ ψηλά, στολισμένη μὲ τὰ λίγα ὀλόλευκα σπιτάκια ποὺ σχηματίζουν τὸ μικρὸ χωριουδάκι.

Ἡρεμῆ ἡ φύση, ἀναταράζεται ποῦ καὶ ποῦ ἀπὸ θαραεῖά, ὑπόκωφα κτυπήματα, ποὺ θγαίνουν ἀπ' τὸ βάθος τῆς πλαγιάς, ἀπ' τὴ λαγκαδιά. Εἶναι ὁ ξυλοκόπος. Κόβει δέντρα, σχίζει κορμούς, κοπιάζει, ἰδρώνει, ἐνῶ γύρω του τὸ βουνὸ ἀναπαύεται, βλέποντας μὲ ἀπάθεια τὸ μόχθο του.

Πέρα, πίσω ἀπ' τὴν καμῆ τοῦ βουνοῦ, στὴν ἀντίπερη κορφὴ τοῦ βουνοῦ, στριμωγμένα, σὰ φοβισμένα, μαζεύονται τὰ σπιτάκια τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ κεῖ ψηλά θιάζει τὰ θήματά του κάθε μέρα ὁ ξυλοκόπος, διαβαίνει πρῶτῃ πρῶτῃ τὰ λαγκαδιά, ἀκολουθεῖ τὸ γνώριμο μονοπάτι καὶ φτάνει, ἐκεῖ, ὅπου εἶναι ὁ δικός του κόσμος, ἡ ζωὴ του. Ἐκεῖ σβύνουν τὰ θήματά του, μὲς' στὴ σιωπῆ, στὴ σιωπῆ ποῦ τόσο ταιριάζει μὲ τὴν ψυχὴ του. Ἐργάζεται, ὅλη τὴ μέρα, σιωπηλά. Μονάχα τὰ χτυπήματα ποὺ ἀφήνει τὸ τσεκούρι του πάνω στοὺς κορμούς, ταραάζουν τὴ γαλήνη, κι' ἀντηχοῦν γύρω, στὶς πλαγιές.

Ἐγνοια γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο δὲν ἔχει. Ὁ κόσμος γι' αὐτὸν εἶναι καλὰ φτιαγμένος. Τί ἄλλο μποροῦσε νὰ ζητήσῃ; Τὴν τροφὴν του τὴν ἔχει κάθε μέρα. Πῆρε μιὰ γυναῖκα γιὰ νὰ τοῦ κἀνῃ παιδιὰ καὶ νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τὴν τροφὴν του. Ὁ καθένας μὲ τὴν δουλειὰ του. Οἱ ἄλλοι, οἱ γείτονές του, εἶχαν κι' αὐτοὶ τὶς ἀσχολίες τους. Ὁ ἕνας τ' ἀμπέλια, ὁ ἄλλος τὰ πρόβατα. Αὐτὸς εἶχε τὰ ἐῦλα.

Συλλογίζεται ὁ ξυλοκόπος... Κ' ἓνα αἶσθημα ὀρηκτικῆς ζωϊκῆς ὑγείας γιομίζει τὶς φλέβες του μὲ τὸ ἀψὺ αἷμα τοῦ μόχθου καὶ τῆς θλησης.

Ἄκτινοβολεῖ ὁ ἥλιος, πλέει ὁ οὐρανὸς μὲς' στὸ γαλάζιο μανδύα του, τὰ δέντρα σκορπᾶνε τὰ ἀρώματά τους, κελαρύζουν τὰ νερά... Κι' αὐτός, σκυφτός, δὲν γνωιάζεται γιὰ τίποτε. Εἶναι ὁ εὐτυχισμένος ξυλοκόπος.

N. ΚΑΣΙΟΣ

Κ ΚΑΚΟΥΛΑΣ

ΕΙΚΟΣΙ ΜΕΡΕΣ ΦΥΛΑΚΗ

Ήταν στην είσοδο του υπόγειου σιδηρόδρομου του Τότενχαμ Κόρτ, στο δρόμο του "Όξφορντ, όπου ο Μάριος συνάντησε τον Τώνη την καλοκαιριάτικη εκείνη μέρα. Στεκόταν στο πεζοδρόμιο με τα δυο χέρια στις τσέπες του πανταλονιού και το κεφάλι λιγάκι σκυμμένο. Στο πρόσωπό του ήταν ζωγραφισμένη η απογοήτευση και η δυστυχία. Φαινόταν πολύ σκεπτικός, γιατί δεν πρόσεξε τον Μάριο όταν τον πλησίασε. Μονάχα, σαν τον χτύπησε ελαφρά στον ώμο, ξύπνησε απ' τον ρεμβασμό του.

«Γεια σου, Τώνη, τί όνειροπολείς;»

«Έ, Μάριο, μονάχα πέντε λίρες, γιατί οι δικαστές σ' αυτή τη χώρα είναι πολύ αυστηροί και πρό πάντων για τις «παρεξηγήσεις.»

«Τί έννοεις, Τώνη; Μίλα πιό καθαρά.»

«Άκουσε, Μάριο. Είσαι καλός φίλος κι' ένας που μπορεί να με καταλάβει καλλίτερα από κάθε άλλο στο Λονδίνο. Με δανείζεις ένα πεντόλιρο να πληρώσω για κείνο το έπεισόδιο που συνέβηκε χτές κάτω απ' το Μπικ Μπέν;»

«Ποιό έπεισόδιο;» ρώτησε.

«Τό έπεισόδιο με κείνη την κυρία με το μπλέ παλτό. Δέν σου ανάφερε τίποτε ό Νίνος ψές;»

«Όχι, δέν τόν είδα' θρισκόμουν στο Ρίτσμοντ.»

Ό Μάριος γνώριζε καλά τόν Τώνη, γιατί κι' οι δυο κατάγονταν από την ίδια πόλη — ήταν γείτονες. Άπ' τόν έρχομό του στο Λονδίνο, έδω και τρεις μήνες, τόν έπισκέπτετο συχνά στο διαμέρισμά του και κουβεντιάζαν.

Ό Τώνης ήταν ένας από κείνους τούς νέους που καταστρέφονται απ' την υπερβολική αγάπη τών γονιών τους. Καταγόταν από μιá καλή και πλούσια οικογένεια—άνωτερη μεσαία τάξη—και μιλούσε καλά Ίταλικά. Ήταν δέκα έννια χρόνια όταν οι γονιοί του τόν στείλανε στο Λονδίνο να σπουδάσει νομικά, γιατί ή μεγάλη τους λαχτάρα—ήταν να τόν δοϋν μιá μέρα δικηγόρο. Μά πρós μεγάλη τους λύπη και απογοήτευση παραστράτησε, και δούλευε κάποτε γκαρσονί στα έστιατόρια του Γουέστ "Έντ. Οί φίλοι του όμως τόν ήξεραν ως ό Τώνης, τó θύμα τών παρεξηγήσεων.

«Πριν λίγες νύχτες», άρχισε ό νεαρός, «κεί που γυρνούσα άργά σπίτι, μιá κυρία που καθόταν δίπλα μου στο λεωφορείο λιγοθύμησε και έπεσε μέσ' τά πόδια μου. Παρ' όλο που ήμουνα λιγάκι πιομένος— μόλις είχα φύγει από κάποια νυχτερινή λέσχη στο Σάρλοτ Στρήτ, όπου πέρασα με τó Νίνο εύχάριστες στιγμές—της έκανα ό,τι μπορούσα ώσπου συνήλθε. Κατόπι τήν πήγα στο διαμέρισμά της στο Μόρνινγκτον Κρέσεντ. Ήταν μετρίου άναστήματος, ώραία και φορούσε μπλέ παλτό. Λεπτομέρειες τών χαρακτηριστικών της δέν θυμάμαι, γιατί ήμουνα ζαλισμένος. Θυμάμαι, μονάχα, ότι μου είπε πώς δέν είχε φάει τίποτα εκείνη τήν ήμέρα, γιατί έκανε διαίτα. Βρήκε πώς είχε παχύνει κι' ήθελε να ρίξει τó βάρος της. Πριν χωρίσουμε, τήν ρώτησα κατά πόσο μπορούσα να τη ξαναδω, και μου είπε πώς θα με συναντούσε τήν Πέμπτη — χτές — κάτω από τó Μπικ Μπέν, για να πάμε σινεμά.

»Σάν ξύπνησα τó πρωί προσάθησα ν' άναπολήσω τη σκηνη τής προηγούμενης νύχτας. Τó κάθε τι ήταν θαμπό' μονάχα οι λέξεις που μοϋπε τήν ώρα που χωριζάμε: «Τήν Πέμπτη στις πέντε κάτω απ' τó Μπικ Μπέν, έλα και μη με γελάσεις», άντηχοϋσαν άκόμη σ' αυτιά μου. Χτές, λίγο πριν τις πέντε, ξεκίνησα για τó ραντεβού μου κάτω απ' τó Μπικ Μπέν. Νόμισα πώς άργησα, μά έκανα λάθος. Ή κυρία με τó μπλέ παλτό περίμενε εκεί. Τήν πλησίασα και, παίρνοντας ύφος δανδή άρχισα ν' άπολογούμαι για τήν μικρή μου άργοπορία. Άπόρησε και είπε :

«Ποιός είσθε, κύριε;»

«Ό άνθρωπος που πριν δυο νύχτες σάς πήρε σπίτι στο Μόρνινγκτον Κρέσεντ, ύστερα από τη λιποθυμία σας μέσ' τó λεωφορείο.»

»Φαινόταν να μη θυμάται τίποτε απ' τó έπεισόδιο. Άτενίζοντάς με με ένα άγέρωχο ύφος, μου είπε :

«Τρελλαθήκατε;»

»Δέν είχε άκόμη προφέρει τήν τελευταία συλλαβή τής μισητής αυτής λέξης, όπóταν ό αστυνομικός που στεκόταν λίγο πιό πέρα πλησίασε.

«Τί συμβαίνει;»

«Ο κύριος τρελλάθηκε», απάντησε ή κυρία.

»Ακριβώς τότε άκούστηκε από πίσω μιá φωνή!

«Γειά σου, Έτνα!»

«Γειά σου, Μπόμπ, σέ περιμένω».

»Κι' οί δυό τους άρχισαν νά περπατούν σιγά, κι' εγώ άκολούθησα τόν άστυφύλακα.

»Κεί πού περνούσαμε από ένα ζαχαροπλαστείο λίγες γιάρδες πιό πέρα, στην άλλη μεριά του δρόμου, μιá κυρία πού έξβαινε απ' τó κατάστημα με κοίταξε και χαμογέλασε. Άμέσως άντελήφθηκα ότι ήταν ή κυρία του Μόρνιγκτον Κρέσεντ, μά ήταν πολύ άργά.

»Ο άστυφύλακας με πήγε στον άστυνομικό σταθμό. Έκει, άφου κατεχώρησε τήν καταγγελία στο σχετικό βιβλίο, μ' άφηκε έλεύθερο μόνο και μόνο νά έμφανισθώ σήμερα τó πρωί γιά τήν άνάκριση. Προσπάθησα νά έξηγήσω στο δικαστή πώς ήταν άπλη παρεξήγηση, μά δέν μπορούσε νά με πιστέψει, γιατί, όπως έξερις, πήγα πολλές φορές εκεί γιά παρόμοια παραπτώματα.

—«Πέντε λίρες», είπε ό άύστηρός και σεβάσιμος δικαστής, «και τήν άλλη φορά πού θαρθείς μπροστά μου δέν θά ξεφύγεις τόσο εύκολα».

»Λοιπόν, Μάριο, πρέπει νά πληρώσω αυτά τά λεφτά ως σήμερα τó μεσημέρι», είπε καταγανακτισμένος ό νεαρός, «μά δέν τά έχω. Είμαι άπένταρος. Ίσως μπορείς νά με βοηθήσεις».

«Λυπάμαι, Τώνη, πού δέν έχω μαζί μου χρήματα. Ο Νίνος, όμως, μπορεί νά σώσει τήν κατάσταση. Πήγαινε σ' αυτόν. Μόλις πήγε νά δει τόν διευθυντή του. Ξέρις πού έργαζόταν τελευταίως — σέ κείνο τó Ίταλικό ρεστωράν, στο "Οουλτ Κόμπτον Στρήητ».

Ο Τώνης τράβηξε γλήγορα γιά τó "Οουλτ Κόμπτον Στρήητ. Στάθηκε και περιμένε έξω απ' τó έστιατόριο, όπου τελευταία έργαζόταν ό Νίνος. Περιμένε μερικά λεπτά, ένα τέταρτο, μισή ώρα. Ο Νίνος δέν φαινόταν. Ο Τώνης άδημονούσε. Περπατούσε πάνω και κάτω στο πεζοδρόμιο πολλές φορές. Ο κόσμος έμπαινε και έξβαινε στο ρεστωράν, μά ό Νίνος δέ ξεμύτιζε.

«Τί κάνεις έδω τόση ώρα;» ρώτησε ό άστυνομικός πού στεκόταν στή γωνία.

«Καρτερω τó φίλο μου, κύριε».

«Έλα μαζί μου», είπε, και ό Τώνης άκολούθησε.

«...Είκοσι μέρες», άκούστηκε ή άύστηρή φωνή του δικαστή, κι' ό Τώνης, τó φτωχό θυμά των παρεξηγήσεων, οδηγήθηκε στή φυλακή.

Μεταφρ. Χ. ΔΑΥΪΔ

ΙΔΕΑΤΗ ΑΝΟΔΟΣ

Όρθώνομαι σέ μιάν άχτίδα έπάνω
κι' έγκαταλείπω μιάν άργη πικρία...
Θριαμβευτικά σά ούράνια μάκρη φτάνω
κι' άπληστα τή χρυση άνασαίνω αιθρία.

Όλο κι' άνοίγω μιá καινούργια πύλη!
Όλο και νέα μαζευω φωτοστάλα.
Οί γαλαξίες με δέχονται σά φίλη
και ηού μιλοϋνε μυστικά μεγάλα.

Καμιά θλαστήμια δέ μ' άκολουθεί
στην άπαλή κι' άπόκοσμη άνοδό μου.
Πάναγνοι, καθρεφτίζουν τó Θεό μου
τής δίκαιης ψυχής μου οί θυθοί...

ΚΑΤΙΝΑ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΑΚΗ

ΕΝΑ ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟ ΑΣΚΗΜΟΚΟΡΙΤΣΟ (*)

Χαμογέλασα πικρά δίπλωσα κατόπιν τὸ γράμμα μηχανικά χωρίς νὰ ξέρω καλά-καλά τί κάνω, τῶσκισα μικρά-μικρά κομματάκια καὶ τὰ σκόρπισα στὸ πάτωμα. Ὑστερα πῆγα μέσα καὶ τοὺς ἀνάγειλα πῶς τὸ πρῶτ' φεύγω.

Μ' ἀκούσανε σιωπηλοὶ, μὲ σκυμμένο κεφάλι. Μόνον ποὺ ἀναστεναξαν ἀνάλαφρα. Κατόπιν γύρισα στὴν κάμαρά μου θαρῶς, ὅπως ὅλα ἦσαν θαρεῖα γύρω μου, μὲ τὰ στήθια φουσκωμένα, μὲ τὸ μυαλὸ νὰ κουδουνίζει.

*Ἐγείρα ἀνάσκελα στὸ ντιβάνι χωρίς νὰ νοιασῶ καθόλου γιὰ φαί. Ἐφερα τὴ σκέψη μου στὴ Μάρω. Ὡστε λοιπὸν ἔτσι! Καψάλισε τὰ φτερά της, τ' ἀναδίπλωσε μὲ πόνο καὶ ζητάει καταφύγιο σὲ μένα. Ὅλοι λοιπὸν οἱ πικραμένοι ἄς ἔρθουν σὲ μένα νὰ ζητήσουν ἀποκοῦμι! Μὰ γὰ ποὺ θ' ἀκοῦμι πῶς τὸν πόνο μου, τὴν ἀγκαλιά μου; Ποῦ θὰ ἔρω τὴ θαλπωρὴ, τὸ θάλασμο, τὴν παρηγοριά; Στὴ Λίνα; Ἐνα κορίτσι σὰν τόσα καὶ τόσα ἄλλα! Στὶς γειτοποῦλες;

Ἀνασηκώθηκα θαρβεστημένος. Κάθε σκέψη μου μὲ κούραζε, κάθε συλλογὴ μὲ νεύριαζε. Τὸ κεφάλι μου μὲ πονοῦσε. Τῶσφιξα γερά στὶς χροῖφτες μου, τὸ πῆσα νὰ σταματήσω τὸν πόνο, νὰ πνίξω τὶς σκέψεις. Μὰ τῶρα ἔντονη, ἐπιτακτικὴ, δεσποτικὴ συνεπῆρε τὸ μυαλὸ μου ἢ σκέψη τοῦ Ἀσκημόπαπου. Μοῦ ὠδήγησε τὸ νοῦ σὲ κεινὴ τὴ γελοία σκηνὴ στὸ Κίτση. Τῆς ἔδωσα τὸ χέρι καὶ κεινὴ ἔσκυψε καὶ μοῦ τὸ φίλησε μουσκεύοντάς το μὲ δάκρυα καυτά. Καὶ τοῦτο, μπροστὰ στοὺς δικούς της, στὴ μάνα της, στὸν πατέρα της, στὰ ἀδέρφια της. Καὶ κανένα ρόδιμα ντροπῆς καὶ στενοχώριας δὲ χρωμάτισε τὸ πρόσωπό μου. Τόσο φυσικὸ μοῦ φάνηκε, τόσο πρεπούμενο νὰ γίνε! Ὑστερα οἱ σκέψεις ποῦ ἔκανα, τὰ αἰσθηματά μου τὰ τοτινά! Θεέ μου, τί κατάπτωση! Μ' ἀληθινὰ λοιπὸν μοῦ εἶχαν κάνει μάγια;

Καὶ τώρα τ' Ἀσκημόπαπο μαραίνεται καὶ πάλιν ὀλοένα, σὰν ἀδύνατο δεντρὶ στὴν κάψα τῆς ἐρήμου. Κλαίει ὅλο πόνο κι' ἀπελπισία κι' ἐλπίδα σίγουρα δὲ θὰ φωλιάζει καμμιὰ μέσ' στὴν καρδιά της. Κι' ἐγὼ αὐριο φεύγω καὶ θέβια θὰ πασκίσω νὰ μὴ ξαναφανῶ ἀπὸ τοῦτες τὶς μεριεῖς, ἀποφεύγοντας κάθε συναπάντημα μὲ δαύτους, ἀποφεύγοντάς τους καὶ στὸ δρόμο ποῦ θὰ τοὺς συναντήσω. Κι' ἂν συμβῆ κανένα δυστύχημα θὰ κάνω τὸν ἀδιάφορο καὶ τὸν σκληρό, ποῦ καρφὶ δὲν τοῦ καιγεται γιὰ ὀτιδήποτε. Καὶ λογαριάζω ν' ἀρραβωνιασθῶ τὴ Λίνα, ἕνα κορίτσι ὁμορφο κι' ἀσήμαντο. Ἡ μορεῖ ἀκόμα καὶ ν' ἀνοιξῶ τὴν ἀγκαλιά μου στὴν Μάρω, μιά κοπέλλα μεγαλόπρεπη καὶ λουσάτη, μὰ ἀνόητη, καὶ φαντασμένη, ποῦ ὠστόσο ἴσως τὰ κτυπήματα τῆς ζωῆς κι' οἱ ἀπογοητεύσεις νὰ τῆς πλάνισαν τὶς ἀνισότητες τοῦ χαρακτήρα, νὰ τὴν ἔκαναν καλύτερη. Ἰσως μάλιστα τοῦτ' ἢ λύση νᾶταν ἢ καλύτερη.

Ξαφνικὰ μ' ἔκοψε ἀπὸ τοῦτες τὶς σκέψεις ἡ νοικοκυρά μου, ποῦ μῆκε στὴν κάμαρά μου φουριόζα, σὰν σίφουνας, ἀναμαλλιασμένη, ἀνταριασμένη μὲ τὰ δάκρυά της νὰ κυλοῦν ποτάμι. Σηκώθηκα ἀπάνου τρομαγμένος.

—Δὲ μπορῶ πιά νὰ θαστάξω σὲ τόσο πόνο· δὲ μπορῶ πιά!

Καὶ δόστου νὰ κλαίει γοερά. Πάσκισα κάτι νὰ πῶ, κάτι νὰ ρωτήσω. Μὰ σίγουρα καὶ νὰ βγῆκε κάποια ἀρθρωση ἀπὸ τὸ στόμα μου δὲ θὰ τὴν ἀκουσε.

—Ὅλο κλαίει, ὅλο κλαίει, τί θὰ γενοῦμε, Θεέ μου, τί θὰ γενοῦμε! Θὰ μοῦ πεθάνει τὸ κορίτσι μου!

Καὶ στριφογύριζε στὴν κάμαρα σὰν τρελλή, βγάζοντας μικρὰ βογγητὰ ἀνάμεσα ἀπ' τὸ κλάμμα της καὶ τραβώντας τὰ μάγουλά της. Ὑστερα ὠρθώθηκε μπροστὰ μου ἀπότομα, μ' ἄρπαξε ἀπ' τοὺς ὤμους καὶ μὲ κοίταξε ἀγριεμένη στὰ μάτια.

—Δὲ θαστιέται τόσοσ ὅπως!

Κι' ἔφυγε ἔξαλλη ὅπως ἦρθε, κλαίοντας καὶ κτυπώντας τὰ στήθια της, ἀναμαλλίαιρα σὰν παλαθὴ, ἀφίνοντάς με βυθισμένο στὴν ἀπόγνωση. Μὲ πιάσαν τὰ κλάμματα. Ἐνοιωθα νὰ λυώνω ὀλάκερος. Ἀχ, Θεέ μου, δὲν θὰ τελειώσει τοῦτ' ἢ νύχτα;

Ἄρχισα νὰ γδύνωμαι μ' ἀργὲς κινήσεις. Ἐνοιωθα φοδερὰ κουρασμένος. Στὴ ψυχὴ, στὸ μυαλὸ, στὸ κορμί. Ἀπὸ μέσα ἀκουσα πνιγμένα μουρμουρητὰ, κλάμματα πνιχτά, σοῦρτα-φέρτα, ποῦ γέμιζαν τὴν ψυχὴ μου τράμο. Σωστός

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

πανικός μ' ἔχει κυριεύσει. Κουκουλώθηκα στο κρεβάτι ὡς τ' αὐτιά, πασκίζοντας νὰ πνίξω κάθε θόρυβο πουρχόταν ἀπ' τὶς διπλάνες κάμαρες, νὰ μὴν ἀκούω τίποτε, ἂν εἶναι δυνατό νὰ μὴ σκέφτομαι τίποτε. "Ἀχ! Εἶναι τρομερό, εἶναι τρομερό τοῦτο πού μου συμβαίνει! Σιγά-σιγά ἐννοίωσα νὰ μουδιάζω καὶ σὲ λίγο μὲ πῆρ' ὁ ὕπνος.

Σὲ κάποια στιγμή ζύπνησα. "Ἐννοιωθα ξαλαφρωμένος, ἡσυχασμένος, ἄπολυτη ἡσυχία βασίλευε στὸ σπίτι. Γαλήνη νεκρική. "Ἐνοίωσα τὴν ἀνάγκη νὰ σηκωθῶ νὰ βγῶ ἔξω. Ἡ νύχτα ξάστερη φεγγοβολοῦσε κοκκινωπὲς ἀνταύγειες. Στάθηκα γιὰ λίγο ν' ἀπολαύσω τὴ σιγαλιά τῆς νύχτας, τὴ δρῶσερά-δα τοῦ κήπου. "Υστερα ἔστριψα στὴν ἀποπίσω μεριά, ὅπου ἦταν ἡ αὐλὴ καὶ τὰ χαγιάτια. "Ἐνοίωθα μιὰ παράξενη δύναμη νὰ μὲ σπρώχνει πρὸς τὰ κεί.

Μπροστὰ στὸ πηγάδι ἀχνόειδα ἕνα ἄσπρο πράγμα ν' ἀναδεύει. Κάτι σὰν λευκὸ φάντασμα πού πάσκιζε ν' ἀνέβει στὴν μαργιέλα. Προχώρησα παραξε-νεμένος. Ξεχώρισα τῶρα καθαρὰ τὴν ἀσπροντυμένη σιλουέττα τῆς Βούλας, πού ἀνεβασμένη στὸ πηγάδι ἐτοιμαζόταν νὰ θουτήξει στὸ μαῦρο του στόμιο.

"Εἴγαλα μιὰ πνιχτὴ φωνὴ κι' ἔτρεξα. Μόλις πού πρόλαβα νὰ τὴν ἀρπάξω. Τὴ σήκωσα στὰ χέρια μου καὶ καθισμένος στὴν μαργιέλα τὴν ἔσφιξα στὴν ἀγκαλιά μου, τὴ φίλησα μὲ λαχτάρια, μὲ ἀγάπη, μὲ στοργή. Τὰ δάκρυά μας σμίξανε καὶ τὰ φουσκωμένα στήθια μας ἄρχισαν νὰ ξαλαφρώνουν ἀπ' τὸν ἀβάσταγο πόνο πού τὰ πιέζει.

— Ἀγάπη μου, ψιθύριζα σφιγγοντάς τὴν ὀλοένα πιὸ πολὺ ἀπάνου μου μὲ περισσὴ στοργή, μὲ περισσὴ λαχτάρια.

Κι' ἐκείνη, ἄφινε νὰ ξεχύνονται χεῖμαρρος τὰ δάκρυα ἀπ' τὰ μάτια τῆς καὶ σφιγγόταν ἀπάνου μου σπασμωδικά, σὰν σὲ σανίδα σωτηρίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Τέλος)

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Κάθε μομφὴ συνεπάγεται, ἀνάλογα μὲ τὴ θεσιμότητά τῆς, ὑποτίμηση, ὅπως κι' ὁ κάθε ἔπαινος ἀνύψωση. Τὴν ἀδίκη μομφὴ μὴν τὴ φοβάσαι· νὰ φοβάσαι τὸν ἀδικο ἔπαινο, γιὰτὶ τὴν πρώτη εὐκόλα τὴ διαφεύδεις μὲ τὴν καθόλου σου συμπεριφορά, ἐνῶ οἱ προσπάθειες, πού θὰ σὲ ὑποχρεώσῃ ὁ δεύτερος νὰ καταβάλλεις γιὰ ν' ἀνταποκριθεῖς σ' αὐτὸν — πού πάντα θάναί πάνω ἀπὸ τίς δυνάμεις σου—δὲ μπορεῖ παρά νὰ σὲ κάνουν τὸ λιγώτερο δυστυχισμένο.

* * *

Εἶναι ὁ συγγραφέας ὁ αἰμοδότης τῆς κοινωνίας· γι' αὐτὸ πρέπει νάναί πρωταρχικὸ μέλημα τῆς κάθε ἰθύνουσας ἀρχῆς νάναί ὁ αἰμοδότης ὑγίης, ἂν θέλει νὰ μεταγγίξῃ στὶς φλέβες τῶν πολιτῶν αἷμα δημιουργικὸ κι' ὄχι πύο ὑπονομευτικὸ.

* * *

Εἶναι τὰ μέσα γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς ζωῆς μύρια, μὰ μονάχα ἕνας τρόπος τῆς δημιουργίας τῆς· κι' αὐτὸς πρέπει νὰ λογοκριθεῖ ἀπὸ χίλιους μικρόχα-ρους ὑπολογισμούς.

* * *

Γνώρισα ἀνθρώπους μὲ γῆ πού στὰ σπλάγγνα τῆς ἦτανε θησαυρός. Πολλοὶ οὔτε πού ἐνδιαφέρθηκαν, ἱκανοποιημένοι νὰ παίρνουν τὴ γλίσχρα παραγωγὴ τῆς ἐπιφάνειας. "Ἄλλοι, σὲ μιὰ στιγμή ἐνθουσιασμοῦ εἶπαν: «Θὰ σκάψουμε νὰ βροῦμε τὸ θησαυρό». Κι' ἄρχισαν ἔφτασαν στὰ πρῶτα εὐρήματα κι' εἶπαν: «Εὐρήκαμεν, εὐρήκαμεν». Δὲν ἦταν παρά λείψανα πού πέτρωσαν καὶ πῆραν ὄψη φανταχτερή. Καί, θὲς γελάστηκαν, θὲς τοὺς ἔλειψε ὁ ἐνθουσιασμός, τῶπαν καὶ τὸ πίστεψαν κι' οἱ ἴδιοι. Εἶπαν: «Καλὰ εἶναι ὡς ἐδῶ πού φτάσαμε». "Ἐπαψε ὁ πόθος καὶ σάπησαν στὸ τέλμα πού πήγασε μέσα τους μὲ τὸ «Καλὰ εἴμαστε ὡς ἐδῶ». Εἶναι ὅμως ἄλλοι — ἀλήθεια πόσο λίγοι! — πού ἐπιμείνανε καὶ φτάσανε σὲ κόσμους ἀπόκοσμοις· μὰ σὰ γυρίσανε — κι' ἀπ' τοὺς λίγους λίγοι γυρίσανε, γιὰτὶ τοὺς χάλασε τὸ φῶς τὸ ἀπόκοσμο πού εἶδανε — νὰ εὐαγγελιστοῦνε τὸ καινούργιο μήνυμα τῆς ἐκεῖ ζωῆς, ἀλλοίμονο, ἦταν πιά χαμένοι γιὰ τὴν ἐδῶ ζωή.

Ν. ΧΑΤΖΗ·Γ·ΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΡΡΑΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η Γ Ι Ο Ρ Τ Η *

Ἡ γιορτὴ τῶν Γραμμάτων μᾶς παρέχει τὴν εὐκαιρία νὰ καταπιαστοῦμε μὲ ἕνα ζωτικό θέμα: τὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν ἑλληνικὴ παράδοση καὶ τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια. Ἄλλωστε, ὅπως γράφαμε καὶ πέρυσι κάπου, τοῦτο προβάλλει σὰν βασικό αἴτημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας, ἀφοῦ — εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὀχι — κί ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων κί ὁ χριστιανισμὸς ἀποτελοῦν πραγματικότητες ἔντονες, πού συγκροτοῦν τὴν ὑπαρξὴ μας καὶ τοὺς δρόμους μας.

Δὲν εἶναι, βέβαια, εὐκόλο νὰ ἀνατάξουμε τὴν οὐσία καὶ τὴ θέσι τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν. Θὰ μπορούσαμε ὅμως, σὲ ἀδρὲς γραμμές, νὰ γνωρίσουμε τὴ φύση τους καὶ νὰ ξεχωρίσουμε τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τους.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνας, κί εἰδικώτερα ὁ Ἀθηναῖος, δὲν ἄφησε πνευματικὸ ἢ ἠθικὸ τομέα πού νὰ μὴν ὀργωσε μὲ τὴν ἐρευνά του, τὸν ἐσωτερικὸ μόχθο του, τὴ ζωὴ του τὴν ἴδια. Ἦταν ἄλλωστε τότες οἱ πιὸ γόνιμες ὄρες τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Ξεκίνησε, στὸν τομέα τῆς φιλοσοφίας, μὲ τοὺς Ἴωνες γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ μυστικοῦ τῆς φύσης γιὰ νὰ καταλήξει, μὲ τὸ Σωκράτη, στὸν ὑπέροχο ἀγῶνα γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης, τῆς διαλεκτικῆς θεμελίωση τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν ἐσωτερικὴ τακτοποίηση τοῦ ἀνθρώπου. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες αἰῶνων καταρρίπτονται, οἱ παντὸς εἶδους ἀβλιότητες καυτηριάζονται καὶ οἱ ιδέες περὶ Θεοῦ, ψυχῆς, ἀνθρώπινου προορισμοῦ, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἠθικῆς βρίσκουν στὸ πρόσωπο τοῦ Πλάτωνα τὸ σοφὸ πατέρα καὶ διαφανευτή. Ὁ Ἀριστοτέλης γίνεται ὁ θεμελιωτῆς ὄλων σχεδῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν καὶ κατοχυρώνει τὸ ἠθικὸ χρέος ἀπάνω στὴν ἐλευθερὴ κί ἀγωνιστικὴ βούληση τῶν ἀτόμων. Οἱ φιλοσοφικὲς σχολές, πού ἀκολουθοῦν, πορεύονται πεισματικά τὸ δρόμο τῆς γνώσης, ὑποσκάπτουν ἐπιμονα τὴ λατρεία τῶν εἰδῶλων καὶ συστηματικοῦν τοὺς κανόνες τῆς ἠθικῆς ζωῆς. Ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου ὅσο πάει καὶ ἀποκαθαίρεται, τὰ πνεύματα λυτρώονται, οἱ ψυχῆς ὀριμάζουν.

Μπορεῖ νὰ μὴν κατάκτησεν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τὴν ἀπόλυτη γνῶση — ἄλ-

λωστε οὔτε καὶ κατακτήθηκε καμιά φορὰ κάτι τέιο. Τὴ φιλοσοφία οὐδέποτε τὴν ἀντίκρυσε σὰν ἐγκυκλοπαίδεια. Καὶ οὔτε τὴ φαντάστηκε ποτὲ νὰ κλείει τὸ κεφάλαιο τῆς γνώσης. Τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐζήση πάντα σὰν ἕνα ἀτέρμονα καὶ δραματικὸ ἀγῶνα πρὸς τὴν ἰδανικὴ πρωταρχί τῆς γνώσης. Παρασκεύασεν ὅμως ὁ ἑλληνισμὸς τὸ άτομο, πού τὸ ὕψωσεν ὡς τὴν ὑπέρτατη καὶ πιὸ ἐπίμοιυ ἐρευνα, εἶται πού νὰ τεθῆ τὸ ἴδιο ὑπεύθυνα στὴν ἀναζήτηση τοῦ θεοῦ του. Γιὰ τοῦτο κί ὅταν Αὐτὸς κατέβηκε στὴ Γῆ, στὸ πρόσωπό Του ἢ Ἀνθρωπότης ἀναγνώρισεν ἀμέσως τὸ Μεσσία τῆς. Αὐτὸν περίμενε. Γιατὶ ἤξερε πὼς ἢ «ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου» σοφία εἶχε δώσει μὲ τοὺς Ἑλληνες τὸ ἅπαντο τῶν δυνάμεῶν τῆς. Πέρα ἀπὸ τὸν «καθαρὸ λόγο» ἦταν ἤδη καιρὸς ν' ἀπλώσει τὰ πετάγματα τοῦ «πρακτικὸς». Ἔτσι ὅ,τι ἀπόμεινε δὲν ἦταν παρὰ αὐτὴ ἢ ἴδια ἢ παρουσία κί ἐπέμβαση τοῦ θεοῦ — τοῦ ὑπέρτατου ἀγαθοῦ, τοῦ ὄντως ὄντος, τῆς πρωταρχικῆς γνώσης. Κί ἦρθε, πράγματι, ἢ χριστιανικὴ ἀλήθεια σὰν ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου. Ὅ,τι μὲ ἄλλα λόγια ἀποτέλεσε γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ ἀναζήτηση ἦρθε ὁ χριστιανισμὸς νὰ τὸ προσφέρει σὰν ἀποκάλυψη. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παρέστη ἀνάγκη γιὰ τὸν Ἰησοῦ νὰ μιλήσει στὴ σκέψη τῶν ἀνθρώπων. Μὲ τὸ ὄργωμα πού τῆς εἶχαν κάμει οἱ Ἑλληνες ἦταν πιὰ σὲ θέσι αὐτὴ ν' ἀναγνώρισει εὐκόλα τὸ Λόγο. Κί ἀπειθύνθηκε στὴν ψυχὴ, κί αὐτὴ ἀμέσως τὸν μάντεψε καὶ τὸν ἐνοίωσε. Αὐτὴν, καὶ κυρίως, καλλιέργησε, γιὰ νὰ τὴν ὕψώσει πλούσια κί ὠραία πάνω κί ἀπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀκόμη — ὡς τὸ Θεό.

Θάταν μεγάλη δουλειὰ ἂν δοκιμάζαμε νὰ παρακολοθησοῦμε στενὰ τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς σκέψης ἀπάνω στὸν προχριστιανικὸ κόσμο — ρωμαϊκὸ καὶ ἰουδαϊκὸ. Εἶναι γνωστὸ τὸ πόσο ἐπίσημα ἢ ρωμαϊκὴ διανόηση ἀναγνώρισεν τὴν ὑποταγὴ τῆς στὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Μὰ μέσα ἀπ' τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα πού κί οἱ ἰουδαῖοι ἀξιοποίησαν μὲ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴ χώρα τους βρίσκουν τὴν εὐκαιρία ν' ἀντλήσουν τρόπους ἀσφαλεῖς γιὰ τὴ βαθύτερη θεμελίωση καὶ συστηματικώτερη διατύπωση τῶν θρησκευτικῶν τους πεποιθήσεων — γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς μονοθεϊστικῆς τους πίστεως. Κάποτε ἢ ἑλληνικὴ γλώσσα μὲ τὴν τεράστια ἀφομοιωτικὴ κί ἐκφραστικὴ τῆς δυνάμη καταχτᾶ τό-

(*) Σκέψεις ἀπὸ μιὰ γενικώτερη μελέτη.

σο πλατεία τὸν ἰουδαϊκὸ κόσμο, ὥστε φτάνει ὁ τελευταῖος αὐτὸς στὸ σημεῖο νὰ ζητήσει τὴ μετάφραση τῆς Π. Διαθήκης ἀπ' τὰ ἑβραϊκὰ στὴν «κοινή».

Ὁ Παῦλος στὴν Ἀθήνα ὄχι μόνο σέβεται τὴ δραματικὴ ἑλληνικὴ πνευματικὴ πορεία τοῦ παρελθόντος, μὰ κι' ὑφίσταται κάποια ἐπίδραση — εὐεργετικὴ ἀσφαλῶς — ἀπὸ μέρους τῶν στωϊκῶν καὶ κυνικῶν. Ἀλλὰ μήπως ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος δὲν διακήρυξε σὰν ὥρα δόξας «τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου» τὴ στιγμή πού Ἕλληνες ζήτησαν νὰ Τὸν ἴδουν; Καὶ δὲν εἶναι πάλιν ὁ ἴδιος πού διαλάλησε πὼς δὲν ἦρθε γιὰ νὰ «καταλύσῃ» ἀλλὰ γιὰ νὰ «πληρώσῃ»; Ἀπ' τοὺς Πατέρας ὁ μέγας Ὡριγένης ἀποκαλεῖ τὴν Ἑλληνικὴ σοφία «σχολεῖον» κι' ὁ Κλήμης «παιδαγωγῶν εἰς Χριστόν». Ὁ Βασίλειος, γιὰ ἐξουδετέρωση τοῦ παραδειγματος καὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτη, συνιστᾷ στοὺς νέους μελέτη τῶν «ἑλληνικῶν λόγων» γιὰ νὰ ὀρθοθῶν γνώση καὶ πίστη. Μὰ κι' ὄλοι οἱ μεγάλοι ἱεράρχες —πατέρες ὕψωσαν σὰν ὑπέρτατο παιδαγωγικὸ ἰδεώδες τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ δίπτυχο. Καὶ τοῦτο, γιατί εἶχαν διαπιστώσει πὼς πουθενὰ δὲν συγκρούονταν οἱ δύο κόσμοι καὶ πὼς, ἀντίθετα, ἀλληλοσυμπληρώνονταν. Πάνω ἀπ' τὴν Ἀκρόπολι ἐβλέπαν νὰ φερούργει ρωμαλεὸ κι' ἀδάσαστο τὸ Πνεῦμα, ὅπως πάνω ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ φωτεινὴ κι' ὑπέροχη — δίπλα ἀπὸ τὸ Θεό της — τὴν ἀνθρώπινη Ψυχὴ.

Ἦλθε λοιπόν, ὁ χριστιανισμὸς μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀχτιδοβολία του νὰ δικαιώσει καὶ νὰ κατοχυρώσει τὸ ἀγέραστο καὶ τὴν παγκόσμιότητα τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης κι' ἰδέας. Οἱ νεοἝλληνες ἄς προσέξουμε τὴ σχέσηισι. Γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν οὐσία τοῦ σύγχρονου εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος καὶ νὰ δυνηθοῦμε ν' ἀντιμετωπίσουμε μὲ θετικότητα τὰ προβλήματα καὶ τοὺς προσανατολισμούς μας. Δὲν μπορῶ παρά νὰ τελειώσω μὲ τὴν τελευταία χαρακτηριστικὴ ὑπόμνηση τοῦ καθηγητῆ κ. Ι. Θεοδωρακοπούλου πρὸς τοὺς ὑπεύθυνους τῆς ἐθνικῆς ἐκπαίδευσης: «Νὰ γίνῃ κοινὴ πίστη ὁλοῦν μας, ὅτι πρέπει νὰ ἀνανεωθῇ ὁ ἑαυτὸς μας μέσα στὴν πολὺμορφὴ ἑλληνικὴ παράδοση... Τὸ ἐθνικὸ ἔνστικτο τοῦ Ἕλληνας εἶναι ἀδιάφθορο καὶ ἀκατανίκητο. Ὅταν διὰ μέσου τῆς Παιδείας τὸ ἔνστικτο γίνῃ πνεῦμα, τότε μποροῦμε νὰ ἐλπίσῃμε πὼς θ' ἀποκτήσωμε ἕνα καινούργιο καὶ σταθερὸ πολιτισμὸ».

Φ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Johannes Th. Kakridis : Homeric Researches. Skrifter Utginnas i v. Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet I Lund XLV. Lund 1919. pp. 174.

Τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰ. Κακριδῆ εἶναι κατ' οὐσίαν μετάφρασις καὶ συμπλήρωσις τοῦ πρὸ ἕξ περίπτου ἐτῶν δημοσιευθέντος εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιβλίου του «Ὀμηρικὲς Ἐρευνες». Ἡ δημοσίευσίς του εἰς τὴν Ἀγγλικὴν θὰ δώσῃ ἀναμφισβήτητα ἀφορμὴν νὰ μελετηθῇ ἀπὸ πολὺ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν κοινὸν ἢ ὅτι ἔγινε μὲ τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔκδοσίν του. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο δὲν εἶχε κατορθώσει δυστυχῶς νὰ ἀσχοληθῇ προηγουμένως μὲ τὴν ἔκδοσιν ἐκείνην καὶ ἡ σημερινὴ εὐκαιρία χρησιμεύει συγχρόνως πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς παραλείψεως ταύτης.

Τὰ ὀμηρικὰ προβλήματα εἶναι, ὡς γνωστόν, πολὺ παλαιά. Αἱ ποικίλαι θεωρίαι πού ἐσχηματίσθησαν κατὰ καιροὺς δὲν ἐπέτυχαν νὰ δώσουν ἱκανοποιητικὴν λύσιν εἰς αὐτά. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἔρις μεταξὺ ἐνωτικῶν καὶ χωριζόντων ὑπῆρξεν εἰς τοὺς αἰῶνας πολὺ ὀξεῖα, καὶ ἐνῶ ἐφαίνετο μέχρι πρό τινας χρόνους ὅτι τὸ ζήτημα ἐλύετο ἢ ἐφέρετο πρὸς τὴν λύσιν του διὰ τῶν τελευταίων, πρό τινων χρόνων παρερηρήθη ἀντίθετον ρεύμα. Ὁ Κακριδῆς διὰ τῶν μελετῶν του τούτων ὁμως χύνει νέον φῶς εἰς τὰ προβλήματα ταῦτα καὶ δεικνύει, πὼς ἡ χρησιμοποιουμένη μέχρι σήμερον μέθοδος εἶναι ἐλαττωματικὴ καὶ ὀδηγεῖ εἰς σφαλῆρα πορίσματα. Εἰσηγεῖται διὰ τοῦτο νέαν μέθοδον, νεοαναλυτικὴν, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ.

Διὰ ταύτης δὲν προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάμψιν τῶν ἔργων, ὡς ἐγένετο μέχρι σήμερον, ἀλλὰ τὴν κατανόησιν τῶν ποιημάτων δι' αὐτῶν τούτων καὶ τῆς ἀναλύσεώς των. Ἄμεσον ζητήμα προκύπτει τὸ τῶν πηγῶν, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησεν ὁ ποιητής. Μέχρι σήμερον ἐσηνηθίζαμεν νὰ λέγωμεν ὅτι ἄλλοι ποιητὰὶ προηγήθησαν τοῦ Ὀμήρου, εἴτε διότι τοῦτο ἐθεωρεῖτο πολὺ λογικὸν ὡς ἐκ τῆς τελειότητος τῶν ὀμηρικῶν ποιημάτων, εἴτε ἐκ τῆς ἀορίστου μείας τῶν παλαιότερων τούτων ποιητῶν. Ὁ Κακριδῆς ἀναζητῶν τὰς πηγὰς ταύτας καταλήγει εἰς πολὺ θετικὰ συμπεράσματα περὶ αὐτῶν καὶ ἐπιτυχάνει διὰ μέσου τῶν ἀγῶνων νὰ ἀνεύρῃ τῆς παλαιότερας πηγῆς, ὡς εἶναι ἡ Μελεαγρίς προκειμένου περὶ τοῦ μύθου τοῦ Μελεαγρῶν κ.ἄ.

Εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν πορισμάτων του πολὺ ὠφελεῖται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν λαϊκῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα εὐρί-

σκονται εις την νεοελληνικήν δημοτικήν ποίησιν. Μῦθοι ὡσαύτως μᾶς ἀποδεικνύουν τὴν διατήρησιν παρά τῶ λαῷ τῶν τοιοῦτων παλαιῶν παραδόσεων. Ἄλλ' ἢ ἀνάλυσις τῶν παλαιῶν μυθικῶν στοιχείων τοῦ Ὅμηρου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ στοιχεία τῆς νεωτέρας δημοτικῆς μᾶς ποιήσεως οὐχὶ μόνον ἀποδεικνύει τὴν συνάφειαν μεταξύ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ κόσμου ποῦ εἶναι ἕνα στοιχεῖον σημαντικώτατον διὰ τὸν νεοελληνικόν μας πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως. Τὴν αὐτὴν μέθοδον μεταχειρίζεται ὁ συγγραφεὺς καὶ διὰ τὴν κατανόησιν ἐνὸς πολὺ ἀμφισβητούμενου περὶ γησιότητος χωρίου τῆς Ἄντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Ἰνταφέρνους καθ' Ἡρόδοτον. Ἡ ἔρευνα τῶν λαϊκῶν στοιχείων τὸσον ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ μύθου καὶ τῶν παλαιότερων παραδόσεων παλαιότερων πηγῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ποιητὴς τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων ὅσον καὶ τῶν νεωτέρων λαϊκῶν στοιχείων τῆς νεωτέρας δημοτικῆς μᾶς ποιήσεως γίνεται, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, διὰ πρώτην φοράν. Ὁ Κακριδῆς, βαθὺς γνώστης τὸσον τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας ὅσον καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς, ἦτο ὁ ἰκανώτερος πρὸς τοῦτο νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ὀρθοὺς δρόμους καὶ συμπεράσματα.

Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἔρευναι τοῦ Κακριδῆ θὰ ἀποτελέσωσι σταθμὸν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὁμηρικοῦ προβλήματος. Διὰ τοῦτο καὶ σοφοὶ ἐπιστήμονες, ὡς ὁ κορυφαῖος Σουηδὸς θρησκευσιολόγος Μ. Νίλσον ἀπέβλεψε πρὸς τὸ ἔργον μετὰ τόσοσιν πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ὑπεβόηθησε τὴν ἔκδοσίν του εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ὑπὸ τῆς Σουηδικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἔκδοσιν αὕτη ἔχει ὀλίγας διαφορὰς ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰ τὴν προσθήκην καὶ παράλειψιν ὀλίγων τιῶν κεφαλαίων, ἀλλ' εἰς τὴν οὐσίαν παραμένει ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ὡς καὶ ἐκεῖνη. Εἶναι μόνον πληρεστέρα ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς νεωτέρας διβλιογραφίας καὶ ἀπληγμένη μακρηγορίας καὶ φορτικῆς παραθέσεως διβλιογραφίας προοριζομένης κυρίως διὰ τοὺς ἀγνωστοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον ταύτην Ἑλληνας φιλόλογους. Ἡ εἰσαγωγή καθορίζουσα τὰ ὅρια τῆς νέας μεθόδου ἔρευνης τοῦ ὁμηρικοῦ προβλήματος εἶναι λίαν ὠφέλιμος καὶ ἐνδιαφέρουσα. Ἐκφεύγει ὁμως τοῦ χαρακτήρος τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τῆς νεοαναλυτικῆς ταύτης μεθόδου. Ἐν τούτοις ἡ μελέτη ἀμφοτέρων

τῶν ἐκδόσεων, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς, εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὸν ἐπιστήμονα διὰ τὰς μερικὰς διαφορὰς εἰς τὰ ἐξεταζόμενα θέματα.

Ἡ πτωχὴ ἑλληνικὴ διβλιογραφία περὶ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας πλουτίζεται οὕτω διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης διὰ μίαν ἐξαιρετικῆς συμβολῆς εἰς τὴν ὁμηρικὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ μεγίστην τιμὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κλασσικὴν ἐπιστήμην. Δι' αὐτῆς αὕτη ἐξέρχεται τῶν στενῶν ἑλληνικῶν ὁρίων καὶ παίρνει θέσιν πολὺ ἀρμόζουσαν εἰς τὴν διεθνῆ ἐπιστήμην τῆς κλασσικῆς φιλολογίας.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οἱ Ἐκθέσεις.

Ἡ ἐκθεσὴ τῆς Καλλιτεχνικῆς Ὁμάδας «Ἀρμὸς» στο Μέγαρον τοῦ Ζαππείου (τὴν ἴδρυσιν τῆς ὁμάδας τὴν ἔχουμε πρὸ καιροῦ ἀναγγεῖλει στὰ «Κυπρ. Γράμματα»), προκαλεῖ μέγαλον ἐνδιαφέρον στούς καλλιτεχνικοὺς κύκλους τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ στὸν πολὺ κόσμον, ποῦ θέλει νὰ γνωρίσει τὰ καινούργια ρεύματα τῆς τέχνης. Γιατὶ ἡ ὁμάδα αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ πρωτοπόρους ζωγράφους, με ἀντιλήψεις ἀντιακαδημαϊκῆς καὶ ἀντι-ἱμπερσοσιαστικῆς, ὅπως κυρίως ἡ τέχνη ἔχει ἐξελιχθῆ τὰ τελευταῖα χρόνια στὸ Παρίσι.

Ἐκθέτουσιν 25 ζωγράφοι καὶ γλύπτες με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ν. Χατζηκυριάκου—Γκίκα, ποῦ εἶναι κι' ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδας αὐτῆς. Στὶς ἀναποκρίσεις μᾶς αὐτῆς — ποῦ ἔχουν μόνον πληροφορικὸν χαρακτῆρα — δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἐκφέρουμε λεπτομερῶς κρίσεις γιὰ καθένα ἀπὸ τοὺς 25 αὐτοὺς καλλιτέχνες· ἐστὶ ἀναγκαστικὰ θὰ περιοριστοῦμε στούς σπουδαιότερους :

Οἱ πίνακες τοῦ Χατζηκυριάκου—Γκίκα με τὴν σουρρεαλιστικῆς τους τάσεως προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον με τὰ ἀρμονικὰ τους χρώματα, ποῦ μοιάζουν ἀπὸ μακρὰ με τὸ πολυχρωμα Περσικὰ χαλιά, ἐστὶ ὅπως εἶναι ζωγραφισμένα με μικρὰς πινελῆς, ποῦ κάθε μιὰ δὲν ἐνάωνεται με τὴν ἄλλη κι' ἀφίνουσιν ἕνα μικρὸ διάστημα ἀχρωμάτιστου μουσαμά. Ὁ μέγας του πίνακας «Καμίνια τῆς Ὑδρας» με τὴν ἔλλειψιν τῆς τρίτης διάστασης, ζωγραφισμένος σὲ ἀποψη καὶ συγχρόνως σὲ κάτοψη τῶν στεγῶν τῶν σπιτιῶν, θυμίζει μεσαιωνικὰ σχέδια. Ὁ πίνακας ἔχει συγχρόνως δυὸ φωτισμούς: τοῦ ἡλίου στ' ἀριστερὰ, τῆς σελήνης στὰ δεξιὰ. Ζεστὰ χρώματα ρίχνει ὁ ἕνας, κρύα ὁ ἄλλος.

Χρειάζεται μεγάλη προκαταρκτική παιδεία, είναι αλήθεια, για να νιώσεις τους πίνακες του Γκίκια. Τὰ «Πεύκα» καὶ ὁ «Εὐκάλυπτος» ἀπὸ τὸν Πόρο εἶναι δυὸ πίνακες ἀπόλυτης αἰσθητικῆς ἁρμονίας, μὲ τοὺς διαφόρους ἀπαλούς τόνους τοῦ ἀνοικτοῦ πρᾶσιου (βῆρ ἀμέν). Ὁ «Μαῦρος ἥλιος» καὶ ὁ «Κίτρινος ἥλιος» εἶναι δυὸ πολὺχρώμα μουσικὰ συμφωνικὰ ποιήματα. Στὰ μικρότερα τοῦ ἔργου ποὺ εἶναι παρμένα ἀπὸ ἐξοχικὰ βραδυνὰ κέντρα, ἀπὸ τὴ Χαλκίδα καὶ τὴν Αἰδηψό, τ' ἀντικείμενα γίνονται σχεδὸν κλασσικὰ μὲ τὶς λιτές τους γραμμὲς καὶ θυμίζουν τὰ κυβιστικὰ σχέδια τοῦ παλαιότερου Γκίκια.

Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Γκίκια παρουσιάζεται καὶ ὡς γλύπτης μὲ ἔντεκα μακέττες σὲ γύψο, σὲ παράξενες ὀρχηστικὲς κινήσεις ὁ περισσότερες. Εἰδικὰ, ἀγαπᾷ μὰ μικρὴ κόρη σὲ περίπατο, ποὺ ἔχει ὅλη τὴ χάρη μιᾶς μικρῆς Ταναγρασίας.

Ὁ Ν. Ἐγγονόπουλος μὲ τοὺς ἐξπρεσιονιστικοὺς πίνακές του καὶ τὸν παράξενο σουρεαλισμὸ του, χωρὶς ν' ἀναενώνεται ἀπ' ὅτι τὸν ξέραμε ἀπὸ ἄλλες ἐκθέσεις, μᾶς τέρπει τὴν ὄραση καὶ μᾶς προκαλεῖ ἕνα αἰσθημα ἀγαλλιάσεως, ἔτσι ὅπως ἀδιάκοπα παίζει μὲ τὸν θεατὴ τοῦ μὲ τοὺς ἠβηθόμενους ἀναχρονισμοὺς τῶν παραστάσεων καὶ τὰ δυνατὰ ζωηρὰ μπλὲ, κόκκινα καὶ πράσινα. Ὁ «Ναύτης» τοῦ εἶναι ἕνα δυνατὸ — σχεδὸν νατουραλιστικὸ — ἔργο. Ἡ σύνθεσις «Δαυὶδ καὶ Βηθσαβῆθ» εἶναι ἕνα καλὸ ὑπόδειγμα τῆς τεχντροπίας τοῦ ζωγράφου.

Ὁ Γ. Μόραλης θέλησε φέτο νὰ χαράξει ἕνα νέο δρόμο πρὸ ἐλευθεροῦ ἀπὸ τὴν ἀναιεωμένην ἀκαδημία, ποὺ ἀκολουθοῦσε ὡς τὰ τώρα. Ἐγκατέλειψε τὰ γκριζὰ χρώματα καὶ ἀπλοποίησε τὶς συνθέσεις του. Ἡ «Φανή» μὲ τὸ μελαχρὸν κορμὶ καὶ τὸ ἄσπρο πουκάμισο καὶ τὶς ἀπλὲς γραμμὲς τῆς ὅλης σύνθεσης, εἶναι ἕνα ὠραιότατο ἔργο καὶ ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς ἐκθέσης. Τὸ ἴδιο πετυχημένο κομμάτι εἶναι ἡ «Nature morte». Ἀντίθετα ἡ «Συνθέσις» καὶ στὴν πρώτη καὶ στὴ δεύτερη μορφή της, δὲν μᾶς ἔπεισε ἀπόλυτα. Ἐμεινε μὴ προσπάθεια ποὺ δὲν ὀλοκληρώθηκε.

Ὁ Τσαρούχης, ἀκολουθώντας ἕνα δικό του δρόμο ἀπὸ χρόνια τώρα, ποὺ τὸν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν πριμιτιβισμό τοῦ Θεόφιλου καὶ τῶν λαϊκῶν ζωγράφων τοῦ Καραγκιόζι καὶ μὲ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀγγειογραφία, ζητεῖ νὰ κάμει Ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ. Τὰ θέματά του εἶναι συνήθως ναῦτες, στρατιῶτες καὶ λαϊκοὶ τύποι, ποὺ τοὺς ζωγραφίζει σὲ χαρτὶ ἢ

ξύλο μὲ τέμπερα (κόλα). Ἡ σύνθεσις του «Μὲ ναῦτες καὶ γυναῖκες», ὁ «Ἀεροπόρος» ζωγραφισμένος ἀπάνω σὲ μὴ ἐξυλινη πόρτα, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ πετυχημένα τοῦ ἔργου, καθὼς καὶ ἡ «Σπουδὴ γυμνοῦ μὲ τὸν Ἑρμῆ», ποὺ ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι σπουδὴ εἶναι καὶ τὸ νατουραλιστικώτερο.

Ὁ Νικολάου ἐκθέτει πολλὰ θαυμάσιες μελέτες τοῦ καὶ σκίτσα ἀπὸ τὴν τοιχογραφία τῆς Παντείου Σχολῆς, ποὺ τόσο θόρυβο ἐπροκάλεσε, ὕστερ' ἀπὸ τὴν δυσμενῆ κρίσιν τοῦ Ἀγγελου Προκοπίου μὲ τὴν «Καθημερινή».

Ὁ Μίνως Ἀργυράκης ἐκθέτει διάφορα σχέδια μὲ κάρθουνο. Ἡ «Ἀναπαύμενη» μὲ τὸ θαυμαστὸ σχέδιο καὶ τὸν ἀπαλὸ τόνο, εἶναι ὠραιότατο κομμάτι ἂν καὶ ξεφεύγει ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη τεχντροπία του.

Ὁ Α. Βουρλούμης μὲ τὰ νατουραλιστικὰ τὸν τοπία, ἂν καὶ θαυμάσια δοσμένα, ἀποτελοῦν παραφωνία στὸ σύνολο τῶν ἄλλων πρωτοποριακῶν ἔργων.

Ὁ Κοσμάς Ξενάκης, ποὺ ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τοῦ Τσαρούχη σ' ὅτι αὐτὸς λαϊκώτερο ἔχει, εἶναι πολὺ δυνατὸς στὶς συνθέσεις του, μὲ ἐπίδραση μᾶλλον ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴ παράδοση στὸν τρόπο τῆς τοποθέτησης τῶν προσώπων («Θάνατος κόρης»).

Τὰ τοπία ἀπὸ τὴ Γαλλία τῆς Ἑλένης Σταθοπούλου ἔχουν καὶ δύναμη καὶ καλὸ χρῶμα. Ὁ Κύπριος Γιώργος Μαυροῖδης ἐκθέτει τέσσερα λάδια καὶ ἑνὴ ἀκουαρέλλες, ὅλα ἀξία πολλῆς προσοχῆς.

Τὰ φορητὰ ψηφιδωτὰ τῆς Ἑλλης Βοῖλα εἶναι ὠραία δείγματα τῆς δύσκολης αὐτῆς τέχνης.

Τὰ γλυπτικὰ ἔργα τῆς ἐκθέσης σχεδὸν εἶναι ὅλα ἔξω ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ «Ἀρμού». Εἶναι νατουραλιστικά. Ἐξερρίζω τ' ἀνάγλυφα σὲ πλάκες τῆς Μελέα καὶ ἰδίως τὸ «Χασάπικο» καθὼς καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Ἑλληνοαμερικανοῦ Κίμανα Φράιερ, καμωμένο ἀπὸ τὴν ἴδια γλύπτρια.

Διάφορα Νέα.

Στὸν «Ὀρφέα» ἐξακολουθοῦν κάθε Κυριακὴ πρῶτ' οἱ τακτικὲς Συμφωνικὲς Συναυλιές τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας. Μὲ διεθυντὴ τὸν Γ. Λυκοῦδην ἀκούσαμε τὶς «Ἐβρίδες» (εἰσαγωγή) τοῦ Μένδελσον, τοῦ Ραχμάνινοφ «Ραψωδία πάνω σ' ἕνα θέμα τοῦ Παγκανίνι» γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα (ἀ' ἐκτέλεση στὴν Ἑλλάδα) μὲ σολίστ τὸν Ι. Παπαδόπουλον, Βάρδογλη «Τὸ Πανηγύρι» καὶ τοῦ Μπετόβεν τὴν ὑπ' ἀρ. 2 Συμφωνία.

—Ο ἐκλεκτὸς Διευθυντὴς Ὁρχήστρας καὶ περίφημος Ἑλληνιστὴς Μπῶ-Μπωβὺ ἤρθε στὴν Ἀθήνα καὶ μίλησε με θέμα «Ἡ μορφή τοῦ κλέφτικου τραγουδιοῦ. Θεωρία καὶ γένεσις τοῦ δεκαπεντασῦλλαβου». Ἡ διάλεξις εἶχε μεγάλην ἐπιτυχία καὶ τὴν παρακολούθησε πλῆθος κόσμου. Ἐπίσης διήρθητε τὴν Συμφωνικὴν Κρατικὴν Ὁρχήστρα με ἔργα Μότσαρτ καὶ Μπετόβεν (4ο κονσέρτο γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα) με σολιστὴν κ. Μαρίκα Παπαϊωάννου—Χουρμουζίου. Ἐπίσης ἀκούσαμε τὰ «Ἰντερμέτζα» τοῦ Φωρέ (ἀπὸ τὸν Πελλάνα καὶ Μελισσανθῆ), ἕνα νεὸ ἔργο τοῦ Ἑλβετοῦ Μπούχαρντ γιὰ ἔγχορδα, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸν Μπάχ, καθὼς καὶ τοῦ Γιάννη Κωνσταντινίδη τὴ «Σουίτα ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα».

—Οἱ νέοι λογοτέχνες ἔχουν ἐγκαινιάσει μιὰ σειρά διαλέξεων γιὰ τοὺς ζωντανοὺς λογοτέχνες καὶ κριτικούς, στὸ θέατρον Ἀλίκης κάθε βδομάδα καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι οἱ νεαροὶ αὐτοὶ ὀμιλητὲς χειρίζονται τὸ θέμα τους με πολλὴ λογοτεχνικὴ μαεστρία. Ἐτσι ἀκούσαμε δυὸ πολὺ ἐνδιαφέρουσες ὁμιλίαι γιὰ τὸν Ἀλκη Θρύλο ἀπὸ τὸν Μάτσα καὶ γιὰ τὸν Κώστα Οὐράνη ἀπὸ τὸν Κώστα Ἀσημακόπουλο. Ἀπαγγέλληκαν ποιήματα τοῦ Οὐράνη ἀπὸ τὴν ἠθοποιὸ Μιράντα καὶ ὁμαδικὴν ἀπαγγελίαν ἀπὸ τὶς μαθήτριαι τῆς κ. Γρηγοριάδης.

—Πολὺ ὠραῖαι ἐκδόσεις ἐκυκλοφόρησαν τώρα τελευταῖα οἱ διάφοροι ἐκδοτικοὶ οἰκοί. Μνημονεύομε τὴ Β' ἐκδόσιν τοῦ «Παλαμά» τοῦ Κώστα Τσάτσου, τὴ Β' ἐκδόσιν τῆς «Ζωῆς ἐν τάφῳ» τοῦ Μυριθίλη, καθὼς καὶ τὴν «Παναγία τῆ Γοργόνας» τοῦ ἴδιου συγγραφέα. Ἐπίσης τὸ «Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα» τοῦ Κώστα Οὐράνη. Τὸ «Χρονικὸ τῆς Κατοχῆς» τοῦ Χρήστου Ζαλοκώστα, κ. ἄ.

T. M. Φ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν τῆς 26ης Δεκεμβρίου διαβάσθηκε ἡ Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τὸ ἔπαθλον τοῦ κ. Κ. Μαγκλή, σύμφωνα με τὴν ὁποῖαν βραβεύθηκε τὸ ἔργο τοῦ συνεργάτη μας κ. Νέαφρου Κληρίδη «Λαογραφικὰ Πιτσιλιάς».

—Τὸ Μουσεῖον Ashmolean τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ὑπόθαλε στὸ Διευθυντὴ τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου αἴτησιν γιὰ τὴ διενέργειαν ἀνασκαφῶν σὲ περιοχὴ παρα τὸ χωρίον Μύρτου, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς δ. J. du Plat Taylor, πρῶν βοηθοῦ Ἐφόρου τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου. Στὴν περιοχὴ αὐτῆ ἡ δ. Taylor εἶχε διενεργήσει δοκιμαστικὰ ἀνασκαφὰς τὸν περασμένον χρόνον καὶ εἶχεν ἀνακαλύψει οικοδομικὰ λείψανα ἀναγόμενα στὴν περίοδον 1800—800 π.Χ.

—Παρόμοιαν αἴτησιν ὑπόθαλε καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸ ὁ-

ποῖον ζητᾷ ἀδεια γιὰ τὴ διενέργειαν δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν στὰ Κοκκίλια τῆς Πάφου, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν κ.κ. Τ. Β. Mead καὶ J. H. Gille, διευθυντῶν τῶν Μουσείων τῆς πόλεως τοῦ Λίβερπουλ.

—Τὸ «Ἀθηναϊκὸν Πρακτορεῖον Πνευματικῆς Συνεργασίας» ἐτοιμάζει στὴν Ἀθήνα τὴν ἔκδοσιν νέου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ, στὸ ὁποῖο θὰ συνεργάζονται γνωστοὶ Ἑλληνες λογοτέχνες, καλλιτέχνες καὶ διανοούμενοι.

—Ὁ βιομήχανος κ. Δ. Γ. Διανέλλος ἀνακοίνωσε τὴν προθεσὴν τοῦ νὰ ἱδρῦσει στὴ Λάρνακα Ὁρφανοτροφεῖον καὶ Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ καὶ νὰ κληροδοτήσῃ σ' αὐτὰ ὁλόκληρην τὴν περιουσίαν του.

—Τὴν 1ην Ἰανουαρίου δόθηκε με πολλὴν ἐπιτυχίαν στὸ Θέατρο Χατζήχαμητ Βαρωνίαν τὸ 32ον Παίδικο Θέατρο τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου. Ἡ κ. Μαρία Π. Ἰωάννου μίλησε, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐορτῆς, γιὰ τὴ σημασίαν καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ παιδικοῦ θεάτρου. Τὰ ἔργα διδάχτηκαν ἀπὸ τὶς κυρίες Μαρίαν Ἰωάννου καὶ Ναταλίαν Μιχαηλίδου.

—Στὶς 6 Ἰανουαρίου ἀπελάθηκε ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ Κυβέρνηση, γιὰ πολιτικούς λόγους, ὁ λογοτέχνης, Διευθυντὴς τῆς συναδέλφου «Ἀγωνιστῆς», κ. Παντελῆς Μπίστης.

—Ὁ κ. Σ. Βασιλειάδης μίλησε στίς 9 Ἰανουαρίου στὸ Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου γιὰ τὸ *Mendelssohn*. Οἱ κ.κ. Γ. Ἀρβανιτάκης, Σ. Βασιλειάδης καὶ Κ. Πετρίδης ἐξετέλεσαν ἔργα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ. Στὸ ἴδιον ἱδρυμα μίλησε στίς 16 Ἰανουαρίου ὁ κ. Ἀρβανιτάκης με θέμα: «Τὸ πανιστικὸν ὕφος καὶ ἡ ἐξέλιξις του».

—Στὶς 13 Ἰανουαρίου ἐφθασε στὴν Κύπρον καὶ τὴν ἐπομένην ἄρχισε τὶς παραστάσεις τοῦ στοῦ θεάτρο «Ρόγιαλ» Λευκωσίας ὁ θίασος Κατερίνας—Βεάκης. Παιχτήκαν τὰ ἔργα: «Κατακτητῆς» τοῦ Σαρλ Μερé, «Φθινοπωρινὴ Παλιρροία» τῆς Δάφνης Ντὺ Μωριέ, «Μάγδα» τοῦ Σούντερμαν κ. ἄ.

—Στὶς 26 Ἰανουαρίου σὲ συγκέντρωσιν τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου συζητήθηκε τὸ θέμα «Ἡ θέσις τῆς Κυπρίας γυναικὸς μέσα εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν». Εἰσηγήτρια ἡ κ. Ἰσμήνη Χατζήκωστα.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΜΟΡΦΕΣ"

Τὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης «Μορφές» προκηρύσσει διαγωνισμό, τὸν ἔβδωμο κατὰ σειράν, με ἔπαθλο 1.000.000 δραχμῶν, γιὰ διήγημα. Γίνονται δεκτὰ εἴτε ἕνα διήγημα εἴτε συλλογὴ διηγημάτων, ἀρκεὶ νὰ συμπληρώνωνται 45 δακτυλογραφημέναι σελίδες τοῦλάχιστον. Τὰ ἔργα ποὺ θὰ ὑποβληθῶν πρέπει νὰ εἶναι πρωτότυπα καὶ νὰ εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν σύγχρονον ἢ παλαιότεραν ἢ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παράδοσιν. Οἱ διαγωνιζόμενοι μαζί με τὸ ἔργο πρέπει νὰ συμπυοβάλουν καὶ φάκελον κλειστὸν με ἐπιγραφὴν τὸν τίτλον τοῦ ἔργου καὶ τὸ ψευδώνυμόν των καὶ ἐσώκλειστον τὸ ἀληθινὸν ὄνομα καὶ διευθύνσιν των. Τὰ ἔργα πρέπει νὰ ὑποβληθῶν εἰς τὴν διευθύνσιν τοῦ περιοδικοῦ (Ἁγίας Σοφίας 11, Θεσσαλονίκη)

τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους Μαρτίου 1950.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κώστα Ουράνη : Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα.— «Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου».

Θ. Πετσάλη : Ἡ Καμπάνα τῆς Ἀγία-Τριάδας. Μιὰ ἱστορία 1304-1883. Ἀθήνα, 1949.

Γίκα Μπινιάρη : Μαριονέττες. Διηγήματα. Ἀθήνα, 1949.

Δημήτρη Οικονομίδη : Ὁ δρόμος μετὰ τὶς τετράγωνες πέτρες. Διηγήματα. Ἀθήνα, 1949.

Σπύρου Λεωτσάκου : Ρόδος, τὸ σπαραγδένιο νησί. Ἀθήνα, 1949.

Κ. Προυσή : Κυπριακὴ Πεζογραφία. Ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ ἸΔ' τόμο τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων». Λευκωσία, 1949.

Ἀνδρέα Μαϊστράλη : Ἀκρογιάλια καὶ πέλαγα. Διηγήματα. Λευκωσία, 1949.

Γεράσιμου Σπαταλά : Καινούργιες παραλλαγές. Α' Μορφές. Πειραϊκὰ Χρονικά. Ἀθήνα, 1949.

Λάμπρου Κ. Ρήγα : Ἔντομα, Ζῶα καὶ Πουλιά. Ἐμμετροὶ μῦθοι. Παιδικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου. Λευκωσία, 1949.

Κρίτωνος Ἀθανασούλη : Λεπτομέρειες ἀπὸ τὴ λυπημένη ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου, μαζί μετὰ τὸ μακρόπνοο καὶ ρομαντικὸ πῶμα γιὰ τὴ Ναυσικά. Ἀθήνα 1950.

Νίκου Μποχλογεύρου : Ἀττικὸ τραγούδι. Ποιήματα. «Λογοτεχνικὴ Γωνιά». Ἀθήνα, 1949.

Anghéliki Hadjimihali : La maison grecque. Collection de «L' Hellénisme Contemporain». Athènes, 1949.

Salazar : Portugal and the Atlantic Pact. Editions of the S.N.I.—Lisbon, 1949.

Lord Altrincham : Federalism and the Commonwealth. Rolls House, 2 Bream's buildings, London, E. C. 4.

Νύση Μεταξά Μεσοσηνέζη : Τὸ Αἴγιον στὸν Ἄγωνα. Ἐπιλογὴ ἀνεκδότων ἐγγράφων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Ἐκδόσεις «Ἄλφα», I. M. Σκαζίκη.

Λάμπρου Κ. Ρήγα : Ὁ Πετεινὸς ὁ Γούμενος. Μονόπρακτὴ κωμωδιοῦλα ἀπὸ Κυπριακὸ παραμῦθι. Λευκωσία—Κύπρος.

Νίκου Στρατάκη : Ποιητὰί τῆς Γαλλίας. Ἐκδόσεις «Προμηθεύς». Ἀθήνα, 1949.

Γιάννη Σκαρίμπα : Ἐαυτοῦληδες. Ποιήματα. Ἐκδότης: Α. Μαυρίδης. Ἀθήνα, 1950.

Ἐρρίκου Τόμπρου : Στὴ σκιά τῆς

πλατείας τῶν νικῶν. Μυθιστόρημα. Ἐκδόσεις Ἰωάννου Δ. Κολλάρου & Σίας Α.Ε. Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας».

Ἀνδρέα Λαμπιρή : Βοσπιτσάνικα Τραγούδια. Ποιήματα. Ἀθήνα.

Κώστα Ζεμπουλίδη : Ἡ γλῶσσα μας. Πῶς γράφεται. Τὰ λάθη. Πῶς πρέπει νὰ γράφεται. Οἶκος Μιχ. I. Σαλιβέρου Α.Ε.— Ἀθήνα.

Ἰωάννης Χ. Μαλανδρινεῦ : Χρωματικὴ Φαντασία. Χαλκογραφίες I. Χαρμπούρη. Ἐκδοσὴ «Κύκλου».

Νεάρχου Κληρίδη : Μαθήματα Ἱστορίας γιὰ τὸ Δημοτικὸ. (Σύμφωνα μετὰ τὸ νέον Πρόγραμμα τοῦ Γραφείου Παιδείας). Τάξη Β'.

Νεάρχου Κληρίδη : Μαθήματα Ἱστορίας γιὰ τὸ Δημοτικὸ. (Σύμφωνα μετὰ τὸ νέον Πρόγραμμα τοῦ Γραφείου Παιδείας). Τάξη Γ'.

Νεάρχου Κληρίδη : Μαθήματα Ἱστορίας γιὰ τὸ Δημοτικὸ. (Σύμφωνα μετὰ τὸ νέον Πρόγραμμα τοῦ Γραφείου Παιδείας). Τάξη Δ'.

Νεάρχου Κληρίδη : Ἱστορίες τῶν Ζῶων τῆς Κύπρου (Κυπριακὰ παραμῦθια). Λαογραφικὸν παράρτημα «Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν». Ἀνατύπωσης ἐκ τοῦ ἸΓ' τόμου τοῦ Δελτίου τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν.

Κλαύδιου Μαρκίνα : Ψυχὸς στὸ δρόμο. Ποιήματα. Ἀθήνα, 1949.

Μανόλη Α. Τριανταφυλλίδη : Λεξιλογικὸς Ἀσκήσις (Γιὰ τὴν 5η καὶ 6η Δημοτικῆ), Βιβλίο τοῦ Δασκάλου. Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, Σειρὰ Α, ἀρ. 6. Ἀθήνα, 1949.

Ἡλία Καμπίτη : Φῶς μέσα ἀπὸ τὶς γρίλιες. Ποιήματα. Ἀθήνα, 1949.

Νίκου Γ. Ἰωαννίδη Βαμβακιά : Τὸ θλιμμένο λαοῦτο. Ποιήματα. Ὀχτώβρης τοῦ 1949. Ἀθήνα.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Παρακαλοῦνται ὅσοι συνδρομητὲς καθυστεροῦν ἀκόμη τὴ συνδρομὴ τους νὰ τὴν ἀποσταλείουν στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (ὁδὸς Μυκηνῶν 3, Λευκωσία).

Γιὰ τὴν Ἐπιτομήν, Ἀθήνα: Τὸ ποιήμα σας «Συγνεφίτες» καλὸ θὰ δημοσιευτῆ.— Ἡρῶ Μυριανθοῦση, Ἀγρό: Ἡ μετάφραση τῆς «Ἐκδίκησης» τοῦ Bacon θὰ δημοσιευτῆ. Ἡ γλῶσσα τῆς ὅμως εἶναι κάπου-κάπου ἀνώμαλη καὶ σὲ μερικὰ σημεία θὰ τροποποιηθῆ.— Χ. Δ. Φιντικλή, Γιαλοῦσα: Μὲ τὸ ποιήμα σας «Χαίρε Κύπρος» σημειώσετε πρόσδον. Οἱ στίχοι σας ὅμως εἶναι ἀκόμη ἀρρυθμοὶ καὶ ἡ λυρική ἐμπνευση κατώτερη τοῦ θέματος. Τὸ «Τῆς ζωῆς μου τὸ καράκι» ὑστερεῖ ἀπὸ ἀπόφωτος ποιητικῶν μέσων καὶ ἐκφράσεων.— Βάσσο Γιοῦργαν, Ἀλκέτου 35, Ἀθήνα: Τὰ ποιήματά σας εἶναι πολὺ διανοητικά.